

UNIV. BIBLIOTH.
* 1901 *
HELSINGFORS

SANTERI.

HELLAASSA.

NOVELLI.

HELSINGISSÄ,
KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA.
1890.

HELLAASSA.

NOVELLI.

KIRJOITTI

SANTERI.

HELSINGISSÄ 1890.
KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA.

HELLAASSA.

NOVELLI.

SANTERI.

HELSINGISSÄ,
SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN SEURAN KIRJAPAINOSSA,
1890.

urpea ja kostea oli maa notkossa, ja aina väliin vilahti vesilätäkökin mättäiden kolossa. Kellahtava oli koivikko; alemmilta oksilta varissut, mustunut lehti peitti paikatellen jo paksult nuutuneen nurmikon. Samea oli ilma illan suussa. Oli sitä päivällä paistanut, ja kirkkaastikin, mutta kolkoksi kävi, kun taivas pilveili.

«Kaikki harmajata, maa ja taivas», tuumi itseksensä Eljas kun pyssy olalla asteli niityn poikki, jossa joka askeleelta maa alla notkahteli, ja roiskutti vettä saapasvarsille. Viemärin syrjää oli tanakampi kulkea, sinne kääntyi hän, sillä saattoihan siinä vielä joku sorsakin piillä pensaan juurella, vaikka johan niitä siitä sinä kesänä oli useampia ammuttu. Eikähän tuo enää jänestäkään näkynyt Jalo löytävän.

— Jalo, Jalo, Jalo, Jalo! Eljas vihelti pitkään ja kimeästi. — Kotiinpäin taidan painaa. — Oikealle hän kääntyi, vihelti taaskin pitkään, nousi aidan yli ja alkoi ahon rinnettä astelemaan. Oli siinä murros muudan puolilaho, siihen istahti hetkeksi.

— Pilveen meni taivas, puheli Eljas itseksensä.
 — Kirkas se olisi muutoin vielä ilta ollut, ja haus-
 kempi, kun taas viimeistä kertaa kotiahoa kulki...
 Niinpä niin! huomenna Helsinkiin päin. Ensi ker-
 taa sinne outoihin oloihin käsiksi... Äitimuori sitä
 jo oli sureskellut hänen näin nuorena lähtöä tuohon
 Babeliin, kuten sanoi, jossa jo niin monta kunnan
 poikaa oli pilalle mennyt. — Hm... Ainahan niitä
 vaaroja, varsinkin löyhille luonteille, jotka heittäy-
 tyvät arvelematta virtaan. Pahempikin se henki
 on, joka siellä kuuluu vallitsevan, mädännyt henki.
 Oli sitä jo koulukaupunkiin tuntunut erähtä tuu-
 lahdus tuota ajan kuolettavaa myrkyä, joka uh-
 kaa tuhota maailmasta kaiken aatteellisuuden, kai-
 ken puhtauden, viedä nuorisolta sen ihanteet ja
 jättää jällelle tiesi minkälaisen «todellisuuden», josta
 kerskailee. Oli sitä jo siksi kuulunut, että näki mi-
 hin se viepi: sehän se juuri turmioon viepi monta
 kelpo poikaa, väkisinkin se... — Katsos pahuus,
 kun koppelo tuosta juuri pörähti; — sinne men-
 köön, omille teilleen. — Tullevatko Iikka ja Antti
 Helsinkiin? Heidän kanssa sitä usein oli viime
 vuonna ollut puhetta, mihin suhteesen sitä pitäisi
 asettua tuohon ajan suuntaan, mitenkä siihen tais-
 teluun olisi ryhdyttävä. He olivat vakavasti päättä-
 neet sotia tuota ajan myrkyä vastaan elämänsä
 läpi, ensin ylioppilaina, sitten kansalaisina. Se
 neuvo oli ollut opettajienkin lähtöeväs, noitten hy-
 vää tarkoittavien, ja sitä oli heidän velvollisuus
 seurata. — Vähänhän he vähäväkiset saavat aikaan,

mutta kun itse pysyvät puhtaina ajan tahrasta ja tekevät minkä voivat, niin turhaa heidän työ ei ole. — Ei ole! Eljas hypähti pystöön murrokseltaan. — Meissä on tahtoa ja uskoa, ja missä on tarmoa ja luottamusta asian oikeuteen, siellä kestävät ihanteetkin nuorisossa. — «Alaston todellisuus» se ei ole muuta kuin omien heikkouksiensa huono puolustus. Eljas viskasi hartioitaan halveksien.

— Mutta mihin se Jalo... Jalo, Jalo, Jalo tule pois! Tainnut on jo mennä kotiin.

Tikka nakutti siinä petäjän kylessä, hyppi, kierteli runkoa ja iski aina voimakkaasti ja tarkasti nokkansa koloon. Eljas päätti ampua pyssynsä tyhjäksi. Eihän tuota otusta parempaakaan nyt näkynyt saavan; myöhäseksi jo kävi ja usva laskeusi. — Petäjän juurelle putosi nakuttaja.

Eljas katseli siinä raatoa.

— «Kirjava kuin tikan siipi», semmoiseksihan sitä tätä mailmaa sanotaan. On siinä mustaa, mutta on siinä valkoistakin, ja pakkoko on ryömiä mustia juovia myöten. Jos kukin puolestaan koettaisi sitä valkaista, niin se jalostuisi. Mutta kun ei muuta kuin heittäydytään vain — antaa mennä, mihin vie neekin. Minäkin heittäydyn elämään ja sen taisteluihin, mutta tiedän mitä teen.

Vielä vihelti Eljas kerran koiraa, ja lähti siten astelemaan ropsasti rinnettä pitkin. Kosteaa oli sammal ja saappaat liukkaat, vaara oli siinä kompastuakin. Mutta sitä tanakammin, sitä rivakkaammin polki hän, ja ajatteli että: suoraan eteenpäin,

kompastelematta. Kohta hän saapui maantielle, laskeusi siitä kohastaan niityn poikki jokiahteelle, kerta vielä kaunista kosken äyrästä pitkin kulkeakseen. Sieltä katsahti hän vielä kerran taakseen heittääkseen jäähyväiset tuttuun männikköön. Sumu ja savu sulki näköalan, ja huurua liiteli koskiaaltojen pinnalla. — Mutta vielä se siitä selkeneekin, arveli Eljas. Pilvet vain pois päivän edestä, niin kirikkaana se paistaa!

Kotona olivat jo kamsut enimmät kokoon säilytettyinä. Äiti paistoi eväspiirakkaa. Samassa ajoi Juhana serkku pihaan. Hän oli oleva Eljaan matkatoveri ja Helsingissä huonekumppani, ja tuli nyt kotoaan, naapuripitäjästä.

Aamulla oli lähdettävä.

I.

Hellas oli kapakka Helsingissä. Vaikka ei se juuri Helsingissäkään ollut, olihan vain paraiksi sen verran ulkopuolella, että siellä vielä aamupuoleenkin ja lauvantai-iltoina saivat ulko-ovetkin olla auki, ja että siellä vieraat vapaammin ja äänekkäämmin voivat eellä, kuin jos keskikaupungissa olisi ollut. — Eikä se Hellas oikeastaan ollut kapakkakaan; huvila se oli, johon kesäkuumassa kaupungin toimesta saattoi vapaasti tulla ruumistaan ja sieluaan vilvoittamaan, mutta jossa tietysti ei kuivin suin tarvinnut istua. Ja sai sinne tulla talvellakin, ja olikin varsin sopivata, kun ajeli ulos kaupungista,

pyöräyttää pieni mutka Hellaasenkin päin, tai syksyisin ja keväisin tehdä tuonne pieni kävelymatka, — hyvinhän se on terveellistä, — ja vain sivumennen poiketa sisään lämpimikseen juomaan lasillisen kuumaa totia... Isot oli suojat ja paljo väkeä mahtui.

Siis varsin mukava, oikein mainio talo tuo Hellas. Kummako siis jos N. S:kin vietti vuosipäiväänsä tässä syrjäisessä, hauskassa paikassa. — Mikäkö N. S. on? Niistä ei saa oikein selvää, kaikista noista kirjaimista, joita ehtimiseen, milloin mihinkin kapakkaan Helsingissä kutsutaan kokoon. Seura kai se oli jonkunlainen: Nouseva Sukupolvi, Nuoret Suomalaiset, — mikä lie ollut. Ylioppilaita siihen vain kuului, sen saattoi päättää eräänä syysiltana Hellaan etehisessä niistä lyryrytsa samettilakeista, joita siellä tungoksessa kipperästi riippui täyteen ahdetuista naulapuista. — Sillä siksi illaksi oli N. S. kutsuttu kokoon Hellaasen.

— Puoliska punssia, laupias neiti!

— Kaksi kuudenkymmenen pennin tuutinkia...

— Lisää olutta!

Semmoisia ääniä kuului tiheään alakerran isomasta salista. Pitkä pöytä oli siellä keskellä lattiaa. Sen päällä oli asetteja, vesikannuja, sokurastioita, laseja, kuppeja, pikareita, sikaarin pätkiä ja paperossin poroa kirjavassa epäjärjestyksessä; värinsä oli muuttaneet ennen valkoiset pöytälinat. Ympäriällä istui nelisenkymmenlukuinen nuorukaisjoukko.

— Kulta Anni, vesi on kuivunut kannusta, virkkoi muudan pöydän päästä ojentaen kirkasta

haarikkoa, ja muikeasti hymyili hän neitoselle, sivellen tuskin näkyviä viiksiään.

— Kippis, pannaan pohjaan, törähti eräs paksu silmälasiniekka vastapäätään istuvalle, ja siemasi lasista loput. — Kas niin, nyt uutta, armas Annuskani.

— Anni, tule tänne, tänne näin, viereeni, minulla on salaisia sanottavia, houkutteli toinen keikari, ja yritti kierasta käsivarttansa neidon solakan vartalon ympäri; vaan sukkelasti pyörähti tämä syrjään. Äänekkään naurun esineeksi joutui keikarin onnistumaton yritys. —

Virallinen puoli N. S:ssä oli lopussa, ainoastaan maininkeja siitä vain enää tuntui kahdenkeskisissä keskusteluissa siellä täällä pöydän kupeilla. Kysymyksenä oli ollut valmistava keskustelu eräisen vaaliin, josta voittoa pidettiin hyvin epävarmana, ellei kaikki sen puolueen miehet yksimielisesti, yksimiehisesti käyneet asiaan käsiksi. Ei ollut kysymystäkään että kellään yksityisellä siinä seurassa olisi saanut olla asiasta eri mielipidettä. Jos joku semmoisen toi esiin, arveltiin hänen tahtovan loistaa itsenäiseksi tekeytymällä — eikä se arvelu useinkaan sattunut harhaan. Sillä kysymys ei ollut henkilöistä, eikä yksityisasiosta, vaan periaatteista. Ja sillä neuvoin ne asiat saatiin julilleen kulkemaan.

Agitationitoimikunta oli valittu, ja sille määrätty kovat ohjesäännöt: joka mies oli saatava valitsemaan, muuten... Niin, ja kehoitus painettui-

hin vaalilippuihin oli laadittu: tietäköön jokainen mitä hän on velvollinen puolueelleen, tietäköön että tästä vaalista ei riipu ainoastaan se hetkinen voitto, siitä tulee näkymään mille kannalle asiat kallistuvat yleensä ylioppilaspiireissä ja samalla koko maassa. Niin laillista syytä ei ole, että se oikeuttaisi vaalitulaisuudessa poissaolemaan.

Tämmöiseksi se kehoitus oli laadittu, ja sitä tiedettiin että vastapuolue oli painattanut yhtä jyrkän — mutta keltaiselle paperille. Ja tuohan se mieliä oli kiihoittanut. «Meidän täytyy voittaa!»

Mutta nyt oli se virallinen puoli jo lopussa, kaikki oli selväksi suoritettu, puhevalta oli heitetty vapaaksi. Illan parempi puoli oli alkava. Jo oli maljoja esitetty, puheita pidetty seuran perustajille, isänmaalle, tulevaisuudelle ja naisille, oli muokattu vanhoja lauseparsia, huudettu «eläköön» julmasti, ja kipattu tiheään. Ja veljellinen innostus alkoi vallita.

Taas vaadittiin äänettömyyttä, ja kun se vihdoin pääsi vallalle rähisevissä riveissä, kääntyivät kaikkien silmät pöydän alapäähän. Siellä seisoi nuori, hoikkanen, punakkaposki poika lasi kädessä, heitti taappäin silmille valahtaneen, ruskean kiharan ja alkoi puhumaan. Se oli Eljas.

«Toverit, veljet, sanoi hän, ja vakavaksi muuttui alusta ujo katseensa. — Vaikka nuorimpia joukossamme, en epäile pyytää hetketsi huomiotanne esittäessäni malja sille, mikä ei nuorison, innokkai-

den, raitisten, elinvoimasta uhkuvien nuorukaisten seurasta koskaan voi, eikä saa jäädä unhotuksiin . . .»

— Hentulleen kuuluu puhuvan keltanokka, huomautti hiljaa vieruskumppanilleen pöydän toisessa päässä eräs vanhempi ja ryyppäsi, pilkan hymy huulillaan.

— Olisiko niin järkevä. Minä pelkään että sieltä tulee vielä paksumpaa.

«Muistuttaakseni muutamin sanoin mieleemme ihanteitamme. Ohdakkeiseksi sanotaan elämän tietä. Tosin ei täällä aina kukkavainioita poljeta, usein on kuljettavana pudottavia suomaita, usein kivikkokankaita, usein syviä nietoksia.

— Vaan kun on sukset, ilveili joku.

— Ja hyvät saappaat, kuiskaili toinen.

«Toiveemme murtuvat tiheään, hankalat esteet katkaisevat usein pyrintömme, ja laihalta tuntuu väliin vaivaimme palkkio. Mutta tuosta ei tarvis nuoren surra. Pankaamme ideaalimme korkeammaksi, kaukaisena mutta kirkkaana tulena loistakoon se aina silmiemme edessä, sitä kohden suurin tein kulkekaamme murtaen esteet kuin kosken tulva tokeensa. Pitäkäämme ihanteemme puhtaina, kauniina, suurina, antakaamme niitten aina elähdyttää mieliämme silloinkin, koska paheen tahra niitä pyrkii lannistamaan, ja silloin ei ohdakkeet teillämme tunnu».

— Puhuu syvästä elämän kokemuksesta.

— Milloin lie vieroitettu. Mutta hyvästi puhuu. Kun vain lopettaisi.

«Aatteiden palveluksessa jalostumme, puhdistumme. Antakaamme toivon, uskon, rakkauden vienojen hengetärten aina puhaltaa sieluihimme uutta virikettä, antakaamme tuoreet sydämmemme täysin innoin ihanteiden jalostettaviksi. Eläkööt meissä nämä ideaalit, versokoot, kasvakoot jaloja hedelmiä vastaisten päiviemme iloksi, jälkeistenkin ihailtavaksi. Eläkööt nuorison ihanteet, eläkööt...»

Eläkööt, eläkööt, -kööt, -kööt, -köööt!

Hän oli puhunut, ja ääneen pääsi taas seura. Savun, ummehtuneen ilman ja katkerain huuruin seassa virtasi salin seinäin henkireijistä ulos syksyn yöhön lasien kilinän ja terve-huutojen ääniä.

— Hei, veli Juhana, virkkoi Eljas istahtaen kilistysten jälkeen taas serkkunsa viereen, siinä sinä istut vain ja mökötät. Mitä arvelet puheestani?

— No niin, Eljas, johan sinä saarnaat kuin pappi kartoista.

— Entäpä sisältö?

— Näethän arvostelun, kun ympärillesi silmäilet.

Näkihän sen siitä. Toiset katsoivat sääliväisesti tuota nuorta, tulista miestä, jota mailma ei vielä ollut koulannut, toiset laskivat puheesta puoliääneen pilkkasanoja, useat sille nauroivat, useimmat sen olivat unhottaneet, jos olivat kuullakaan viitsineet.

— Monessako näet innostustasi, kysyi Juhana, yhä alas katsellen, ja ahkerasti lasiaan hämmentäen.

— Mikä sitten? — Minä puhun vakuutuskes-tani, ja se ei voi...

— Laulua! Laulua! Laulamaan pojat! Eräs nykäsi Eljaankin käsivarresta pois kesken lauseen.

Ja sitten sitä laulettiin. Ja aina väliin oli joku puhetta pitävinään, mutta ei sitä moni enää viitsinyt kuunnella. Jo heti alusta huudettiin elä-köön, ja siihen sai puhuja tyytyä. Yhä useammin tyhjenivät lasit, yhä sukkelammin sai Anni juosta niitä täyttämässä. Ja sitten sitä syötiin ja syötyä taas laulettiin ja ryypättiin ja ilta kului yöhön.

Pian oli käsissä kahvin ja liköörin ja niitä seuraavien «yhteisten» laulujen suotuisat hetket. Tuoli oli nostettu pöydälle, siihen oli miesvoimin haalattu istumaan Aatu Kustavi, tuo iloinen veitikka, joka osasi loppumattomin määrin hauskoja viisuja. Taajasti tunkivat muut ympärille. Aatu Kustavi veteli, ja käheä kööri säesti.

Siitä laulun rähäkästä hetkeksi levähtääkseen oli Eljas joutunut istumaan vähän syrjemmälle, pienen pöydän ääreen. Istui siinä jo muitakin leikkiä laskien kapakkatyön kanssa, kun tämä aina ohi viiletti juomiskuormaa kantaen, ja aina se hän-kin siihen hetkeksi pysähtyi pilan puhuntaan, kun milloin siksi sai henkilomaa.

— Hemmetin siro röökynä, ja vielä suomea puhuu, ihmetteli Lassi, rikkaan lohikorvarin poika. — Annin olivat taas isoon pöytään huutaneet.

— Varsi hänellä on notkea kuin nurmiheinä. — Eljas se aina tapaili runollisia vertauksia.

— Ja viisaannäköiset silmät, lisäsi Juhanakin, joka muuten ei paljo ottanut naisväkeä katsellakseen.

— Katsoppas Juhanaakin kun lämpiää. Älä sinä vain paljo katsele niitä silmiä, muuten... Kuulkaas Anni, meillä tulee kaksintaistelu tämän vakavan herran kanssa.

— Mitä vielä. Te nyt että uskaltaisi. — Vähän se olikin aran näköinen Lassi, kun myötään asetteli rillejään, jotka eivät ottaneet nykerönenällä pysyäkseen, ja koetteli, oliko sileäksi suittu tukka pysynyt sievänä.

— Mutta teidän takia. Eihän silloin pelko pääse kysymykseen, puuttui Eljas puheeseen.

— Niin, puhetta tekin uskallatte pitää.

— Mutta eikö hän puhunut koreasti äsken tuossa, kysyi Lassi.

— Ihan minun täytyi jäädä seisomaan ja kuuntelemaan, — ja katsomaan, lisäsi tyttö vielä veitikkamaisen näköisenä. Eljas joutui tuosta hiu-kan hämilleen, taisipa punastuakin, mutta huomasi samassa itse että kovinhan se oli lapsellista.

— Saakeli! Nyt mulla tulee kaksintaistelu hänenkin kanssa.

— Tarpeetonta. Eihän tässä olla Saksassa, jossa kauniitkin kasvot arvilla rumennetaan.

— Niin, vain jos te...

— Ja näettehän kuinka hän tuossa istuu ja muistelee henttuaan kotona.

— Minäkö? Mitä henttua? Eihän minulla ole, ennenkuin saan. — Pitihän siihen Eljaankin taas jo jotain tokaista.

— Eihän vain. Kuuluipa tuo puheesta äsken, kaikista noista ideaaleista ja ...

Mutta lähtö siitä tuli röökynällä. Paha metakka alkoi kuulumaan isosta pöydästä.

— Ju-juuttaa holofernesta! Kun kaataa puns-sipikarinsa toisen uusille housuille. Tuossa veli velkasi.

— Hitto! Mitä sinä sen mokoma minua oluelasi valelet? Perhanan penikka, keltanokka, uutispottu, tulee tässä päissään holvailemaan.

— Mitä sinä sitten sen tuhannen tolvana, mätänokka, punsillasi toisen vaatteita virutat? Suuhusikin tilkkasi tarvitseisit.

— Ja sinä et tarvitse muuta kun korville hyvästi.

— Entä sinä.

— No mutta herrat! huusi Anni ja koetti riittää ehkäistä. Vaan hyvä ei ollut siihen enää mennä. Käsiksi olivat jo hyökänneet, ja vaatteet tippuen märkydestä he lattialla kähisten kamppailivat. Tuolit romahti, pöydät heilahti, pikarit sinkoili valaen sisältönsä pitkin pöytäliinoja ja ympärillä istuvien vaatteita. Toisetkin vähitellen sovittelijoista asianomaisiksi sekaantuivat, ja tömisten aaltoili mieskasa lattialla; Aatu Kustavi takoi tahtia särkyneellä tuolin jalalla.

Turhaan Anni kielteli, turhaan muutamat sii-

vommat järkeä puhuivat. Vasta kun kapakan isännän mahtavan leveä muoto ilmestyi ovelle, ja uupumus raukasi voimat, tyyntyi meteli ja hajaantui joukko. Mutta armahda sitä siivoa ja hävitystä! Hiestä läähättäen, tukat pöyryssä, silmät tuijollaan, kaulustat irti ja vaatteet auki oli sankarit vaipuneet mikä minnekin, katsellen lattiaa, jossa kalvostimia, nappeja, huiveja, silmälasin puoliskoja ja kellon periä oli omistajiaan vailla. Mutta ketterästi korjasi Anni pois pahimman hävityksen, ja kun laseja muutamia oli saatu täyteen, ja muudan esittänyt, että sovitaan pois ne vanhat vihat, niin kättä paiskattiin ja kipattiin sovintoryypyt. Heläksi se sentään tekee mielen tuo viina, vaikka se nuorta verta vähän hurjistaakin. — Aatu Kustavi alkoi hauskan laulun, ja käheä kööri säesti.

Kiire siinä oli Annilla tyydyttää kaikkien tarpeita. Taas kun hän kantoi kaksin käsin lasikuorma pöydälle rikkonaisten siaan, niin siinä ovella juuri eräs pitkä partaniekka häntä hätyyttämään hoiperteli. Leuasta tyttöä kiinni tarttui ja suudella loiskautti. Minkäs se teki tyttö siihen, kädet kun oli kiinni. Mutta niin se näytti hänen kasvoista päättäen että itku oli herkässä herahtamassa.

— Tuo on sikamaista, huusi Eljas kiukusta kuohuen; niin oli hävitöntä hänestä tuo vastuksetoman ahdistaminen. Oli siitä vähällä uusi riita syntyä, ja vaivoin olisi Juhana saanut serkkunsa hillityksi, ellei Annikin olisi katseellaan häntä tyyntymään kehoittanut.

— Sinä heittäyt naurettavaksi, Eljas, tuolla kiihkoisuudellasi.

— Puolustatko sinäkin, Juhana, moista hävittömyyttä?

— En puolusta, mutta mitä se sinuunkaan kuuluu?

— Eihän tuo kuulukaan, ilettää vain ja suuttuttaa. Oikein minua säälistää tuota tyttöparkaa. Millaista elämistä sillä on aamusta iltaan, ja yöhön myöhäiseen! Juoksua ja kuormia kun kyytihevosielle, ja sitten vielä tuommoista kohtelua.

— Onhan tuo vähän surullista. Eikä tyttö näytä olevan vielä kuin tuskin 17-vuotias.

— Tuskin 17, ja noin jo mierolle joutunut. Eikäpä taida parata siitään elämisensä vanhemmuuteenkaan.

— Eihän se kehuttavaa ole kapakkatyön eläminen.

— Tupakan ja viinan katkussa viettäät saapi raukka päivänsä. Minkäänlaiseksi tuo ajattelee tulevaisuutensa.

— Toivoneeko tuon parempaa, jos ajattelee vähääkään. Tyytyy siihen ehkä kernaastikin.

— Enpä usko. Tuoko muka miellyttäisi! Ijätikö pitäisi sitten tuon sorjan vartalon olla joka juopporentun syleiltävänä, ja puhtaat huulensa kaikkien karvanaamojen nuoleskeltavina. Tyttö polo!

— No älähän tuota itke. Minkä sille välttämättömyydelle mahtaa?

— Välttämättömyydelle!

— Niin. Miksi kerran rupesi kapakkaenkeliksi?

— Miksi lie ruvennut. Mutta säälistää minua häntä kumminkin.

Vaan Anni juoksi pöydästä pöytään, mihin häntä milloinkin huudettiin, ja sulatti ääneti kaikkia niitä kompia, joita yön kuluessa yhä raaempia laskettiin. Mutta hänen velvollisuutensa oli palvella ja miellyttää. Hän oli näet se syötti, joka paljo veti vieraita Hellaasen ja suurensi siten kapakan tulot, mutta sentähden häneen pitikin kaikilla luonnollisesti olla yhtäläiset oikeudet. Toisinaan aina pyörähti hän kumminkin ikäänkuin levähtämään Juhanan ja Eljaan pöytään ja siinä haastettiin yhtä ja toista, ja hellytti hän siinä niin Eljaan nuoren sydämmen, että tämä kohta ei enää tyttöä ainoastaan säälinyt. Mutta kateellisina toiset tiheään kommentivat Annia muualle, ja ivaa ei säästetty enkelin pakopaikasta.

— Jokohan noustaan, sanoi Juhani katsellen kelloaan. Kahta se jo kävi. — Hennotko lähteä?

Tuntuihan se vähän vastenmieliseltä Eljaasta nyt näin lämpimiltään pois paeta. Mutta kun muutamia muitakin jo nousi lähteäkseen, ryyppäsi Eljaskin lasinsa pohjaan, heitti hyvästit ja ehätti toisten jälkeen.

— Käykää pian taas, huusi tyttö silmää iskien.

Raittiisen ulkoilmaan kun joukko pääsi, hengitettiin täysin keuhkoin ja kaupunkiin alettiin astella leikkiä laskien.

— Pyörällepä taisi tyttö kiertää Eljaalta pään, ilveili vanhemmista yksi.

— Niin, niin. Eljas on hyvissä kirjoissa Hellaassa. Kun sattuu matti taskuun, niin lyöttäydytään vain Eljaan seuraan, kyllä lohkeaa velaksikin jos mitä.

— Ja kun se ei vielä ihastuksesta päihinsäkään päässyt. Aivan on kun oisi maitoa särpinyt koko illan.

— Se näettesen juontikin unohtui, kun siinä yksistä tuumin sivupöydän ääressä lerkutettiin. Ja olihan siinä vakava Juhanakin.

— Mutta kolmantena miehenä, se nähtiin. Niinhän se oli siinä Eljaan ja Annin välissä kuin liika naula reen jalaksessa.

— Taisinpa olla, naureli Jussi. Mutta varohan Eljas ettet rupea kovin usein sääliskelemään — kapakkatyttöjä.

Siten ilveili kävellessään ensi joukko, joka N. S:n vuosipäivän vietosta Hellaasta palasi. Vaan enemmistö siellä vielä jatkoi äänekästä illoaan. Savun, kitkerän ilman ja lasien kilinän seassa tulvaili alakerran isomman salin henkireijistä ulos Aatu Kustavin laulu ja käheän kööriin säestys, ja etäälle taisi eroittaa sanat:

Älä sinä tyttö vielä itke
Itke sitä sitten vasta,
Kun toisella jalalla rukkia poljet
Ja toisella liekutat lasta.

II.

Yrjönkadun yläpäässä asuivat serkukset, Juhana ja Eljas. Kivimuurin kolmannessa kerrassa oli pihalle päin heidän kaksikkunainen huone. Toisen edustaisella pöydällä oli auki Ruotsin valtakunnan laki, vieressä ylönn tuttu «Schrevelius» ja vielä kaikenlaisten kaarien kopioituja luentovihkoja. Se pöytä oli Juhanan, juristin. Pöydällä toisen ikkunan edessä oli sekasin kaikenlaista: kreikan kielioppi ja Shakespearin draamoja, Suomen kielen rakennus ja Johtavat aatteet, Kantin kritiikki ja almanakka, Giftas ja rukouskirja. Oli siinä vara valita.

Eljas viskasi sinne toisten joukkoon muutaman Suomi-kirjan, josta oli iltahämärässä katsellut Suomalaisten kansojen sukupuuta ja haaroja, ja heittäsi takanojaan keinutuoliinsa. Hän oli suuren Suomen sillan suuri intoilija.

— No on niitä noita Suomalaisiakin kansoja jos minkä nimellisiä, ja useimmat ne vielä elävät syvässä tiedottomuudessa, kolkossa pimeydessä.

— Pimeyteen tästä taidamme jäädä kohta mekin, jos ei matami lamppuja tuo, virkkoi hetkisen kuluttua Juhana, ja nosti säärensäkin sohvalle.

— Ja niin ne ovat hajaallaankin, silvotut ja heitetyt kuin akanat tuuleen. «Ei Aunus Vepsää tunne, Kusta Eestein kulkevi tie . . .»

— Mutta minä tunnen, että minun tieni kohta kulkee tupakan hakuun, mistä häntä saaneekin näin pyhäpäivänä.

— Sulla ne on aina nuo tupakkisi!

— Kuinkas muuten. Lähdetäänkö kävelemään?

— Kävelemään. Siinä lanttastessa se aika tärväypi.

— Aika se sultakin! Haaveiletko siinä sunnuntai-iltana Aunustasi, eli et, — ykskaikki. Ei se sinua kauas potkase.

— Hyvä se on niitakin tuntea, ja välttämätön.

— Välttämätönkö sinun on hapuilla sieltä täältä ja sotkea yhteen tukkuun hebreat, virot, filosofiat ja Aunukset? Mikä niistä sitten syntyy? Lue sinä Eljas kreikan kielioppiasi arkipäivinä, käännä Homerosta ja mene tentteeraamaan. Hapuilee kuin sokea!

— Pitäähän toki ensin saada vähän yleissilmäystä, laajempaa näköalaa.

— Näkö... Lukea poruuttele kurssejasi vain, ja ota sitten yleissilmäys.

— Kursseja! Siinäkö se sitten onkin koko ylioppilaan vapaa tutkiminen, että muutamia kirjoja pannaan päähän, ja tentteerataan? Kurjaksipa sen sinä käsität.

— Niin sen pitää sinunkin käsittää, ja varo ettet sitä käsitä liian myöhään.

— Ja sitenkö kehitän henkeni vapaasti elämän taisteluihin ryhtyäkseni?

— Kuule Eljas! Sinun pitää kehittää itseäsi ruunun rasvaista pullaa, eikä mitään muuta varten. Elämän taistelusi on siitä kilpailla, ja koettaa saada sen niin pian kun mahdollista ja niin suuren kun suinkin. Sitten vasta saat alkaa Aunuksia hourai-

lemaan, kun tyytyväisenä voit taputella paisuvaa vatsaasi ja odotella palkan koroituksia.

— Syö sinä rasvapullaasi. Minä katson elämäni kutsumusta vähän ihanteellisemmalla kannalta, välipä tästä jos vähän laihemmaksi jäänkin.

— Sinä kuolet nälkään. Hampaasi kolahtavat pian naulaan, ja haudallasi kiroilevat velkamiehet nimeäsi. Mies se joka ensiksi pääsee kirjansa loppukanteen, ja saa tutkintonsa taakseen!

— Ja semmoinenko sinun elämäsi pyrintö on? Ei muuta kun ijankaikkista kissanhännän vetoa.

— Justiin! Sillä eroituksella vain että täällä kartun siasta koetetaan vetää puoleensa mikä mitään: kerjäläinen lihakkainta luupalaa, talonpoika viljavinta peltotilkkaa ja pienintä maantiesuutta, virkamies vähintä työtä ja suurinta palkkaa... Vain ota jo takki päällesi, lähdetään.

— Kun tapaisin eheimmät kalossit vähimmällä vaivalla.

— Kavahda vilppiä, mutta pidä puolesi. — Ota avaimesi mukaan.

Siitä laskeusivat serkkuset väitellen keskikauptunkia kohden, ja hämmentyivät pian siihen ihmisvirtaan, joka siellä aina ja sunnuntai-iltoina etenkin tulvailee.

Juhana oli serkkuaan paria vuotta vanhempi, ja vuotta vanhempi ylioppilaana. Yhdessä olivat he lapsuutensa ajat viettäneet, vuoroin leikkineet kummankin kodissa, naapuripitäjissä kaukana pohjan perillä, onkineet harria koskista ja saloilla am-

puneet metsän viljaa. Muokanneet sitten koulu-kaupungissa, ja miehistyneet. Erilaiset oli heidän luonteensa, vaan hyvin he siltä yhteen sopivat. Juhana oli vakava, mieltäväinen, hitaampi, joten sieluna oli aina ollut leikissä ja todessa Eljaan tulisempi luonne ja elävämpi mielikuvitus. Vaan jospa toverit toisinaan pilkkasivatkin hidaskielisen, jäykän Juhon juroutta, niin yhtä usein joutui Eljaan ajattelemttomuus saman naurun alaiseksi.

Lahjakkaampi tosin, ja vilkkaampi oli Eljas, puhua pärpätti paljo, puuta jos heinääkin, aikoi suuria ja haaveksi kaikenlaista, jota 18-vuotiaasen, toivorikkaasen päähän mahtuu. Juhana taas kun milloin sai sanoneeksi sanan, niin se sattui paikalleen.

Ja niin he astelivat nyt pitkin esplanaatia, jonne tunkeumisen halu aina on viekotellut taajan joukon joutilaita. Siinä heidän edellä luovivat juuri Lassi ja Antti, ja pian he nämä ehättivät.

Lassi, joka, vaikka ensivuotias hänkin, jo hyvin oli ottanut oloihin perehtyäkseen, selitti juuri Antille, hiljaiselle miehelle, eilisiltaista retkeään, asettellen ehtimiseen rillejään, jotka eivät tahtoneet koskaan pysyä siinä nykerönenällä, eikä suojella punoittavia silmiä.

— Kun minä eilen illalla palasin labbiksesta, tapasin aasiksen kohdalla Supiksen, ja niin me laskeusimme tänne espikselle, jossa oli mahoton hyvä piikis. Mutta me mentiin studikselle suoraan Hu-

dista tapaamaan, ja jäimme sinne pariksi tunniksi, kunnes ajoimme Kaisikseen . . .

— Mitä se Lassi valehtelee siinä? Eljas löi Lussia olalle, niin että rillit taaskin tipahtivat.

— So! enkä valehtele. Ka terve, tekö te olitte?

— Mihin ne serkukset semmoista kyytiä viiltää joukkojen halki, kysyi Antti.

— Tupakan oston vain. No kääntykää tänne, kävelemään.

— En minä viitsi. Kotiin pitäisi jo joutua lukemaan, selitti Lassi.

-- Hillitse sinäkin jo tuo lukuintosi, lähteehan se henki vähemmälläkin. — Eljas otti häntä käsi-kynkästä, ja niin sitä menttiin. — Eihän tässä ka-tuakaan saa sulkea.

— Eipä sitä joutaisi. Vaan tupakkaa pitäisi-hän sitä minunkin saada. Mutta sitten me pai-namme kotiin suoraan Antin kanssa.

— Tietenkin, vakuutti tämä.

Hiukan tyhmänä olivat toverit Lussia pitäneet, vaikka ei hän itse sitä suinkaan uskonut. Seka-vat ja omituiset oli tuumansa aina olleet, ja hauska oli toisten usein ollut käyttää hyväkseen hänen herkkätuntoisuuttaan ja helposti syntyvää innostus-taan. Mutta Helsingissä häntä olisi luullut ihan toiseksi mieheksi, semmoisella varmuudella ja aina-kin näennäisellä itsenäisyydellä hän käyttäytyi. Rahaa oli paljon, ja se hänet pian saattoi van-hempain tuttavuuteen, sillä ei se Lassista niin tark-kaa ollut, jos hän joskus sai maksaa muutaman

markan enemmän kuin toiset — hienossa seurassa. Olihan sitä, ja toista tuli. Mutta seuraavana päivänä oli hän pennistä kitsas.

— Eipä sitä nyt tupakkaa taida saada muualta kuin ylioppilashuoneelta, virkkoi Juhana, kun Aleksanterin kadulle laskeuduttiin.

— Hiisi, siellä maksaa puntti kymmentä penniä enemmän kuin muualla, valitti Lassi. Hän muisti eilistä iltaa.

Mutta kun tultiin siihen kadun käänteeseen, joka ikäänkuin väkisin mukaansa vetää, niin pistäydettiin «taloon».

— Hyvästi. Pitää kotiin lukemaan lähteä. Lassi pysähtyi portaille.

— Älähän nyt hätäile. Katsotaan onko kirjeitä. Entä sinun tupakka?

Ja ylös rappusia kapusi Lassikin. Eihän siellä ollut kirjeitä. Pari miestä siellä seisoi etehisessä ja haukotteli, kädet housun taskussa. Tarkoin he tähystelivät kaikkia sisään tulijoita, tutkiskellakseen tulisiko joku, jolla olisi erähtä viitonen liikaa matkassa. Kapakan puolelle meni Juhana tupakkia ostamaan, ja Lassi seurasi. Mutta sieltä ulos tullessaan oli heti kirous hänen huulillaan.

— No kehtaa ne nylkeä ihmisiä! Viisikymmentä penniä tuommoisesta tyngestä. — Sikaari oli hänellä hampaissa, sen hän oli muka säästääkseen ostanut. — Kokonaisen paperossipuntin olisi sillä hinnalla saanut!

— Mutta miksi sinä pyhä veli sen ostit niin kalliin?

— Viisi penniä luulin maksavan, eli kymmenen. Eivät sano edeltäpäin, sitten vasta kun jo oli suussa, eikä enää takaisin huolineet.

— No onhan sillä Lassin ukolla varaa, vaikka ostaisi kuorman tuommoisia, lohdutti Eljas. — Kolme taloa ja kasat arkun pohjalla.

— Kasat! Mutta mihin tästä nyt lähdetään?

— Onko se jo Eljas käynyt Hellaassa, tuttavuutta jatkamassa, kysyi Antti.

— Eihän se vielä. Lyhyeenhän se sinun säälimisesi jäikin. Eikö sinua enää huoletakaan tuon tyttöparan tulevaisuus, vaikka lie ikäväänsä jo kuihtunut? — Juhana oli pitkin viikkoa tuolleen kiusailut Eljasta, kun tämä sanoi Hellaan Annin kohtaloa aina mielihaikealla muistelevansa.

— Veistele sinä vain. Kun minä olisin vähän toisessa asemassa, niin näyttäisin että todella säälin hänen synkkiä päiviä.

— Käyhän toki lohduttamassa, johan tuo lie onnettomuuteensa kuollutkin.

— Tekisipä mieleni. Lähdetäänkö Hellaasen päin kävelemään?

— En ainakaan minä. Minä tunnen sen kapakoissa juoksun. — Lassi oli hyvin jäykkänä ja päättäväisenä.

— Eihän tästä nyt juomaan. Kävellään vain.

— Kyllä minä tiedän ne kävelyt. Tuletko Antti kotiin?

— Entäpä jos sentään iltasen alle vähän käveleisimme. Ei siitä työstä sitä ennen kumminkaan tule.

— Kävellä voisihan sitä, mutta sisään en. Vain eikö se Juhana tulekaan?

— Eihän se joudata. Se näet kulkee joka sunnuntai katselemassa erästä laihaa kirjurimamsellia, minkä siitä hyötynee. Aijotko tänäänkin mennä sinne arkkitehdille, Juhana?

— Enpä tuota tiedä. Käyn ensin täällä lukusalissa.

— Terveeksi sitten. Me mennään Hellaasen. Lukusalissa oli kamalan hiljaista. Parikymmentä miestä siellä istui pitkin sohvia, millä mikin sanoma kädessä, jota ainakin oli lukevinaan. Mutta vuoron päältä he haukottelivat. Pari himmeätä kaasuliekkiä valaisi tuota isoa huonetta, jossa vain joku rykäisy tahi käännetyn lehden kahina katkaisi äännettömyyden.

Juhana sieppasi sieltä pöydältä lehden käteensä ja alkoi lukemaan. Mutta kuivilta ne tuntuivat nyt nuo *Fliegende Blätter*'inkin sukkeluudet, kuvat rumia, eikä hän viitsinyt seurata tekstiä, että mistä siinä oikeastaan puhuttiin ja ilveiltiin. Hän sytytti tupakan, veteli siitä sakeita haikuja ja tuumaili.

— Olisikoon pitänyt lähteä poikain kanssa Hellaasen. Kovin tuo on täälläkin kuivaa. Mutta joutavaa se on, jos sielläkin juonti tulee: rahaa menee ja aikaa. Lähtisikö tästä teatteriin? Vai pi-

täisiköhän sitä käydä tädin talossa; eihän siihen kyllä pakkoa ole, vaan saisihan tuolla käydä, kun ne kumminkin odottavat. Siellä kai se on taas Ju-liakin; sukuja miten lie isännälle, koska tuo siellä on aina sunnuntaisin. — Laihaksi kirjurimamselliksi sitä Eljas sätti: mikäs se onkaan muu. Mutta koreanlaiset on silmät. — Kun sille olisi koskaan mitä sanomista, — ja yhtä tuppisuuna se on hänkin. — Hiisi kun haukotuttaa! Saisihan tuonne lähteä arkkitehdille, mitäpä täälläkään viisastuu.

Kello kävi jo seitsemättä. Se alkoi olla jo sopiva aika lähteä, — jos lähteä viitsisi. Juhana katseli vielä pöydälle, että olisiko tuolla ollut joku lehti, jota olisi kannattanut silmäillä. Eikä ollut. Vielä tähysteli hän miehiä, jotka siinä loikoilivat lehtiään lukien, olisiko tuttavaa sattunut ketä, jonka seuraan lyöttäytyisi. Ei ollut. Kaikki olivat ne juron ja pahantuulisen näköisiä, ja Juhana jo arveli, jotta ei niillä kaikilla toki taida olla tatiäkään kaupungissa, eikä tädin luona kirjurimamsellia, laihaakaan.

Juhana viskasi takin ylleen ja läksi. Kiireen-laisesti hän asteli, suoraan tunki kansanvirran halki esplanaadille, ja alkoi nousemaan vastamaata Kasarminkadulle. — Se oli aika jo lähteä, jos ensinkään mieli, — ja saattoihan tuolla käydä.

Arkkitehdissä oli muitakin vieraita eräitä, ja Juhana vetäytyi, käteltyään kaikkia järjestään, nurkkaan istumaan. Tati häntä siinä vähän puhutteli, kysyi oliko kirjettä ollut kotoa ja miten siellä jak-

settiin. Arkkitehti tarjosi tupakkaa, kehoitti ottamaan, ja kääntyi taas toisia vieraita puhuttelemaan. Poika muudan kuusvuotias, perheen esikoinen, pinkeissä pöksyissä ja tukka silmille kammattuna, komennettiin tervehtimään, ja komeasti hän jalalla raapasi.

Siinä toisessa nurkassa se istui Julia, selaillen albumia, jota Juhana oli ennen nähnyt hänen jo ainakin kymmenen kertaa selailevan. — Eihän tuo nyt ollut niin hemmetin laiha. — Juhanasta oli hän tavallisessa lihassa, ja minkä se sille osasi, että täytyi kirjoittelemisella tienata, konttoristina olla, — köyhä tyttö.

Silleen olivat he arkkitehdissä jo useana pyhäiltana istuneet, — eri nurkissa. Mutta nyt Juhanelle pisti päähän, että mitähän jos menisi tyttöä kerran puhuttelemaan, kun hänkin noin yksin istui muista erillään. Ei taida viitsiä, ajatteli hän toisakseen, mitäpä tuolle olisi sanomistakaan. Mutta siinä mietittyään hyvän aikaa nousi hän äkkiä, kulki poikki lattian pitkin askelin ja asettui tytön tuolin taakse. Siinä se yhä albumista katseli kukkaiskortteja.

— Voisipa tuo olla niinkuin minunkin antama, sanoi hän eräästä, jota Julia juuri piti kädessään.

— Miten se voisi olla, kun se on minun antama?

— Ilman vain noista alkukirjaimista päättäen. J. K. kun on näettesen.

— Onko teidänkin alkukirjaimet J. K.?

Olihan ne. Kovin se olikin hullusti sattunut. Ja siitä sitä vähitellen puhetta punousi. Juhana löysi tuolinkin siitä lähitienoilta, ja kun siihen teevettä kannettiin, niin oikein se hyvältä tuntui. Aina hetken kuluttua toinen virkahti jotakin ja siihen taas toinen. Syysloasta, teaattereista, mistä lie puhuttu, mutta sen verran siinä Juhana lämpesi, että olisi paikalla tahtonut Eljaalle todistaa, ettei tyttö ollut vähääkään liian laiha. Ja siltä se näytti kun olisi tyttökin jo hyvillä mielin silmäillyt Juhanan rehelliseen naamaan.

Iltä kului paljoa pikemmin kuin tavallisesti. Kun poislähdön aika tuli, tarjousi Juhana saattamaan Juliaa kotiin. Tuommoista ei ollut koskaan ennen tapahtunut, ja oikein ihmeellä katseli arkkitehdin rouva, että mikä nyt oli mennyt hänen sisarensa poikaan, kun kohtelijaaksi rupesi.

Ja hän saattoi Julian kotiin, Malminkadulle, ja siinä kättä paiskattiin. Eikä nyt Juhanan tehnyt mieli yksin kotiin kävellä. Tuntui se niin keveältä, raitis oli ilmakin. Harmitti vain ettei ennen ollut tullut puhelluksi tuon tytön kanssa, olisi monasti ollut hauskeampi tädin luona. — Niin, mihinkä se hän nyt astelikaan. Ei Eljas tietenkään vielä ole Hellaasta palannut, miten hän olisi lähteä noutamaan poika sieltä. — Ja sinneppäin kääntyi Juhana, se Malminkatu kun olikin vähän tullin puolessa.

Siellä ne istuivat Hellaassa, Eljas, Antti ja Lassi etupäässä, joka ei ollut aikunut sisään mennä.

Iloiseksi oli mennyt Annin katse, kun heidät tulevan näki. Sydän se näet on kapakkatytölläkin, nuorella varsinkin; Eljas oli pulska poika, ja häntä oli Anni muistellut N. S:n vuosipäivästä asti. Heti viivähtikin Anni sen pöydän tienoille, johon vastatulijat olivat istahtaneet, ja alkoi juttelemaan.

Mutta muitakin istui siinä Hellaan salissa, juomispuuhissa. Ja kummakos että istui. Useat näet juovat syyttäkin, mutta niitä on paljon syitäkin juomiseen, ja tuskinpa mikään mailmassa on niin monipuolista kun viina. Iloinen juopi ilostaan, murheinen unhottaakseen surujaan. Rikas juopi — onhan sillä mistä juoda, köyhä juopi osattomuutensa harmista. Terve juopi koska jaksaa, sairas juopi päästäkseen hetkeksi kivuistaan. Vanha juopi nuortuakseen, nuori juopi — eihän hänkään ole Pekkoja pahempi. — Niinpä niitä oli nytkin Hellaassa miehiä, ylioppilaita, jotka jo toista vuorokautta joivat, ja aivan eri syistä. Toiset joivat kun olivat läpässeet tutkinnossa, toiset koska reput oli saaneet: syytä oli kumpaisillakin, ja yhtä reippaita olivat kaikki, sillä saman verta kuohui heidän kallossaan. Vaan sitä he eivät voineet yksikään suvaita, että tyttö asettui tulokkaiden pöytään, ja riitaa he rupe-sivat näiden kanssa rakentamaan. Mutta kun toisista siivommista eivät vastustaan löytäneet, pyöräyttivät toisalle päin ja alkoivat tutuiksi heittäytymään. Saman hengen lapsia olivat olevinaan, kohta jo veljenmaljaa esittivät ja kuinka lie ollutkaan, — aijottuun puoleen olutpulloon ei Lassilta-

kaan juonti jäänyt. Pian kippaili hän syvässä ystävytydessä uusien veljien kanssa yksistä tuumin. Antti ei ollut sen luontoinen, että vastaan olisi pannut, ja Eljaalla oli niin mahdollottoman paljon asioita tytön kanssa selvitettäviä, ettei joutanut toisten tuumiin paljo puuttumaan; siinä pöydän nurkalla he puhua pärpättivät pitkin iltaa, ja kun Anni milloin toisaalle juoksuihinsa joudutti, seurasivat Eljaan silmät mielihyvällä hänen keveää sipsutusta, kunnes tyttö taas hänen tuolinsa viereen tuli lirkuttamaan.

Tiheään toiset kilistelivät, ja yhäti se Eljaskin lämpeni. Jo oli tyttö saanut kertoneeksi hänelle historiansa, mutkattoman, lyhyen. Käsityöläisen tytär sanoi olevansa pienestä rantakaupungista. Laitaan oli siellä joutunut pari vuotta sitten ja kesällä jäänyt Helsinkiin, jossa oli ruvennut Hellaan kyökkiin ensiksi ja sitten tiskin taakse. Ei sanonut kappakaelämän miellyttävän, mutta minkäpä sille teki. Ja oli se siinä Eljas näkevinään kyyneleenkin hänen kauniissa silmissään, ja silloin alkoi hän hautoa mielessään erästä tuumaa.

Samassa se tuli Juhana, astui reippaana ja iloisena serkkunsa luo tämän huomaamatta.

— Soo, Eljas, joko sinä kuinka pitkälle olet päässyt?

— Ka Juhana! Niin missä suhteessa pitkälle?

— Juonnissa ja säälisi suhteen. Missä tyttärsi on?

— Vastahan tuo pääsi tästä pyörähtämään, selitti Antti, joka iltaa suurimman osan oli ääne-

tönnä itsekseen istunut ja kuunnellut vuoroin Eljaan ja tytön pakinaa, vuoroin toisien porinata. — Eljashan sitä on tuossa koko illan hakannut semmoisella innolla, että tuskin on parin ryypyn vanhaksi ehtinyt päästä.

— No sittenhän se alkaa valmistumaan.

— Luulisipa sen kyllä. Mutta mikä sinun tänne lennätti? Olitko tätisi luona ja sen mamsellin kimpussa?

— Olinpa tietenkin ja nyt tulin teitä pois hakemaan. Mutta Lassihan näyttää jo melko pitkälle päässeen.

Yhä useammin oli Lassi kilistellyt. Poskensa punotti, ja vähän alkoi jo kielensä sammaltaa, kun hän uusille veljilleen ystävyytensä tunteita selitti. Ja hyvin osasivatkin nuo hänen tunteitaan virittää: eipä arvellut Lassi enää rahalla sielua olevan.

— Kaunis röökynä, huusi hän muikeimmalla äänellään, kun Anni taas sisälle tuli, jos toisitte meille paraita sikaarejanne kymmenkunnan, niin olisitte erinomaisen kil-kiltti.

— Näitäkö 50 pennin?

— Ei, rakas neiti, tule kysymykseen pennit eikä mar-markat, kunhan te tuotte, noilla hienoilla käsillänne.

— Mutta kyllä siltä luistaa tuo tyttöjen mielistely, tuolta Lassiveljeltä! mairittelivat toiset. Semmoisen sen pitää olla gentlemannin.

— Ja jos vielä saisin vaivata — kaksi punssia lisää. Se on teidän tuomana kuin hunajaa.

— Aivanhan sinä panet tytön pyörälle. Kas kun punastuu. Sulla on täällä mainiot paperit, veli Lassi.

— Ja armaani, kärkekää valmistaa vähän suusuussa purtavaa. Saanko ruokasetelin.

— Älähän toki Lassi enää, johan tässä nyt kerraksi, esteli Antti, joka säälikeli huonetooverinsa huomispäivää.

— Enkö minä saa tilata mitä tahdon, veljet, omilla rahoillani?

— Sitä minä tahtoisin nähdä, joka voipi kieltää veli Lassia . . .

— Semmoiset holhojat . . .! — Toiset pitivät näet Lassin puolta hyvin ymmärrettävistä syistä.

— Niin kulta Anni, kuudelle te-teirinpaistia.

Täytyihän Annin kantaa sinne mitä tilattiin, mutta ei hän näyttänyt paljon välittävän niistä Lassin mairittelusanoista. Semmoisia sai hän vieraitten suista kuulla joka ilta ja yö, eikä niillä hänelle merkitystä ollut. Toista oli hänen ohikulkiessaan aina katsahtaa Eljaan silmään ja panna poika vähän punehtumaan, ja omaa vertakin ne liikuttivat nuo kakspuoliset katseet, hellänlaiset. Nuori tuo oli tyttökin, eikä vielä pahasti paatunut. — Juhana, joka janoihinsa oli jäänyt olutlasia juomaan, huomasi hyvin nuo väreet, mutta ei hän siitä milläänkään ollut: antaapa pojan heitellä silmäyksiä, ajatteli hän, koska ne näkyvät lankeavan noin hedelmälliseen maahan, ja viatontahan tuo vielä on. Kyllä se siitä herkiääkin, ja silleenhän tuo mail-

maan tutustuu hänkin ja mailman ranta se kouluttaa. Mutta huomisesta sitä täytyy työn tekoon...

— Huomennahan me Eljas alamme lukemaan uutta vauhtia.

— Huomisaamusta. Ja siitä tulee julma pänttäileminen tutkintoja varten. Mitä lyhyimmässä ajassa niin paljo kuin suinkin.

— Kas niin, oletpa jo järki-ihmiseksi tullut yhtenä iltapuolena. Kuka sinut on niin vakuuttanut?

— Tuo tyttö.

— Kylläpä viisas tyttö. Hänen luo pitäisi lähettää koko liuta ensivuotiaita.

— Ei se muille auta.

— So, so, älä kerskaile. — Mutta eiköhän jo lähetä, että aamulla jaksetaan noustakin lukemaan.

Parasta se oli Eljaastakin, ja Antti olisi jo aikoja lähtenyt. Eljas meni tiskin puoleen, maksamaan ja tytölle hyvästit heittämään. Siinä sitä taas pakinoittiin muudan hetki. «Luottamisesta» ja «odottamisesta» kuuli Juhana ihmeekseen siinä puhuttavan, vaan arveli että tokiko tuo lie niin vaarallista. Sillävälän koetteli hän houkutella Lassiakin lähtemään, piloillaan vain, sillä näkihän sen kuinka tämä siihen uuteen seuraansa oli kiintynyt.

— Tulethan Lassi pois yhtä matkaa.

— En vielä, en raski vielä kunnon veljistäni...

— Ei me vielä Lassin kanssa kohtiaikoihinkaan ajota, todisti näistä muudan ja jatkoi puhetaan. — Niinkuin sanoin, se on niin erinomaisen hauskaa nähdä näissä piireissä jo kansan lapsia, oi-

keutettuja edustajia rahvaan ennen sorretuista, syvistä riveistä. — Kuule, olisiko sinulla joku kymmeninen liikaa?

— Pyh! Ei siitä kysymystä; kaksi, ota tuosta.

— Niin kyllähän minä huomenna . . . ei sattunut matkaan.

— Ei puhuttakaan, ei sanaakaan niistä.

— No, no kiitos! — Jaa, niin sen täytyy tulla olemaankin, että ei kellekään etuoikeutetulle, vaan kaikille, niin torpan kun palatsin pojille pitää tie olla auki tieteiden Parnassille, ja etenkin on tulevaisuus nähtävästi oleva rahvaan elinvoimaisten, tuoreitten jäsenien; se voipi ja sen täytyy kohota, ja sinä Lassiveli juuri osoitat sen kykyä sivistymään ja edistymään . . .

— Minä nyt olen vain tämmöinen . . .

— Sinä juuri osoitat kuinka kansan lapset ovat sivistyksen kiitollisimpia aineksia. — Kuulehan, jos sinulla on liikaa vielä joku seteli — mulla on huomenna pieni maksu, nyt vasta muistin.

— Onhan niitä, — tuossa, — ja toista tulee. Paljasta paperiahan se on.

— Sydämmellinen kiitos! Ja kättä he puristivat kauan. — Semmoinen jalomielisyys juuri osoittaa kansamme paraita ominaisuuksia, jotka sinussa niin kauniina näyttäytyvät. —

Inhotti se vähän Juhanaa kuulla tuommoista puhetta, kun vielä tunsi miehet ylpeiksi herraskeikareiksi, ruotsalaisiksi nokiksi. Lirkutellakseen raajoja herkkämieliseltä tyhmyriltä he luonnollisesti

tuolleen heittäytyivät, ja toiset siinä nauraa virnittelivätkin selän takana, kun yksi aina Lassille puhetta piti. — Mutta kynikööt nyt, arveli Juhana, rahainsa päältähän tuo aina onkin niin lenko.

Jo se joutui vihdoin tiskin luota Eljaskin punottavan ja liikutetun näköisenä. Antti ja Juhananakin maksoivat, saivat takit päälleen ja kolmenkesken siitä lähdettiin. Mutta vielä jäi Eljas etehiseen tytölle lämmintä kättä paiskaamaan ja kuulivat he siellä kuiskailevan:

— Mutta siihen asti ei suukkoakaan.

— Ei suukkoakaan.

III.

«Lyhytvokaalisen tai lyhytdiftongisen tavuun alussa oleva kova konsonantti k, t, p pehmenee . . .»

— Mutta sittenkin — neljä vuotta! — vähintään se menee. — Taisipa olla liian äkki tuuma. Kenties murtuu kumminkin kesken päätökseni, ehk'en sittenkään voi sitä täyttää. Neljä vuotta! Siinä ajassa voipi mailma jo kymmenesti pyörähtää nurin. — Ei niin! Minun täytyy olla luja, jäykkä, horjumaton. Minun täytyy tykkänään karaista itseni, ehdottomasti heittäytyä sen yrityksen palvelukseen, jonka täyttäminen kerran on tuova ikuista tyytyväisyyttä mieleeni — ja onnea toiselle, onnettomalle. Minä tahdon näyttää mailmalle, että löytyy siinä vielä jaloa alttiiksiantavaisuutta, puhautta pyrinnöissä . . . Minä tahdon tehdä työtä . . .

«Lyhytvokaalisen tai lyhytdiftongisen . . .»

Eljas istui nojautuneena kirjansa yli, suorieli rauhatonna sormin pitkiä suortuviaan ja antoi siten käden jäädä lepäämään tuuheassa tukassa. Hartaasti hän näytti lukevan. Mutta kirjassa eivät ajatukset ottaneet pysyäkseen; vallattomina ne harkailivat, milloin kaukana tulevaisuudessa, milloin Hellaan huoneustoissa. Sunnuntai-iltaista kohtaus- taan hän harkitsi, punnitsi tekemäänsä päätöstä.

Silloin se oli hänessä näet herännyt tuo ajatus, että pitäisi saada tyttö pois menehtymästä tuossa ummehtuneessa kapakkailmassa. Turmioon- sahan se siellä varmaan kulki, — tunnettujahan ne oli semmoisten välttämätön kiertokulku ja loppu- pää. Vielä se ei ollut raukka pahasti paatunut, nuori vielä, ja — varmasti uskoi sen Eljas — via- ton. Ja viehättävän kaunis hän oli. Hiukan lap- sekkaat olivat vielä muodot, mutta jo hyvin pyö- revät ja naiselliset. Käynti kepeä kun keijukaisen, ei tuntunut siinä ensinkään kapakkanaisen tavallista, töksähtelevää väsymystä, ja varsi notkuili lanteiden paikoilta kuin tuulessa vesa. Ja voi niitä kasvoja, kun hän hymyili! Niinhän ne oli kuin itse viatto- min, puhtain sulous: veitikka vain asusti verevän posken kuopassa. — Eljas huokasi. — Juuri kau- neutensahan oli Annin pahin vaara, sehän se juuri oli saattava hänet niin suuriin kiusauksiin, ettei niitä lapsiparka kauan jaksaisi vastustaa. Arka oli hän vielä hyvin, liiankin isäntäväen mielestä, mutta kauaksiko siitä apua. Tummahtava surumielisyys

sielukkaan silmänsä nurkassa näyttikin todistavan, että tyttö itse kohtalonsa arvasi ja sitä suri.

Tuo se oli jo heti sääliittänyt Eljaan hellää sydäntä; helppohan siihen on tunteita painaa yhdeksäntoista vuotiaasen. Ja säälin lisäksi tuli rakkaus: kauanko sen semmoisen sietää kaunista tyttöä silmästä silmään katsella! Tulisesti oli tunteensa kiintyneet Anniin, ja hän vakuutti itselleen, että ne tunteet olivat puhtaimman lemmen. — «Mitäpä niistä» oli hän ensiksi ajatellut; kun rikas olisi, korjaisi pois tytön — nyt ei voi. Vaan miten lie puheltu ja keskusteltu siinä sunnuntai-iltana, — Eljas pikeysi yhä enemmän, ja päätti koettaa. Yhdeksäntoista vuotias, varaton ylioppilas, naurattihan se häntä itseäänkin. Mutta toisakseen ei naurattanut. Eikä hän yrittänytkään muuta, kun saada tyttö tuumaan suostumaan, luottamaan, häntä odottamaan, muuten pysyköön entisellään, vapaudessaan, — jos luopua tahtoi, niin menköön. Hän tahtoi vain koettaa, aikoi tehdä ankarasti työtä saadakseen pian jos kuin niukan toimeentulon — mutta silloin tyttö pois kapakasta. Eihän Eljas tahtonut sitoa itseään eikä muita sen kovemmin, — johan yritysikin tehdä jotakin hyvää on jalostuttavaa.

Anni oli ensi hetkestä Eljasta lempien silmäilyt, vaan kun Eljas suoraan ja rohkeasti teki esityksensä, niin oli hän ensiksi pettyneen näköisenä naurahtanut, sitten katsellut epäilevästi, että saattoiko tuollakin olla viekkaat aikomukset, noin vilpittömän näköisellä. Mutta eihän hänellä voinut

olla rumia aikeita, arveli hän toisakseen, kovin oli poika rehellinen ja viaton koko olennoiltaan. — Ja esitykseen se oli Anni suostunut, vaikka ei paljon sen toteutumista uskonut, siksi oli järkensä liian terve. Mutta lystihän tuota oli haaveilla hänenkin. Eljas oli kaunis poika, ja niin totinen tuumissaan; eihän sitä tiennyt mitä hyvää se vielä saisi toimeen.

Ja Eljaalla oli täysi tosi. Hän tahtoi tukahduttaa mielestään kaikki epäilyksen viekotukset, ja niitä vastaan hän nyt kamppaili. Suunnitelmansa hän jo oli tehnyt: hän aikoi lukea ahkerasti, säännöllisesti, perustuksia myöten...

«jos tavuu taivutuksen, typistykseen tai johtumisen kautta...» — Entä sitten? Olenko minä humalassa? Enkö järkevästi pysty ajattelemaan? Toverit minulle tietysti kaikki nauravat; Anni ehkä ivaa kokemattomuuttani; itse olen liian herkkä — 19-vuotias... Ei: minun pitää voittaa kaikki, kaikki! Eljas viskasi kirjan pöydälle ja alkoi lattiata pitkin askelin mitteleämään. — Anniin luotan ja halveksia aijon toisten ivaa. Suora tie vain ja päämaali kirkkaana edessä, niin kyllä vaikeudet häipyvät.

Taas istui hän, avasi kirjan ja iski nyrkit pöytään, että eikö ne ajatukset koossa pysy, epäilykset karkoa...

— Niin, vielä kerran: «Lyhytvokaalisen ja lyhyt...»

Ulko-ovea liikuteltiin. — Juhana kuului tulevan, koska omalla avaimella kulki. Sekin se on ensimmäinen nauraja.

— Asemalla tapasin Lassinkin, puhui Juhana, pyyhkien silmälasejaan ja tiiristellen ympärilleen, silmät pikkuisina.

Eljas luki.

— Häneltä kuuluu sunnuntai-iltana menneen yli yhdeksänkymmenen markan.

Yhä luki Eljas, päätä kääntämättä.

— Kovissa oli mies asessoreissa. Aikoi mennä raittiusseuraan.

— «K toisen k:n jälestä kato». —

— Siihen nähden ne jäivätkin sinne jatkamaan, ja sen tytön kanssa peliitimään. — Juhana muutti tohvelit jalkaansa ja asettui Suometarta lukemaan.

— Tytön! Hänen kanssa eivät paljo pelihdi. — Eljaskin heräsi.

Nyt luki Juhana sanomalehteä.

Eljas oli kahden vaiheilla, puhuisiko hän Juhanelle suoraan, vai eikö. Eihän se kumminkaan usko, eikähän Eljas vielä itsekään ollut aivan selvillä. Väärin se tietenkään käsittää. — Mutta sen pitää tulla ratkaistuksi kerran ja kerrassaan. Ensi voitto oli saatava itsestänsä ja heti . . .

— Niin, se tyttö on minun.

— Niinpä näytti — sen aikaa kun olit kapakassa.

— Ei. Hän ei suvahde kenenkään hyväilyjä, hän on luvannut . . .

— Ahaa! Vai itseäsi varten olet tilannut . . .

— Minä aijon pelastaa tuon tyttöparan ihmiskunnan hylkylapseksi joutumasta.

— Oho! — Tänäänhän ne on arpajaiset, ensiksi edeltäpuolisen . . .

— Niin, minulla on todet aiheet. Kerran olen tuova hänet pois Hellaan savuisista saleista ja antava hänelle aseman yhteiskunnassa. Siihen menee vuosia, ja paljon pilkkaa saan kärsiä, vaan minä olen . . .

— Sinä olet höperö Eljas, pähkähullu, Lapviikin hullu. — Pitkäksi oli venähtänyt Juhanan naama, kun hän sen nosti näkyviin sanomalehden takaa. Haaveilijana hän aina oli Eljasta pitänyt, mutta moista mielettömyyttä! Puuska tuo toki vain lienee.

— Onko aikeeni sinusta niin rohkea? — Eljas oli odottanutkin jotain tuommoista hämmästystä.

— Pane nukkumaan.

— Saadaanpa nähdä. Minä teen työtä.

— Se olisi hyvä asia. Vähemmin hourailisit. — Lunta jo kuuluu olevan pohjan puolessa. Reellä ajavat.

— Ja nyt teen työtä mielelläni, kun minulla on selvä päämäärä, johon pyrin, kun minulla on ihanne, jota palvelen, jolle työni uhraan.

— Sinä näet unta, tahi oot eksynyt kapakatyön viekkaihin pauloihin, joka sinun nuoruutasi ja houreitasi tahtoo . . .

— Ei. Hän on puhdas kun pulmunen lumella. Ja minä aijon pysyttää hänet siinä viattomuudessaan.

— Sinä Eljas pystyttelet vaahtopatsaita, etkä ota lukuun omiasi etkä muitten heikkouksia. Ja

kun patsaasi pyllähtää, tuntuu kolaus sinusta sitä katkerammalta, parempi jos et olisi ruvennutkaan rakentamaan. Sinä näet kangastuksia, ja ne muuttuvat irvikuviksi, kun ilma selkiää.

— Lempemme on kuin Koin ja Videvikun, ijäti uusi, ja ijäti nuori. — Eljas rupesi lukemaan kielioppiaan.

— Vide...! Eikö matami einettä annakaan? Suolia kurnii. Sähkösanoma: Saksan keisari sairastaa — tietysti. Tuossa on lehti.

— En minä jouda.

— Höpsis! Juhanakin asettui lakikirjansa ääreen. Vaan eihän se tahtonut luku edistyä kumaltakaan.

Eljaalla ne oli omat leuhkat tuumansa ja päätöksensä ja siksi kai se niin rauhatonna siristeli jalkojaan ja muutteli asemaansa keinutuolissa. Kun vielä toiselle tulee latelemaan lapsellisuuksiaan, sehän se Juhanaa suututti. Usein se oli tosin Juhanastakin tuntunut, että kun saisi leivän jos kuin pienen, ja pääsisi omilleen, — vaan toiselle hän niitä nyt ei koskaan puhuisi. Viime aikoina se varsinkin oli niin tuntunut, eikä ne ajatukset otta- neet oikein aisoissa pysyäkseen hänelläkään. Ei hän ollut itseensä oikein tyytyväinen, vaan ei tyytymätönkään. Sillä välillä nakkeli sunnuntaista asti. Ja mikä se hänet oli taas tänäkin aamuna lykännyt sinne asemalle, ja mikä sinne senkin kirjurimamsellin satutti. Ja kun kerran oli sunnuntaina tullut sana vaihdetuksi, niin eihän sitä nyt-

kään ollut aivan ääneti saattanut olla, kun kirje-
luukulle juuri vierekkäin osui, ja yhtä matkaa ta-
kaisin tuli kävellä. Ihmeen iloinen se oli ollut,
naureskellut mille lie . . . Aikoi arpajaisiin. Pitäi-
sihän sinne illalla lähteä, katselemaan suuren mail-
man meininkejä, muun vuoksi ei.

— Herrat on hyvät ja tulevat suurukselle,
kuului matamin ääni oven raosta.

— Joko vihdoinkin! Juhana nousi ja lähti.
Ohimennen katsahti peiliin: kovinpa oli törkeän
näköinen parta, pitkällä sängellä; ja semmoisella
sitä oli vielä ilennyt mennä asemalle, ihmisten pa-
riin. — Sillekö lie nauranut. — Saisihan tuo leuka
ehki olla vähän siistimpi.

Iltasella oli suuret arpajaiset jonkun jalon seu-
ran toimeenpanemat vielä jalompaa tarkoitusta var-
ten. Puoli vuotta oli jo voittoja keräilleet kaupun-
gin hienoisimmat naiset, ja jotkut vähemmänkin hie-
not käsityöläisluokkaan kuuluvat, mutta sopivathan
ne siinä yhteen, kun oli yhteishyöty kysymyksessä,
jalo tarkoitus. Kuukauden ajan oli siitä jo soitettu
sanomalehdissä, lupailtu monenmoisia surpriiseja,
korteseja, — mene tiedä kaikki! Lihavilla kirjai-
milla oli kuulutettu. Olipa vielä ilmoitettu, että
aamupäivällä saattoi käydä arpoja ostelemassa, kat-
selemassa ja kuuntelemassa yhdellä markalla ta-
vallisissa arkipuvuissa. Se oli tarkoitettu niinkuin
alempaa kansaa varten. Mutta yötä vasten se oli
oikeastaan päähomma asetettu. Silloin keräytykööt
paremmat ihmiset frakeissa ja silkeissä — isom-

masta hinnasta. Ja useat ne olivat, jotka jälkimäiseen joukkoon itsensä lukivat.

Lassi tuli hämärän koettaissa puulaakimiesten luo. Ei ollut hän enää olevinaan milläänkään sunnuntai-iltaisesta hurinasta. Hyvin lystin sanoi olleen, pöyhkeästi oli eletty, ja jos menikin vähän rahoja, — mitä noista — kun antaa kerrassaan mutta harvoin luistaa vähän enemmän, niin sillävälillä sen tarkkuudella korvaa, eikä tee mielikään taas hurjastelemaan pitkiin aikoihin. Nytkin oli hän päättänyt jäädä arpajaisista pois. Eikä niissä toki ole hauskaakaan — tuommoisissa koko mailman keräyspaikoissa.

— Tuumaatteko te mennä?

— Kyllä siitä minulta ainakin lähtö tulee. Pistä tupakka. Juhana sytytti lampun, ja vielä kynttilän, että partaa kerta oikein näkisi ajaa.

— Entä Eljas?

— Enpähäntä tiedä. Olen tässä lueskellut pitkin päivää, olisiko tuonne lähteä vähäksi aikaa.

— Jo kaiketi Hellaan Annia katselemaan, siellä kai se sekin on.

-- Liekö tuo. — Suututti se Eljasta, kun Lassi niin muka pilkallisesti Annista hänelle mainitsi — mokoma roivaaja!

— Eiköön se Lassikin sentään tule, puhui Juhana, sivellen saipuata toiselle poskipäälle. — Onhan se hyvä tutustua isoistenkin laitoksiin.

— Hyvin komeata siellä kuuluu olevan, sähkö-

valot ja muut, lisäsi Eljas, jotain sanoakseen. — Ja monensadan markan voittoja.

— Arpoja minä nyt en kumminkaan ostaisi, jos tulisinkin. Mutta mitäpä siellä? Olisi mulla kyllä jo mustat housutkin jalassa. — Arkihousunsa oli Lassi lähettänyt räätäriin, puhdistumaan enimmästä ryönästä, jota niihin oli sunnuntai-iltana tarttunut.

— Siistit housut.

— Ja tärkkipaidankin muutin tänaamuna. Lassi näytti.

Jo alkoi Juhana frakkiaan harjaamaan. Pieni se oli ja tuota vanhaa kuosia, lyhyet typihaarukat takana, eikä rinnalta nappiin yltänyt. Eljas tuumasi että siistempi olisi toinen musta takki, vaikka siinä vielä oli etupuoletkin, kuin tuo lyhythäntäinen, joka vielä noin huonosti istui, ja vanhalta näytti.

— Mutta frakissapa siellä kuuluu pitävän olla, ilmoitti Lassi, — niin oli vasiten sanomissa.

— Eikä oltu pantu kuinka pitkät haarukat pitää olla, kunhan se frakki on, lohduttelihe Juhana.

Kun Eljaskin alkoi mustia vaatteitaan katselemaan — hänellä ei ollut vielä parrasta vastusta, — niin rupesi Lassillakin yhä enemmän mieli tekemään. Paljo siellä kaiketi on muutakin hienoa väkeä.

— Olisikoon teillä kahta valkoista huivia, jos minäkin sentään lähtisin?

— Onhan niitä. Mutta tuossako takissa?

— Eikö! Pianhan minä tästä vierestä räätäristä hännystäkin lainaan, kolmella markalla.

Toiset ei kieltäneet, ei käskeneet, vaan räättäriin juoksi Lassi, heitti oman takkinsa panttiin ja tulla volkasi häntäniekka nutussa takaisin. Eljaalta sai puhtaan kaulustankin — mansetit unohtuivat — ja herrasmies oli valmis.

Kahdeksalta ne ilot alkoivat, mutta myöhemmin vasta väkeä tuli, ja paljo sitä tulikin. Tungoksessa aaltoili hienoja parvia maneesin tilapäisellä sillalla. Arvat oli lopussa, mutta paljo sitä oli vielä nähtävää ja kuultavaa ja tehtävää. Joka puolella oli jotakin lystiä, olutkuoppia, tappuran syöjiä, noitaakkoja — oli niitä. Ja ihmettelevä ihmisvirta valui päästä toiseen ja taas toiseen.

Juhana, Lassi ja Eljas virtasivat mukana, katselivat kummia ja katselivat ihmisiä. Ei ollut tuttua monta. Mutta eräässä nurkassa oli Eljas näkevinään Annin, — niin Annihan se oli. Hän pyörähti sinneppäin, tervehtimään, ja kyselemään miten tyttö oli siksi irti päässyt että sinne jouti. — Kummako oli joutaissa, sillä eihän nyt paljo ketään kapakassa ollut, kaikki huveissa. Mutta aran näköinen se oli Anni, silmäili rauhatonna ympärilleen ja kääntelihe syrjin. Eljas arveli että ihmisjoukkoa kai se ujostelee, yksin kun on, ja jatkoi pakinaa, huomaamatta ohikulkevien katseita ja pistopuheita.

Ei kuolemakseen olisi hän arvannut että niillä oli hänestä niin paljon sanomista.

— Ylioppilaskoon se on tuokin, joka mokoman kanssa siinä kauppaa tekee?

— Siltä näyttää. Muistaakseni tuon naisen olen nähnyt jossakin ravintolassa.

— Kapakkaenkeli! Kauas se jo menee nykyajan nuorison häpeämättömyys ja törkeys. Ei nyt välitetä enää siitä mikä sopii, mikä ei. Peittelemättä noin ylioppilaat yleisissä seuroissa käyttäytyvät! — Se on se samainen kirottu ajan suunta...

Keskustelijat olivat molemmat ikävoiton herrasmiehiä, jotka eivät mistään niin innostuneet, kuin ylistellessään entistä kulta-aikaa, jolloin he olivat nuoria, ja sättiessään nykyistä mätää ja turmelusta.

Kaksi rouvasihmistä asteli näiden jälessä, keskiikäistä jo, vaan hyvin kuristettua ja pöyhistettyä.

— Kas tuonne! Noin nuori, ja niin jo turmeltunut!

— Sanokaas muuta! Varmaankin ensivuotias ylioppilas! Mutta kuinka tänne päästetäänkin kailkelaisia naisia oikeitten ihmisten seuraan.

— Ei välitetä. Siten ne nuorukaiset, usein toivorikkaat, vanhempainsa ilot ja onnet, syöksyvät auttamattomaan häviöön. Mutta siitä ei olla tietääkseenkään, peittelemättä suvaitaan ruminta ilkeyttä.

Mistä ne lie kaikki Annin tunteneetkin kapakkatyöksi, vaikka oli se yhtä siro kuin joku muukin; mutta tunsivat ne.

Parvi nuoria tyttöjä käveli käsikynkässä. Ute-
liaasti katselivat he etäämpää tuota kaunista paria, joka niin kaikkea huomaamatta, mutta kaikkien huomaamana, näytti keskusteluun vaipuneelta.

Kohdalle tultuaan viskasivat ylenkatseellisesti nis-
kaa ja kohauttivat olkapäitä, toisaalle silmäillen.
Mutta sivu päästyä painoivat päät sukkelasti alas-
päin ja vastakkain, ja hienoa kuisketta ja naurun
tirskunaa kuului joukosta.

Heti heidän kyöivedessä purjehti joukko hän-
nysniekka nuoria miehiä ihaillen edellä astuvien
hienosia hartioita ja kaarevia selkiä, joita eivät sy-
välle uurretut, pitsireuna silkkiläningit paljo kätke-
neet ahnailta katseilta. Ei jäänyt etupuoleltakaan
mielikuvitukselle paljo varaa.

— Eikö se ole Eljas tuo, joka noin väylän
paikalle on laivansa laskenut. Pulskanpa se löysikin.

— Mutta hiukan syrjempään olisi hänen so-
veliaampi löytönsä laittaa. Tuossa hän aivan sika-
neeraa . . .

— Niin, sehän on Hellaan Anni.

— Toki hänet kaikki ihmiset tuntevat. Pitäisi
käydä Eljasta nykäsemässä, ei näytä älyävän mitään.

Lassi oli joukossa. Sivumennen oli hän so-
massa saksalaisessa «biiri-tuvassa» siemannut — sor-
jan tarjojattaren houkutuksesta — pari seideliä, ja
oli siis jo hyvin mies puolestaan. Heti pyörähti
hän, arvonsa tuntien, Eljaan viereen, tapasi häntä
käsivarresta ja sanoi:

— Tule pois Eljas, eihän tuo sovi. — Etkö
näe että sinua kaikki ihmiset katselevat.

Veret kohosi äkkiä Annin poskille, vaan katosi-
vat taas joka pisara. Kalpeana vetäysi hän syrjään
ja hämmentyi ihmistungokseen.

— Mitä? Ihmiset? Mikä ei sovi? Suuttuman tulta iskivät Eljaan silmät Lassia kohtaan. Hän halveksi sydäntään myöten mokomaa varoittajaa. Juuri kuin hänet olisi pahanteosta tavannut — moukka.

— No kun sinä tuon kanssa... Nuokin tytöt nauroivat.

— Naurakoot minusta nähden vaikka ikänsä. Tyttären soppityrskyt ja sinun varoitukset, ne on minusta yhden arvoisia. Saat mennä. — Eljas kääntyi selin, tytön puoleen muka, mutta tämä oli jo hävinnyt. Häntä hakemaan hän käveli, vaan eihän siinä metakassa miten saanut selville, vaikka kuin olisi haluttanut tytön mielestä saada poistetuksi sen ilkeän vaikutuksen, minkä tuon tompelin sanat näkyivät häneen tehneen. Vaan ehkäpä sen illan pitkään vielä yhytti.

Mutta Juhanan hän kohtasi seisomaan vinosti erästä virvoitusmyynti-kojua vastaan. Hän näytti tarkastelevan seinälle maukkaasti ripustettuja kauniita ja kalliita voittoja, tarkastelevan kauan ja arvostelevasti niinkuin tuntija ainakin. Oli siinä keskellä vaate muudan mahottoman suuri ja kaunis, siinä oli ompeleita sisätysten ja päälletysten jos minkä värisiä ja mutkaisia — suomalaisten kuosien tapaan oli muka olevinaan neulottu. Siihenhän ne Juhanan silmät varsinkin näytti kiinnitettyiltä, juuri kuin olisi hän arvellut, että tuoppas tänne Sotkamon eukko, niin tuntisiko tuo sitä kotimaiseksi. — Mutta semmoisia se Juhana ei nyt arvellut. Toi-

sella nurkkasilmällä vilkasi hän usein oikealle, jossa pari naista — Julia oli toinen — ihmettelivät pitsikuoseja, toisella taasen vasemmalle, viinimyymälän ovea kohden, ja niitä katseita se näytti ajatuskin seuraavan.

— Viinilasiako persoilet, kysyi Eljas, serkkunsa rinnalle astuen.

— Enpä häntä persoilekaan, muuten vain tässä katselen.

— Siinähän tuo on sinun mamsellisikin. — Juhanan katseet ne Eljaankin silmiä ohjasi. — Ahaa! Häntäkö sinä tuonne putkaan tuumaat pyytää?

— Eikö! Eli arvelin vähän, mutta ei taida maksaa.

— Onhan se koko näppärä tuossa vaaleassa puvussaan samettireunuksilla. Korjat silmätkin.

— Laihanlainen. — Juhana muisti Eljaan omat sanat.

— Ei mikään erin mehevä, mutta menettelee. Kuka tuo toinen?

— Konttoristi sekin mikä lie. — Hyvin oli taas Juhana väliäpitämätön tytöistä, ainakin näöltään. Mitäpä se hän niistä. Eikä hän toisakseen koskaan niin hullu ollut, että olisi näyttänyt heistä perustavansa, vaikka olisi perustanutkin. Suututti häntä kumminkin vähän että Eljaan juuri piti satua siihen, kun hän oli aikeessa mennä tytöille ehdottamaan että viinilasin maistaisivat, mutta yhdenpä tuo teki, mitäpä noista olisi kostunut. —

Minnekkäpäin sitä kävellään, joutavaahan tässäkin on seisoa, sanoi hän serkulleen.

Siitä lähtivät he luovimaan joukkojen keskitse vastapäistä seinustaa kohti, jossa jonkunlaista teatteria ilveiltiin. Mennessään Juhana silmäsi vielä taakseen että katselikohan Julia heitä sattumalta. Katselihan se. Eljaskin sen huomasi.

— Miks'et mennyt tyttöjä puhuttelemaan; vai etkö toista tuntenut?

— Tunsinhan minä, mutta minkäpä heistä hyötynee.

Jo alkoivat tanssiksi puuhaamaan. Kaikista pulskimmat nuoret herrat, pitkät ja leveät sinivalkoiset silkkinauhat sidottuna frakin ympäri, ja latuskainen lakinmalli kädessä, koettivat keskelle siltaa saada pientäkään pyörimistilaa tanssivaisia varten, mutta ei se tahtonut luonnistaa. Kun miltä kolkalta olivat kohtelijaasti pukineet ihmiset syrjään, niin toiselta kolkalta tunkivat nämä taas. Vasta kun mahtava-ääniset vaskitorvet olivat töräyttäneet esiin komean valssin ja eräitä pareja oli lähtenyt kiertelemään, vasta silloin sijaa aukesi. Ja sitten sitä tanssittiin, tungettiin, töykittiin ja pyydettiin anteeksi. Ja kun vähän alettiin lämpiämään, niin siirryttiin seinemmäs viileihin virvoitusputkiin, ja uudistettiin voimia vaahtoavalla samppanjalla, jota pitkistä ja hoikista laseista ryypittiin. Auta kuin sitä meni samppanjaa, vaikka kaksi markkaa lasilta ottivat! Mutta kuka siitä välitti: se vilkastutti, ja se innostutti, ja se kiihotti.

Juhana seisoi siinä syrjässä katsellen, ja arveli että jospa olisi tanssimiehiä, niin jo vain hänkin muutaman kierroksen pyöräyttäisi, ja veisi sitten tyttönsä noimikään käsikynkästä tuonne putkaan, ja juottaisi lasin, jospa nyt ei juuri samppanjaakaan. Kerta oli hän nähnyt Julian sivu viilettävän, ei useampaa. Eljasta katseli hän, että käskisi hänen käydä tyttöä jonkun kerran pyöräyttämässä, — tanssimies kun nyt kerran on.

Eljas käveli ympäriinsä ja etsiskeli Annia. Ei ollut sen ko'ommin häntä nähnyt koko iltana. Ei hän olisi viisistäkään varoituksista säikähtänyt tanssiessaan hänen kanssa vaikka minkälaisessa seurassa. Yhtä hyvä se oli kuin joku muukin läsnäolevista naisihmisistä, ja parempi kuin moni. — Mutta ei näkynyt. Olisiko Lassin sanat niin pahakseen pannut, että pois olisi mennyt? Hyvin se on arkatuntoinen.

Samassa näki hän Lassin kumartelevan erästä naista, ja tanssiin pyytävän. Eräs Lassin Hellaan sunnuntaisista veljistä — toisella kymmenellä näkyi jo taaskin olevan — esitti häntä muutamalle hienolle röökynälle. Tämä levitti nenäliinan valkoisen läninkinsä päälle, kun ei Lassilla ollut hansikkaita, ja niin sitä mentiin joukkoon töykkimään. Urostyöstään ylpeänä tuli Lassi tanssin jälkeen suoraan Eljaan viereen, pyyhki hikeä otsaltaan ja valitti kuumuutta. Paljon sanoi tanssineensa.

— Oletko sinä vielä vähääkään käynyt yrittelemässä?

— Enpä ole. Ei ole tyttöjäkään tuttavina.
 — Saahan niitä vaikka tusinan. Tule, minä esitän tuolle valkoiselle.

— Elä näe vaivaa.

— Ka kun et... Tiedätkö miten Hellaan Annin kävi?

— En. No miten?

— Äsken tuossa ovella näin, kun eräs marsalkeista häntä ulos talutti.

— Ulos? Miksi? Käyttäytyikö hän sopimatomasti?

— Eikö mitä, mutta parempain ihmisten joukosta. Monta niitä on kyörätty. Olisivat tulleet edeltäpuolisen.

— Vain niin. — Synkäksi meni Eljaan kasvot, ja katkeruus täytti mielensä. Hän ajatteli että sentähdenkö koska tytön täytyy jollain lailla hengissä pysyä, senkötähden koska hän oli joutunut ravintolan tiskin taka, ja senkötähden ett'ei hänellä ole kotia eikä sukulaisia, voidaan häntä tuolleen kohdella, ajaa syyttä pois julkisista huveista, polkea maine kuin rikolliselta, saastaiselta. Tiesi mitä kaikkia ajatuksia silloin hänen päähänsä nousi; ei hän ollut niistä itsekään selvillä, mutta sen hän vain selvästi tajusi, että jotain siinä on vinossa. Ytelältä maistui hänestä nyt kaikki. Tuo teeskennelty ilo ja ihastus hienojen seurassa häntä tympäsi.

Pikkuista myöhemmin he Juhanan kanssa siis pois lähtivät. Ei se Juhana olisi pitänyt mitään

erityistä kiirettä, katsella olisi vieläkin voinut, mutta mitäpä se toisakseen hankään siellä yksin teki. —

Kun Eljas sitten kävi ensi kertaa Hellaassa ja Annin tapasi, oli tämä hyvin ujona ja vakuutti, ett'ei hän ollut sentähden arpajaisiin mennyt, jotta Eljaan panisi koetteelle; muuten vain oli mennyt, kun aikaa oli, mitään ajattelematta — tyhmästi kyllä. Eihän Eljas ollutkaan häntä mistään epäillyt eikä moittinut. Oli vain suutuksissa, kun silleen Annia kohdeltiin. Mutta niistä hän puolestaan ei vähääkään säikähtäisi . . . Ja siihen nuottiin sitä puheltiin.

Tuon tuostaankin kävi Eljas Hellaassa. Juonin tähden ei, vaikka ainahan sitä piti maistellakin. Konsa oli Juhana matkassa, konsa joku muu. Väliin hän kävi yksinkin.

Eräänä iltana siellä Eljaalla mieli oli mennä pahaksi. Kun hän näet tuli ovesta ääneti sisään, havaitsi hän tiskin luona muutaman upseerin seisomassa Annin vieressä. Selin olivat häneen. Upseeri kiersi käsivartensa Annin ympäri, ja niin se Eljaasta tuntui, että se käsivarsi sai levätä siinä vartalon ympäri estelemättä ja liian kauan. Kauan se tosin ei ollut, sillä kun tyttö Eljaan huomasi, heitti hän upseerin ja tuli pakinoimaan. Eikä Eljaskaan puhunut mitään: saattoihan se olla ereyskin hänen puolelta; eihän se käsivarsi kenties ollutkaan niin hellästi tytön varrella kuin se hänestä näytti. Mutta hyvin tuo häntä sentäänkin karmasi, että jos se tyttö vietävä kumminkin on viekas ja heittiö, ja hän tässä aisankannattajana turhia ha-

puilee. Vaan toisakseen hyvinhän hän oli vapaa; jos jotain epäluuloista näki, niin mikäpä hänen oli tyttöä heittäissään. Katkeranlaista se tosin noin oli ajatella ja toisinaan mieli epäilyttämään; mutta eipä se Eljas sitä paljo ajatellutkaan, ja kaikki jäi entiselleen.

Paljon ne ivailivat toverit häntä noista Helmaan retkistä, mies kun ei vielä tuumiaan ollut älynnyt itsekseen pitää. Kysyivät, eikö se siellä jo kohta alkanut kypsymään, monesko numero hänellä oli y. m. Lassi se varsinkin oli kärkeä Eljasta pistelemään, ja vaikk'ei ne pistokset aina niin syvältä tuntuneetkaan, niin se kumminkin suututti Eljasta. Hänellähän oli rehelliset aikeet.

Mutta Juhana ei puhunut sanaakaan. Eljas kun luki ahkerasti, jotta oli oikein ihme ensivuotiaaksi, niin Juhana arveli että antaapa hänen haaveksiakin sekaan, eihän siitä juuri haittaakaan ole. Kun se noin työtä tekee, niin ehkä siitä mies paisee. — Itse hän säännöllisesti kulki tätinsä luona joka sunnuntai, säännöllisesti tapasi siellä Julian, jonka kanssa milloin sanan vaihtoi, milloin oli vaihtamatta. Toisinaan aina tytön kotiin saattoi Malminkadulle ja käveli sen jälkeen vielä muutaman mutkan kaupungin ympäri — oli sää mikä tahansa, — ja mietti, mitä lie miettinyt.

Ja niin se kului syksy ja vuosi lopulleen.

IV.

Harvakseen sateli lunta, märkää vitiä. Leijailen ja vitkastellen laskeusivat lumisirpaleet alas päin isoina vain löyhinä tähtinä toisiaan pakoön. Mieli ei näkynyt lumien tekevän paneutua katukiville, sinne lokahyhmään tallattaviksi — puhtautaan kai säälivät, — ja kierrellen, paikkaa valiten pyörähtelivät ne vielä hetkisen ilmassa, röyttäisen maapinnan rajalla. Mutta sinne vei väkisinkin heidät tiensä — maan vetovoima näet vei.

Enimmät pysähtyivät kumminkin jo katoille, mutta kauaksi eivät. Märkä sora sulatti siellä pisaraksi pienen tähtösen, ja yhdisti sen muihin, saman kohtalon kärsineihin. Yhä uudet lumet taivaalta laskeusivat, kauniina ja täydellisen säännöllisinä, vaan tuhonsa löysivät raukat, vesihyhmään sekautuivat, häipyivät. Luisua katonrinnettä pitkin virtasi kiihtyvä vuo, keräsi matkalla röntää ja märkyyttä joukkoonsa ja valahti viimein räystäältä räntiin. Yltyen vauhdissaan syöksyi sieltä virta koskenä johtotorveen, joka kuletti kohisevat vedet alas kadulle, likaiselle kadulle. Verkalleen lipui virta siellä hyyhmänsekaisena pitkin kivien lomina ja uurteita, kunnes monen mutkan takaa saapui katunotkon vierteisiin, jotka säälistä ohjasivat saaliinsa mustaan, syvään, pimeään lokaviemäriin.

Sakea oli pimeys. Himmeästi kuin harson läpi valaisivat kulkuväyliä katukulmissa lyhdyt. Valoisaa näytti huoneissa olevan, mutta ahnaasti pidättivät tummat uutimet ikkunoista ulospyrkivää

heijastetta. Toisinaan häiritä ajurin rattaat räntäveden yksitoikkoista lorinaa; väliin kuului kalossien ilkeä loskutus hyyhmäkössä.

Varjopari laskeusi alas katua. Lähemmäs lyhtyä tullen saattoi siinä jo eroittaa kaksi sateensuojaa, kaksi kauluspystyistä päällystakkia ja kahdet ylös käärityt housunlahkeet. Kulmassa, lampun alla pysähtyivät kulkijat.

— Et siis tule tädin luo, virkkoi toinen, lyhyempi ja paksumpi.

— Enpähäntä. Oikeinko sinne käskemällä käskettiin?

— Pakkoa tietysti ei ole. Sanoihan vain täti, että jos sinäkin haluat joulupuurolle tulla, niin on lusikkakin varalla.

— Mitäpä minä siellä vierasten parissa?

— Sinnekkö Hellaasen sinä todella tuumaat lähteä? Kapakkaan jouluaatoksi?

— Tiedäthän mistä syystä. En kapakan takia.

— Vaan kapakkatytön takia. — Eiköhän jo ole aika, Eljas, sinun heretä hourailemasta? Muis-teleppas vähän kotiasi, ja jouluilojasi siellä...

— Elä Juhana kajoa noihin. Minä olen jo ajatellut kaikkia, ja minä olen jo edeltäpäin katonut, mutta lähden kumminkin. Minä tiedän että mulle tulee vaikea ilta, mutta jälestäpäin olen oleva siihen tyytyväinen, kun olen voittanut heikkouteni.

— Minkä sanon tädille poisjäämisesi syyksi?

— Olen kutsuttu muualle.

— Kapakkaan ihanteitasi palvelemaan?

— Ystävän luo. Vie terveiset. Huh kuin on märkää!

— Ja sinä kahlaat Hellaasen! Hauskaa iltaa!

— Ei pistele. Terve! — Vosikka!

Se oli siihen aikaan, jolloin ei rautaiset langat vielä liittäneet «peräpohjaa emäsuomeen». Ei sopinut lähteä aina joulunajaksi ylioppilaan kotiseuduilleen, sillä tukalaksi kävi ajaa yli puolensadan peninkulman kyytipelillä varsinkin kelirikon aikana. Syystäpä olivatkin Eljas ja Juhana Helsinkiin jääneet, vaikka tiesivät vanhusten ja sisarparvien mailmalla olevia kaipauksella muistelevan, ja vaikka itsekin olisivat heidän luona mielellään pistäytyneet. Jo olivat he eilisessä postissa saaneet joulumyttyjä, — sukkiä, vanttuuta ja villahuiveja, ja niiden välissä muutamia rusentuneita torttuja. Kirjeitä oli tullut pitkiä ja paksuja, suurilla ja pienillä kirjaimilla, kun näet joka nassakan oli pitänyt itsensä saada veikolle töhrästä. Helliä siunauksia, varoituksia ja kaipauksia oli niissä viljalti kaikissa muodoissa.

Sehän se oli heistä vähän joululta tuntunut. Muuten siitä ei olisi tiennytkään. Aatoksi oli Juhanan täti kutsunut molemmat serkukset luokseen. Sinne menikin Juhana, vaan Eljas ajoi Hellaasen.

Tapa on näet kaunis semmoinen että ravintolat kutsuvat vakinaisia vieraitaan jouluaatoksikin iltasta syömään, eikä silloin ole tarvis maksosta välittää. Harva se kumminkin on, joka kutsumusta noudattaa, nuoremmista ainakin, sillä mitkähän en-

nakkoluulot lienevätkään siihen syynä, — sen illan he mieluummin viettävät jossakin muualla kun kapakassa. Monenlaisia ristiriitaisia tunteita oli Eljaankin rinnassa, kun rämisevillä rattailta ajoi ulos tullista.

Väkisinkin täytyi hänen taaskin käydä arvostelemaan tekojaan ja aikeitaan. Väkisinkin palasivat mieleen vanhat epäilykset: tokkohan hänen puuhillaan oli sitä pontta ja perää, että maaliinsa veivät; eiköhän sittenkin kaikki ollut tuulenpieksämistä. Muistoon palasi vielä kotikin, jossa aina rauha ja tyytyväisyys oli tunteita lepoon tuudittanut. — Ja nyt kapakkaan! — Hetkisen tuumasi hän jo pyöräyttää hevoisen kesken tietä, paeta pois, pois niiltä tienoilta, katkaista koko unelma, hyljätä koko tuuma, unhottaa kaikki jalot aikomukset ja päätökset. Mutta silloinhan hän olisi myöntänyt voimattomuutensa, eikähän siihen nyt mitään syytä ollut. Hetkiseksi mennä aikoi vain Annin mieliksi, ja sitten palata kotiin, nukkumaan. — Jo häpesi hän äskeistä horjuvaisuuttaan ja epävakaisuuttaan. Silleenkö hän voisi hetkisten epäilyksien vaikutuksesta heittää tyttön, jota rakasti, jota tahtoi pelastaa, heittää hänet hylyksi happenemaan. Vakavilla päätöksillä astui hän Hellaan eteiseen.

Tukalata oli Eljaan olla tuossa, joskin harvalukuisessa seurassa. Anniakaan ei saanut nähdä kun sivu suhahtelevan. Isäntä, tiirosilmä ihranaama jutteli kaikenlaisia kertomuksia vieraitten huviksi, vaan tavallistakin rattoisuutta ei hän saanut me-

neilleen, eikä lasitkaan tiheään tyhjentyneet, vaikka niissä oli parasta tavaraa. Syötiin sitten makeata ja rasvaista, vaan ei Eljaalle maistanut. Pitkäksi hänelle kävi aika, raskaammaksi yhä olo.

Tuonko lie Anni huomannut vai muuko häntä kiirehti, mutta tavattoman sukkelasti korjasi hän syötyä ruoat pois, laittoi vanhoille herroille liköörit, ja kiepsahti Eljaan viereen istumaan. Hyvin hän oli juttutuulella ja iloisena. Puheli puuta heinäa, naureskeli raikkaasti ja puheli yhä. Kantoi siihen heidän pöydälle viiniäkin lasin pari, jota aina väliin maistettiin. Vähitellen siinä katosivat kaikki tukalat tunteet Eljaankin mielestä, katosi ikävä, kaipaus, epäilykset — kaikki. Annin ilo tarttui häneenkin ja karttui yhä, kun siinä juteltiin ja naurettiin; he alituisesti ikäänkuin lähenivät toisiaan. Onni, toivo, luottamus tulevaisuuteen ja sen ihaniin unelmiin viekötti heidät pois todellisuuden mailta.

Ainakin Eljaan. Ensi kertaa hän nyt pitempää aikaa puheli Annin kera kahden kesken kenenkään häiritsemättä, ja sanomaton oli se viehäytys. Ei hän huomannut kuinka ilta myöhäiseksi kului, ei että muut vieraat vähitellen hajautuivat, ja että he itsekseen jäivät. Tytön silmiin oli kiintyneenä koko hänen sielunsa ja sen tajunnat. Ja tuo var-talo hänen vieressään, kuinka se sentään olikin so-lakka, hurmaava! Se oli kerta oleva hänen omansa koko tuo otus, joka nauraa kikotti siinä sohvannur-kalla. Hän oli onnellinen, voi kuinka onnellinen, — kun vain ne vuodet pian kuluisi.

Mistä he lienevät pakinoineetkin, ei sitä Eljas paljo jälestäpäin muistanut. Olivat he pilanpäiten aikoneet matkustaa ulkomaille, pois kaikista Suomen ahtaista oloista ja katsantotavoista, — vapauteen. Niin, Espanjaan he menisivät. Siellä laittaisivat kodin, jos kuin pienen, vaan Eljas ei saisi rakastua yhteenkään tummatukkaiseen Espanjattareen, sen vannotti Anni. — Semmoisissa pakinoissa se yö tuli, eikä Eljas arvannutkaan, niin jo kaasua vääntivät pienemmäksi.

Havahtuen ihanista unelmista nousi Eljas.

— Joko nyt on niin myöhäinen? — Ei mitenkään olisi hennonut lähteä.

— Onhan se, mutta ei nyt ajeta pois, lupaili Anni, ja veitikkamaisesti hän hymyili, kun lasit täytti. — Istu!

— Lähteä täytyyhän kumminkin. — Järki käski, tunne pidätti.

— Poispahan tekee mielesi — ilkiö. Anni mutruili suullaan. Sekös hurmasi.

— Tulenhan minä kohta taas.

— Tule, kun on huoneet täynnä ihmisiä, että tuskin ehtii kättä pistämään. — Mutta seisoppas siinä . . . niin, liikkumatta. Nyt sinä olet juuri saman näköinen kuin silloin ensi kerralla, silloin kun puhetta pidit. Samalla lailla posket palaa, ja tuo tukka tunkee silmille kiertämään, — niinkuin silloin.

— Muistatko vielä sen puhe-illan?

— Muistanpa hyvinkin, — aina muistan, niin kauan kuin sinua.

— Veitikka! Samoin minäkin. Vaan lähteä täytyy. — Eljas pakoitti itsensä päättäväiseksi, ja ojensi kättä. Tyttö tarttui siihen, mutta miten lie ollutkaan, samassa oli huuli huulta vasten. Yht'aikaa olivat syliksi kiepsautaneet, — ei ollut syy toisen eikä toisen.

Mutta lupaus oli rikottu. —

Kun Eljas vähää myöhemmin tullista kaupunkiin asteli, oli mielensä yhtä musta, kun pimeä, sateinen joulukuun yö. Samea oli rinnan sisusta yksin astujan. Yhden asian hän nyt käsitti selvästi: hän oli surkeasti pettynyt Annin suhteen, joka ei ollut se, joksi häntä oli luullut. Mutta vielä surkeammin oli hän pettynyt itsensä suhteen; hän oli mihinkään kauniisen tekoon kykenemätön, katala petturi, joka valehteli itselleen ja muille, heittiö, joka tekeysi pyhäksi ja oli rietas. Hän oli pettynyt koko mailman suhteen. Hän muisti Juhanan sanat, että kun hän heräisi unelmistaan, niin todellisuus tuntuisi sitä katkerammalta. Nyt oli hän herännyt.

Mutta kovin hereillä olevalta hän ei näyttänyt siinä kulkiessaan. Ulkomailmaa hän ei huomannut; kaikki oli usvassa. Niinkuin tajotoin siirteli hän jalkojaan, eikä aina kuivimmissa paikoin. Ei nyt tuntunut povessa kansallista ylpeyttä, kun hän astui Arkkadian koruttoman temppelin ohi, ei hän inhonut saapasvoiteen eikä kaalin katkua kun Kampin kasarmin seinitse tallusti, eikä muistanut nostaa silmiään pimeässä etsiäkseen ylioppilastalon

harjalta latinaisia kultalauseita. Sivu astui vaan kunnes kadunkolkassa muutamassa näki suljetun puodin silatut kiviportaot — ne miten lie väsyneelle silmiin pistäneet — ja niille istumaan vaipui. Ei hän siinä paljo ajatellut, sillä ajatus ei juossut; mutta se tuntui niin raskaalta.

Aikaa oli Eljas siinä kappaleen kököttänyt, kun poliisimies sadetakkiin käärittynä verkalleen astuen saapui hänen kohdalleen ja hänen eteensä seiso- maan asettui. — Olipahan toinenkin ihminen yön selässä liikkeellä, toinenkin, joka ei jouluyönä sulatellut silavaa ja puuroa lämpöisellä vuoteellaan, vaan joka siltä ei huollut, ei huokaillut. Hyvin viehätti Eljaan silloista mielentilaa tuo poliisin varma tyy- neys ja tyytyväisyys.

— Hei! Sinä olet minun miehiäni, virkahti hän toverilleen, kun kotvan aikaa olivat siinä ääneti toisiaan ihmetelleet.

— Vaan jos sinä olet minun miehiäni, niin siirrytään jo tältä portaalta poikemmas.

— Ihan niin, mikä häntä yksillä portailla... Sinä mukaan.

— Tietysti. Mutta minnekkäpäin tästä kää- nytään?

— Tänne tai tuonne, samapa se minulle.

— Samapa se. Vaan missä sitä ajotaan yötä viettää?

— Yötä... Kotona tietysti. — Niin, yöhän nyt oo.

— Eli aamu. Jouluaamu.

— Jouluaamu, joulu . . . — Mitä se Eljas silloin kadulla teki pimeässä, poliisin parissa. Pian selveni kaikki. — Toisesta välittämättä lähti Eljas kiirein askelin viilettämään katua ylös, kotiinsa päin. Poliisi seurasi kymmenen syllän päässä, että osaisiko tuo kotiinsa.

Osasi se. Vanhaa uraa nousi hän rappusia ylös, totuttuun tapaan pisti avaimen reikänsä ja sulki taas oven sisääpäin, tottunut oli hän löytämään takin naulankin pimeässä, — ei siihen ajatuksen apua tarvittu. Vanhaa uulaa riisui hän vaatteetkin päältäään, ja kapusi sänkyyn.

Vanhaan malliinko lie heti nukahtanutkin, mutta entiseen tapaan ei hän nukkunut. Rauhatonta oli unensa, levottomana hän kääntelihe ja siirtelihe vuoteellaan, jotta Juhanakin heräsi ja arveli että uniahan se näkee kai Eljas.

Unia se näkikin; kaikenlaisia hajanaisia, kummallisia unenhoureita se mielikuviutus synnytti maakaavan kiihtyneessä sielussa. Sukat oli maatapanessa unehtuneet jalkaan märkinä, ja siitä se lähti.

Hän oli seisovinaan kylmänlaisessa vedessä kotilammin rannalla silmustamassa haukia. Suikale semmoinen korttelin pituinen mustaselkä makaili päiväpaisteessa ruohikon rinnalla, ja varovasti työnsi hän pajusilmukkaa sen nokkaa kohti; oli juuri nykäisemässä, — niin läpihän se luikahti ja ui selälle. Eljas jälkeen, — Annin jälkeen, jota virta vei koskea kohden; selvästi hän erotti tytön vaalean tuhan, viekkaannäköiset silmät ja solakan varren;

suu oli vähän mutrullaan. Eljas syöksyi jälkeen, pelastaakseen häntä, sai kiinni ja kiersi käden varren ympäri. Koski rupesi nielemään; huih kuin se meni huimaavaa vauhtia, ja lystiä oli siinä luitua Annin rinnalla — autuaallista! Mutta Anni erosi hänestä; hän istui sohvannurkassa ja katsoi kun Anni painui aaltoihin, juurikuin kaivoon, maan alle. Ja joku huusi: sinä hukkasit hänet, työnsit turmioon; Eljas se työnsi... — Kuka se huusi? Tuoko poliisi?

Äänetihän se seisoj sadetakissa siinä märän kiviportaana edessä, jossa hän istui. Jo lähti verkkaleen kävelemään, ja hänen piti seurata mukana. Kampin porttikäytävään he menivät, suureen huoneeseen, — niin Hellaan salihan se olikin. Kaasu oli väännetty pieneksi. Siinä istui pitkän pöydän ympäri miehiä, siinä oli upseereja, siinä Lassi veljineen ja Eljas; Anni kulki sylistä syliin, nakkelehti, eikä päässyt pois. Ja kun se suuri karvanaama häntä suuteli, niin itki tyttö ja huusi: Eljaan syy, Eljaan syy. Eljas koetti vastaan väittää, mutta ei saanut sanaa suustaan, vaikka miten koetti, ja sisältä ja ulkoa huusivat kaikki: Eljaan syy.

Kuulikoon ne äiti ja sisaretkin sen huudon. Eihän ne kuulleet. Siinä ne istuivat niin iloisina ja rauhallisina valoisana joulupuun ympäri, ja hänkin istui siinä, ja oli sukia ja vanttuuta sylissä. Mutta miksikä se tuo kapakan ihranaama isäntä siellä oli; — Eljasta hävetti. Nyt se antoi hänelle mytyn. Hän kehitti sitä auki, kehitti, kehitti —

Annin viekkaat silmät sieltä puljahti esiin ja koko tyttö lensi hänelle syliksi ja suuteli — voi kun se suuteli kauan ja kuumasti. Ja äiti seisoj vieressä ja katsoi, katsoi pitkään ja surevasti; — niitä silmiä, voi niitä silmiä, pois, pois ne silmät... Ei, nyt ne tuli lähemmäs, käsi laskeusi olkaapäälle...

— Mitä se tempoilee siinä. Makaa oikealla lailla että toinenkin saapi nukkua. — Juhana oli taasen herännyt, kun Eljas rauhatonna reuhtoili, ja oli olkapäästä nykässyt, herättääkseen. — Katso, peitto missä on.

— Kenen silmät... — Pimeä oli. Eljas ei oikein herännyt, puolitajuntaan vain.

— Silmät! Vedä peitto päällesi ja nuku!

Niin teki Eljas kuin käskettiin. Juhanan hän tunsu. — Niin, Juhanan kanssahan se hän olikin, yhdessä kävelivät ihmistungoksessa siellä maneesin lattialla ja hakivat, — kolmantena se pitkänhoikka marsalkki sinivalkoinen vaate ympärillään ja litteä lakin latuska kädessä. — Eihän sitä löydy, kun sinä pois ajoit, sanoi Juhana Eljalle, vaan hän ei uskonut. Yhä he kävelivät ja hakivat siinä isossa huoneessa. Muut tanssivat — ja hakivat, hekin samassa tanssivat ja hakivat, ja kaikki meni ympäriinsä. —

Eljas nukkui sikeästi, unia näkemättä.

Iso päivä oli kun hän heräsi; kun matami kahvia oli tuonut, ei hän ollut herännyt — siksi siki oli nukkunut. Paljo se oli kai jo kello, koska joulupäivä ei valkene pohjolassa aivan aikaiseen.

Pää tuntui raskaalta, ruumista raukaksi: oliko hän ollut illalla juomingeissa? Sukat märät jalassa... Siitä hän lähti muistamaan koko sen eilisen illan, muisti yksityiskohdissaan, mutta unia sekausi muistoihin, eikä hän heti voinut erottaa mitä myöten se oli unta, mitä totta. — Juhana kulki ovessa; siitähän hän oli herännytkin, kun kylmän henki vastasi.

— Hei, siitä mies vasta heräilee. Minä olin jo Saksan kirkossa tyttöjä katselemassa.

— Tyttöjä, — kyyn sikiöitä! Kaikki yhdenlaisia!

— Minusta nähden! Taisipa mies joutua räjäviftille jouluaattona. Ja mitä sinä yökauden reuhtoilit ja ukisit?

— Minä? Unia taisin nähdä pahoja; eikä ne toki unet kaikista pahimpia olleet.

— Märät sukat jalassa poika nukkunut! Pane nyt ehki kuivat.

— Sama se sukille!

— Entä housunlahkeet! Reisiä myöten ravassa!

— Tämä mailma on aivan samanlainen kuin minun housunlahkeeni. Yhtä rapaa. Se vain eroitus että näissä on rapa päälläpäin, vain mailmassa sisällä — ja ylt'yleensä. -- Eljaalle teki hyvää purkaa täysinäistä sisustaansa.

— Vaikka lienee. Mutta noita elä vedä jalkaasi tässä huoneessa. — Ja missä se on kahlanut, kontinut!

— Missäpä täällä pääsnee kahlaamatta, kun on rapaa kiireesen asti, yhtä lokaa. — Eljas viskasi nurkkaan ne likaiset, ja haki esiin toiset, hienot mustat housut. — Hei! Nyt on mies kohta taasen siro ja siisti, ei pölyn hiukkaakaan tahrana, ei moitteen sijaa. Sisältäkin viaton kun lampaan karitsa. Hiuh!

— Jopa sinä olet oikein joulutuulella. Mustat lasit lienet laittanut eilen Hellaassa.

— Tähän nyt laseja tarvitaan. Näkeehän sen tuppisokea että tämä mailma on musta ja sakea kun terva. — Eljas peseytyi ja pyyhkiytyi ja katsoi peiliin. — Vaan poika kun on puhdas ja valkoinen, — jos puhtaampi niin pilassa.

— Jo ovat tainneet viekotella sulta tytön, koska noin intoilet. — Juhana istui koko ajan hiljaa keinutuolissa ja katseli, kun Eljas puuhaili ja puhkuili. Hänestä oli aina lysti nähdä serkkunsa intoilevan, kun tämä oli uuden piston päähänsä saanut, nähnyt tai kokenut jotakin uutta, joka sillä kertaa täydelleen vallitsi hänessä. Jo ensi puuskista arvaili hän tavallisesti mistä milloinkin oli kysymys, mille puolelle sitä kallistuttiin, eikä hänen silloin tarvinnut muuta kun parilla sanalla vähän pistää puita uuniin, — kyllä Eljas jatkoi.

— Viekotelleet! Viekotella lehmää laihoa syömään! — Ja kuka viekotellut? Kuka muu kuin minä itse, minä, mailmanparantaja ja hän itse, — puhdas enkeli.

— Soo! Entä ne jalot pyrinnot ja päätökset?

— Täyttäkööt päätöksiaan muut tyhmemmät. Ja ne pyrinnot! No jotain sen sairaan mieli tekee; kiikuttelee itseään taivaan ja maan välillä, jossa ei ole pohjaa jalalle eikä varaa kädelle. Arkailee rypöä loassa, — itse savimukura.

— He, he, he! — Nyt Juhanaa vähän nauratti tosistaan. — Sic transit! Siinä oli minun uneni! Milloin Hellaasen ensi kertaa menet?

— Ei se päivä valkene. — Eli menen, menen kiusallakin. Miks'en menisi? Siellähän se minun paikkani onkin. Sinne juomaan, rylläämään, viekkotelemaan, halaillemaan, suutelemaan, tietysti, — niinkuin muutkin. Siihen minäkin kelpaan, muuhun en. Kun tässä loassa kerta on, niin pitäähän siinä rypeä. Tämä mailma on hapannut, ja minä olen siinä samassa happamessa — siitä ei pääse erilleen.

— Hellaan lasitpa sulla on kumminkin silmillä. Ota jären päästä kiinni taaskin poika. Ja nyt tule syömään, matami äsken jo käski.

— Läskiä ja puuroa — söinhän sitä eilenkin.

V.

Kevätaika se on huvitusten aika. Iloisampaa puoltansa tarjoaa luonto ja elämä, ja ilomielin käypi ihminenkin tähän tarjottuun, valoisampaan puoleen käsiksi. Etelämailta, Niilin rannoilta rientävät laululintuiset, leivot ja peipposet pohjolaan, ja etelästä kai, ehk'ei juuri Niilin rannoilta, saapuvat positi-

vitkin pihamaillemme uudella vauhdilla vääntelemään vinkuvia säveleitään. Nämä säveleet ja keskipäivän heloittava paiste ajavat ihmiset ulos huoneistaan kadulle nauttimaan unestaan heräävän luonnon nuorteutta ja turmelemaan jalkineensa likavesilätäköissä. Kevät tekee lopun talven pitkistä, ikävistä puhteista, säästää kaasua ja kynttilöitä, sulkee luistinradat ja pakoittaa nuorison nousemaan ylös aamulla ani varain hankiretkille lähteäkseen. —

Arkkadiateatterin edustalle sitä piti kokouduttaman jo kuuden aikana, täsmälleen. Kelkkoja mukaan, mutta ei evästä; siitä on niin paljon puuhaa ja sotkua, teelusikat ja veitset katoavat ja vaihtuvat, ja se on sitäpaitse niin epärunollista, maalaismaista.

Vähitellen siihen alettiinkin keräytymään pienissä joukoissa. Uni oli vielä useammassa silmässä, ei ne silmät tahtoneet oikein auki päästä, vaan arastelivat lumen kirkasta kiloa. Ääni oli karkea ja paha katkeamaan öiseltään vielä, ja vilun väreet risteli ruumiissa, kun ne suoraan lämpöisen peiton alta tulivat ulos aamukylmään.

Ensiksi siinä käteltiin ja haukuttiin toisia, jotka viipyivät. Kaikki he olivatkin tuttavvia, jo vanhaan lapsuudesta saakka, sillä he olivat kaikki kotoisin samasta kaukaisesta pienestä koulukaupungista, josta ajan pitkään olivat Helsinkiin soluneet, — sinnehän niitten useimpien sivistyneiden pitää päästä jos mitä varten vähäksikään aikaa. Mutta paljo olivat vierautuneet toisistaan myöhempinä ai-

koina, kun harvoin olivat yhteen yhtyneet ja eri oloihin joutuneet. Siksi se nyt olikin moinen yhteinen retki koetettu saada toimeen, jos ehkä vielä virkoaisivat entisten aikojen hauskat muistot.

Useimmat siihen samassa kokoutuivatkin, ja seura lähti luikumaan kaupungista ulos, — parikymmentä henkeä, ylioppilaita kymmenkunta ja neitosia joku harvempi, opiskelevia nekin, mikä musikia, mikä käsitöitä, mikä lukujen jatkoja; elämisen murheet näet heitäkin pakoittivat työhön. — Vaan olipa heidän joukossa semmoisiakin, jotka eivät elämän huolien tähden Helsingissä oleskelleet. Oli kamreeri Hallman'in molemmat tyttäret Sylvia ja Alma, nuoret ja kauniit, ja — myöntää se täytyy — oikeastaan näiden tähden se retki olikin toimeen pantu. Sillä kun kamreeri oli äsken saanut tuottavan ja arvokkaan viran eräässä ylihallituksessa ja muuttanut pohjanperiltä, pikkukaupungista Helsinkiin, oli perhe luonnollisesti seurannut suureen mailmaan. Tyttäret olivat ihastuneet tavatessaan tuonaan eräissä tanssiaisissa kotipuolen tuttuja, kahden puolen oli ihastuttu, ja siellä se oli päätetty koota seurue vanhoja ystäviä ja lähteä hangelle.

Saattoi sen kyllä jo itse retkestäkin huomata, että nuo sisarukset siinä olivat etummaisina, niinkuin pääasiana. Heidän ympärillä oli aina useimpia nuoria miehiä, ja heidän sanoja ja toiveita olttiin aina auliina noudattamaan.

Eljas käveli Sylvian rinnalla, ja oli tältä saanut kannettavakseen muhvin, joka kelkkaa vetäissä

oli esteenä. — Täällä se näet jo Eljas oli — mis-
säs harakka jos ei sian tappajaisissa. Hän oli joulu-
aaton jälkeen ensiksi heittäynyt mailman vihaajaksi,
mutta vähitellen kun haihtui mielihaikea, jätti hän
omaan arvoonsa Hellaat, Annit ja muut houreet,
rupesi järkimieheksi. Opiksi se vain tuo Annin
juttu oli hänelle ollut. Hän oli oppinut katsele-
maan mailmaa toiselta kannalta; hän oli antautu-
nut ihan vastakkaisia periaatteita harrastamaan
kuin ennen, hän nauroi entisille lapsikkaille, mail-
maa parantaville tuumilleen, nauroi, mutta kaipauk-
sella muistellen entisiä aikeitaan, nauroi, mutta us-
komatta omaa nauruaan: hän ei ollut aivan selvil-
lään itsestään. Toisinaan hänestä tuntui, kuin olisi
hän taasen voinut vähän sopia mailman kanssa,
tuntui siltä, ett'ei se sentään ehkä ollutkaan niin
peräti hapannut, kuin hän sen kerran oli arvellut
ja kuvaillut. Niin se nyt taas varsinkin tunnusti,
kun hän siinä päiväpaisteisella hangella raittiissa
aamuilmassa käveli miellyttävän Sylvian rinnalla
ja haasteli entisistä ajoista.

— Olihan se sekin muudan retki, kun te Lum-
meojan rannalla olitte mäkeä laskemassa, pikkuiset
tytöt.

— Niin suksilla, muistanhan sen. Se oli
eräänä laskiaisena, minä olin pieni vielä, vähän yli
kymmenen vuoden ehkä.

— Ja muistatte kenties, että oli syvälti lunta
silloin.

— Oliko se silloin! Tehän kai juuri silloin olittekin matkassa, kun minua kaivettiin ylös kinoksesta. Oi nyt muistan, ha, ha, ha!

— Ihan kaivamalla minä sain kaivaakin, sillä teitä ei näkynyt vähääkään lumen seasta, ei muuta kuin sompasauvaa hiukan; ja toiset tytöt kaahloivat ympärillä ja itkivät, ja huusivat apua, kun meitä sattui muutamia ohi hiihtämään.

— Hi — hi — hi! Siinä kai oli korkeampi mäki kun luulin, koska lankesin. Muistan aivan selvään vielä kuinka toruivat kotona, he — he — he!

— Nyt te nauratte, mutta silloin itkitte, niin että kyyneleet valuivat pitkin lumisia poskia, ja seisoitte kädet suorallaan, kun vanttuutkin olivat lunta täynnä.

— Ja te kohtelijas ritari heititte minun siihen seisomaan.

— Tietysti, mulla oli omat matkani ja toiset jättivät. Mustalaispojan kokonenhan olin minäkin, vähän suurempi.

— Ei silloin arasteltu.

He kävelivät ensimmäisinä ja jälestä seurasivat toiset kaksin, kolmin tahi nelin joukoissa. Viimeisenä tyyräsi Juhana, ja kummasteli itsekin, että mitenkä se hänkin tässä joukossa kulkee. Mutta luonto se tikanpojankin puuhun vetää, ilveilivät toiset hänelle salavihkaa, kun hän siellä Julian rinnalla tanakasti tallusti, vaikka puhelematta ja naureskelematta kuten muut; käveli vain ja veteli van-kasti tupakkia.

Lassi ja Antti olivat myöskin matkassa, ja Lassi koetti etenkin pitää Antin sisarta lämpimänä puhellen puuta heinää. Mutta samalla nauratti hän koko tyttöliutaa, väliin nämä nauroivat ihan katketakseen, vaikka eivät oikein tienneet nauroivatko Lassin sukkeluuksille, vaiko tyhmyyksille. Lassi kumminkin piti edellisen arvelun varmana, ja tuli yhä rohkeammaksi. — Ja silleen siinä soluttiin Hesperian ohi ja vilkahtelipa syrjempätä rakennusten ja puitten lomitse Hellaan huvilakin.

— Eljas, lähettäisiinkö Hellaasen? — Tytöt eivät ymmärtäneet mikä Lassin sukkeluus se siinä oli, koska pojat nyt vuorostaan nauroivat.

— Mene jos mielesi tekee. — Eljas ei ollut joulusta asti Hellaassa käynyt, ja paljon muistoja virkosi hänen mieleensä, kun siitä puhe nostettiin. Vaan vastenmielisiä muistoja, joita hän tahtoi karkoittaa varsinkin sillä hetkellä.

— Ei tee, vaan jos sulla olisi sattunut asiaa.

— Kas, siellä seisoo joku balkongilla, huomautti neitosista eräs.

— Niin, eräs naishenkilö; kas kun meitä tähystelee, jatkoi Sylvia, joka jo myös oli toisten puheesen puuttunut.

— Niinpä näkyy. Ei ollut Eljas katsellut sinneppäinkään, mutta nyt piti hän velvollisuuteen tarkata seurattavansa neidon puhetta. — Siellä seisoi Anni Hellaan parvella puistelemassa pöytäliinoja; hento, notkea vartalo kuvautui selvästi tuttavana kirikkaassa päivänvalossa, ja käsi

oli nostettu silmille varjostamaan niitä paisteelta. Tarkasti hän tähysteli, ja kun Eljas nosti sinneppäin silmänsä ja katseet osuivat vastakkain, punastui hän. Tuon liekö Sylvia huomannut, koska kysäsi:

— Tunnetteko hänet?

— En... Mikä lie palvelija eli myöjätär. — Välinpitämättömästi koetti hän vastata, mutta kovin siinä olisi hänellä ollut kiusallinen asema, ellei samassa olisi rakennuksien suojaan siirtynyt Hellas ja ellei Lassi uudella hulluudella olisi kääntänyt kaikkien huomiota toisaalle.

Kohta oli joukko päässyt lasitehtaan luo ja siitä suoraan poikettiin metsään, juostiin kilpaa, hypittiin, telmittiin; hanki kantoi mainiosti ja ilma tuntui niin raittiilta ja kepeältä, että ei jalat tahtoneet maassa pysytellä. Mäkeä laskettiin, vedettiin toisiaan ja kaadettiin kelkat tahallaan ja naurettiin, juostiin kukkulata ylös, toista alas pitkin kenttiä ja harjanteita, ohi Alppilan viiletettiin ja vasta metsän sydämessä etäällä istahdettiin hangelle, kiville tai kannoille levähtämään. Posket punotti ja keuhkot läähätti, rinnat kohoilivat ja silmät paloivat ilosta. Ja kun Antti tarjosi vastoin kieltoa mukaan otettuja leivoksia seurueelle, niin ne syötiin semmoisella maulla, — jotta olisipa ollut enemmän!

Siinä levähdettiin, ja levähtäissä leikittiin.

Leikkien pääasiallinen tarkoitus ja niitten huvittavainen ominaisuus lienee se, että ne ovat jonkunlaisia esikuvia elämästä. Ja varsinkin eräs

elämän tärkeistä pykälistä, avioliitto, otetaan niissä mielellään kuvannollisesti esiteltäväksi. Niissä näet monessakin paritetaan ihmisiä, vaan usein niissäkin sattuu etteivät parit oikein «passaa», — eikähän ne muuten olisikaan elämän todellisia kuvia. Niinpä nytkin. Juhana joutui istumaan kannon nokkaan hienosen Sylvian viereen, ja oli hyvin onnettoman näköisenä, kun vielä ei tiennyt mitä hänen siinä oli tehtävätä, joten luonnollisesti tekikin kaikki nurin. Ykstotinen Julia osui Lassille pariksi, ja tähän vaikutti se niin masentavasti, ettei Lassi koko leikin aikana hoksannut yhtään sukkeluutta, ei edes tyhmyyttäkään. Antille tuli sisar neitoseksi. Ja päällepäätteeksi jäi Eljas ihan parittomaksi, vaikka monikin häntä olisi rinnalleen halunnut, ja hän itse kiroili Juhanan onnea.

Hän käveli siis hiukan pahantuulisena männikköön, asteli siellä yksikseen verkalleen kukkulan etelärinnettä. Paikotellen oli jo lumettomia täpliä, ja muutaman kiven kupeelta löysi Eljas sinivuokon, kevään ensimmäisen, pienen tosin ja kalpeaksi jääneen, kun oli liian aikasin uskaltanut nousta kinnosten sekaan kasvamaan. Sen hän poimi ja pari muuta, useampaa ei löytänyt vaikka haki tarkasti ja laajalta. Mutta tyytyväinen oli hän siihenkin ja kun iloisena taas kävi toisten seuraan, jotka jo olivat uuteen leikkiin ryhtyneet, mihin hänkin pääsi osalliseksi, tarjosi hän hymyillen kukkasensa Sylvialle, joka oli häntä kiiruhtanut parikseen pyytämään — parittain näet taaskin oltiin, eipähän il-

man. Tyttö kiitti ihastuneena ja uuden innostuksen valtaamana riensi koko seura, unhottaen leikit, vuokkojen hakuun. Mutta useampaa ei löytynyt: Sylvia oli ainoa kukkarinta, ja ylpeä siitä.

Vaan jo oli aika palata, sillä hanki uhkasi pu-dottaa. Pitkäsillan kautta mentiin takaisin ja retkeen tyytyväisinä saavuttiin kaupunkiin; kävellessä tuumattiin panna toimeen jotakin uutta yhteistä lystiä. Vaan ennenkuin ohjelmasta selville päästiin, oltiin jo Fabianin kadulla kamreerin talon edustalla. Sylvia juoksi ensin yksin sisälle, ja käski toisten odottaa, hän ei viipyisi kuin minuutin kunnes tulisi takaisin hyvästelemään. Meni niitä minuuteja kymmenenkin, mutta ilosta säteilevänä hän hyppäsikin portaita alas ja julisti sanomattomalla riemulla, että isä ja äiti olivat käskeneet hänen pyytää huomisillaksi heille kaikki retkeläiset teetä juomaan.

— Ja pienen polskankin lupasivat, mutta minä uskallan vakuuttaa että ei se tule olemaan niin aivan pienikään.

— Ihmeen hauskaa! Siitäkös lystit tulee! Kiitosta monta!

— Vaan tulkaakin ajoissa, ja välttämättä kaikki.

Thastus oli yleinen. Nuorimmat se hurmasi kerrassaan ja valtasipa vanhemmat muassa olleet neitoksetkin, jotka jo pitivät itseään ja joita etenkin muut pitivät palovakuutetuilta liikanaista huvituksen ja tanssin kiihkoa vastaan. Melkeinpä tanssien siinä erottiin. Yksin juro Juhanakin kynsiskeli korvallistaan arvellen että joko peeteli pitänee läh-

teä tanssikouluun vielä vanhoilla päivillä ja jäykällä säärillä.

Nyt piti valmistautua paaleihin. Lassi meni suoraan hienoimmalle räätärilille ja osti valmiiltaan uudet ja ihan uusmuotiset vaatteet ja kirjoitti kotiin, että rahaa pitäisi tulla viljemmalti, sillä kun hän nyt oli tullut seurustelleeksi kamreeri Hallman'in perheessä ja muissa pääkaupungin hienoimmissa piireissä, niin sitä vaatteisiin ynnä muihin tarpeihin kului runsaammalta. — Ja hän tiesi että rahaa piti tuleman. — Eljas osti harmajat hansikkaat, ja Juhana ajatti partansa parturilla, että kertaakaan ihmeeksi hyvä tulisi. Ja niin täydessä tällingissä astelivat he illan suussa kaikki kolme kamreerin eteiseen, yhdessä Antin sisaren kanssa, joka Sylvian luona muutoinkin seurusteli, ja tiet tunsii.

Retkeläiset olivat luulleet että kutsut oli yksin heitä varten. Pettyivät pä siis hyvästi, kun tapasivat muitakin vieraita, outoja ja komeita, ylpeitä isoisia, joiden seurassa tuntui äkiksestään tukalalta olla, kun ei niin tarkalleen tiennyt miten pitäisi istua ja seisoa ja yleensä käyttäytyä.

Siellä oli neitosia, joiden hienous ja korkea suku jo ihon läpi kuulti, oli herroja, joiden pukimille ainoastaan Lassin uudet vetivät vertoja. Tuli jo pari upseeriakin helisevin kannuksin ja vahatuin viiksin ja kielet sukkelina ruotsiksi lirkuttamaan. Nepä tiesivät miten olla piti. Emännän kättä he suutelivat, isännälle osasivat mieliksi puhella, tyttöjä naurattaa ja pikku veljeä nostivat kattoa kohti;

kaikki he voittivat. Vaan toisia vieraita eivät olleet näkevinäänkään, ennenkuin isäntä esitteli, jolloin kilauttivat kannuksia. Toisen tunsivat Eljas, Lendau nimisen; se oli sama mies, jonka käsivarsi silloin yhtenä iltana oli näyttänyt kiertyneeltä Hellaan Annin varrelle.

Kovin se alusta tuntui juhlalliselta, vaan mukiin meni sentään illan pitkään. Tanssimaan kun alettiin, niin pyörittiin oikein sydämmen halusta, — olihan siellä kotipuolen tuttavavia ja välipä muista. Upseerit ja muut oudommat herrat eivät käyneet kuin väliin aina pyöräyttämässä talon neitosia ja Helsingin ryökkynöitä; se muka ei ollut aivan hienoa tuo tuommoinen innokas tanssi hikeen asti, eikä terveellistä, ja sentähden he ovella usein arvostelivat hienosti pilkalla maalaiskeltanokkien innostusta. Ja isännän huoneessa oli juotavia valita.

Eljas ja Sylvia olivat jo ensi valssissa sopineet toisesta ranseesista; sehän se onkin loistokohtana aina tanssiaisissa. Vastapäätä tanssi Lassi Antin sisaren kanssa eikä he muusta seurasta paljo tienneetkään. Sylvia kertoi Eljaalle panneensa painoon ne vuokot säilytettäväiksi; niihin näet yhtyi niin monta hauskaa muistoa hupaisasta retkestä. Eljas kehui tätä iltaa vielä hauskemmaksiksi, ja kun Sylvian rintakukkavihosta muudan oksa sattui taittumaan, sai Eljas pitää sen omanaan. Ja taas muistelivat he entisiä aikoja — niitä on aina niin lämpöisiä palautella mieleen — muistelivat kuinka he ensi kertaa yhdessä olivat tanssineet lapsina vielä, kuinka Eljas ei ollut osannut muuta kun polkkaa hyvin

hiukalti, niin että hänen tahdissa pysyäkseen oli täytynyt laskea yks, kaks, kolm, ha-ha-ha-ha... Pahuus kuin se meni tuo aika! Ransesi oli lopussa. Mutta vielä oli kevättä pitkältä, vielä saisivat he monet hyppyt hyppiä, monet lystit yhdessä pitää, ja Sylvia esitti, että he pian taas tekisivät hankiretken, ja että he kotipuolen tuttavat tiheämmin seurustelisivat, — hän puolestaan ei paljo välittänyt noista pääkaupunkilaisista, joita isä ja äiti olivat pitäneet velvollisuutenaan tanssiaisiin pyytää.

Sen jälkeen syötiin, ja syötettiin, ja syönnin päälle taas tanssittiin — kauan. Eikä sitä olisi kukaan hellinyt katkaista, ellei nuo vanhemmat neitokset vihdoin olisi, huomaten isäntäväen hienoja viittauksia, päättäväisesti nousseet ja jyrkästi vaatineet poislähtöä. Täytyi siis lopettaa. Mutta ensin piti vilvoitella pikkuisen, ja sentähden, sillävälillä kuin toiset lopettelivat lasejaan isännän kamarissa, kävelivät hankiretkeläiset joukossa verkalleen salin lattiata. Siinä mietittiin uutta hankiretkeä ilojen jatkoksi.

— Tällä viikolla meidän vielä pitää saada se toimeen, puhui Sylvia, joka varsinkin asiasta oli innostunut.

— Niin, mutta pitäisi saada toimeen semmoinen, jossa voitaisiin tanssia, jatkoi hänen nuorempi sisarensa, joka ei läheskään ollut saanut tanssihaluun tyydyttyksi.

— Hei, minä tiedän, virkkoi Eljas ja napsautti sormiaan. — Me kävelemme Oulunkylään asti han-

kea pitkin, tanssimme siellä ja syömme aamiaista ja tulemme junalla takaisin.

— Se kyllä sopii, helppo siellä on saada huonetta siksi, tiesi toinen.

— Se on mainiota, niin meidän täytyykin tehdä! — Tytöt olivat kaikki hyvin mielissään keksinnöstä.

— Mutta kuka ottaa hankkiakseen huoneet Oulunkylässä, sillä tilata ne täytynee, huomautti joku.

— Kyllä minä, tokasi Lassi, minä ajan sinne junalla vaikka huomispäivänä; me ajamme, Antti.

— Ja voipihan sen tehdä telefonillakin.

— Entä musiiki... Onko siellä pianoa?

— Ei taida... Sepä oli hankalampaa.

— Vaan Antti soittaa viulua, soitathan veli kun osaat, pyysi sisar veljeensä kääntyen.

— Niin te soitatte, soitattehan, rukoilivat tytöt kanniisti.

— Kyllä vain sen verran kuin osaan.

— Kiitoksia, kiitoksia. Hei, viulun mukaan saadaan tanssia. — Alma ryökkynä innostui niin, että itseksensä jo valssin pyöräytti.

— Mutta silloinhan te ette saa itse ensinkään tanssia, surkutteli neitosista eräs sääliväinen.

— Hauskuus siinä on olla uhraavainenkin muitten iloksi, ja sen Antti kyllä tekee, kehui sisar.

— Ja jonkun valssin minäkin osaan avuksi vinguttaa, ilmoitti Eljas.

— Todellakin! Hauska kyllä olisi osata. — No nythän selviää kaikki. — Sylviä jo rupesi selvittele-

mään asioita, kun näki että vanhukset tulivat uudesta viivytyksestä taas levottomaksi.

— Mutta milloinka me sitten lähemme? Päätetäänhän se. — Ei ollut kaikki selvillä.

— Jo tällä viikolla.

— Eiköhän jätetä ensi viikoksi? Tällä viikolla on jo ollut niin paljon huvitusta — pitää säästää. Eikähän sitä joudakaan. — Se on hyvin tarpeellista että kaikissa seuroissa ja kaikissa tuumissa on jonkunvertainen hillitsevä, konservatiivinen elementti muassa vaikuttamassa. Semmoinen oli nyt tehtävä elähtäneiden neitosten.

— Niin, Almakaan ei pääse koulusta.

— Vaan maanantaina on lupa.

— No sovitaan sitten maanantaista, jolloin kaikki joutanevat.

— Ja Lassi tiedustelee Oulunkylässä huonetta ja ilmoittaa sitten kaikille, jos on onnistunut saamaan.

— Niin, niin, sovitaan siten.

Isäntä tuli ottamaan osaa puheesen, mutta samalla tehdäkseen lopun pitkistä keskusteluista.

— Mitä te nyt sovitte täällä Oulunkylästä?

— Me isä aijomme tehdä hankiretken sinne, ja tulla junassa takaisin, ja siellä tanssia viulun mukaan, selitti Alma, käyden isänsä kaulaan kiini.

— Junassako tanssia, tyttöseni! Hillitse toki tanssi-intosi viulun mukaan. Jaa, hyvästi, puhui hän vieraille, jotka alkoivat kättelemään; ei kestä kiittää; muistakaa nyt käydä vastakin. Niin, haus-

kahan teillä näyttää olleen, en ole tyttöjäni nähnyt noin iloisena ennen koskaan. Almakin aikoo junassa tanssia, hupakko! — Jaa, — hyvästi!

Juhana oli jo takki päällä lähtemässä, vaan odotti Eljasta, joka vielä viipyi Sylviaa hyvästelemässä. Vihdoin hänkin irtausi.

— Maanantaina siis, ja aikaisin, puhui vielä tyttö.

— Aikaisin, vaan ei ennen päivän nousua. Kunhan ilma olisi kaunis.

— Sen täytyy olla. Hyvästi siksi.

Taaskin oli Eljas hurmaantunut, eikä salannut sitä ensinkään, kun Juhanan ja Julian kera kolmissakesken pois kävelivät. Juhana oli iltaa isoimman osan istunut itsekseen nurkassa, eikä ollut sieltä jaksanut pysyä toisten innostuksen matkassa, ja Juliakin oli aina vakava ja harvapuheinen. Mutta Eljas ei sitä voinut käsittää etteivät he iloisia olleet, ja väitti heidän tekeytyvän. Kun Juhana vielä empi lähtöään koko maanantaiselle hankiretkelle, arvellen ettei ne semmoiset olleet häntä varten, ja Julia selitti ettei hän konttoristaan mitenkään pääsisi, oli Eljas vihdoin yskän ymmärtävinään.

— Te ette viihdy ihmisten joukoissa iloisissa seuroissa — no, no kenties te viihdytte paremmin kahdenkesken sunnuntai-iltoina arkkitehdissä, kun istutte kukin nurkassanne ettekä puhu mitään.

— Eljas on hävitön, mutta tottavieköön, monta vertaa paremmin minä siellä viihdyn, ajatteli Juhana, vaan ei virkkanut mitään.

— Mitä se häneen kuuluu, ajatteli puolestaan Julia, hänkin ihan äänetönnä. — Mutta minuun katsoen lausui hän kerran toden sanan... Vaan mitäpäsi siitä!

— Mutta minä viihdyn ihmisten seurassa, jatkoi Eljas, kun toiset vaiti mököttivät. — Ja minä lähdän maanantaina hankiretkelle.

VI.

Mutta Eljas ei mennyt hankiretkelle maanantaina, eikä sinne menneet muutkaan. Ilma oli kyllä kaunis, raitis ja puhdas, nariseva hanki kannatti kyllä kulkijan, huoneita oli kyllin Oulunkylässä, mutta lähtöä ei tullut. Niin se oli päätetty ylemissä ilmoissa.

Eli se riippui oikeastaan kamreeri Hallman'in nykyisestä asemasta yhteiskunnassa. — Tällä oli uudesta arvostaan paljo vastuksia ja paljo velvollisuuksia. Ei siinä kyllin että piti itsensä osata asettua semmoiselle kannalle, että olisi sekä ylempäinsä että alempainsa ja vielä yleisön mieliksi — jo se oli helkkarin vaikeaa, — mutta hänen täytyi vielä lisäksi asettaa perheolonsa ja seurustelupiirinsä asianomaiseen järjestykseen, nimittäin semmoiseen, että se samassa vastasi hänen asemaansa yhteiskunnan johtavien henkilöjen joukossa, ja oli hänelle itselleen niin edullinen kuin suinkin. — Tuosta kaikesta oli kamreerille paljo huolta.

Ylellisyyttä hän periaatteesta vihasi; hänestä oli väärin ja loukkaavan julkeata elää niinkuin useat hänenkin asemassaan sen pahemmin elivät, uhkeasti kuin ruhtinaat maassa semmoisessa, jossa kansan suurin osa vuotensa läpi tuskin jaksoi pitää itseään leivässä ja piimässä. Ei. Kamreeri oli milloin tahansa valmis jyrkästi moittimaan sellaista uhkaylellisyyttä. — Mutta toisakseen piti hän kaiken olla asianmukaisen hyvästi asetettuna, niinkuin hänen nykyinen asemansa yhteiskunnassa sen nyt vaati, — ei muhkeasti, eikä pienenmoisesti, mutta siltä väliltä. Sillä eihän sitä nyt taasen, Herra Jumala, voinut liikanaisella ja huomiota herättävällä, ahnautentapaisella menettelyllä suorastaan asettua ulkopuolelle niitä piirejä, joihin nyt kerta kumminkin kuului.

Semmoisten periaatteiden mukaan se oli kamreeri asettanut elämisensä. Sen mukaan oli hän, perheen saavuttua uuteen kotiin, myös valinnut seurustelupiirinsä niiden kesken, jotka olivat yhtäläisessä asemassa yhteiskunnassa kuin hänkin; tultaispidot oli pidetty, mutta mitään lähempää seuraipiiriä ei ollut vielä keräytynyt, — lähimpinä olivat vielä ne, mitä oli vanhan kotipuolen tuttavina.

Tyttölapsille, jotka pikkukaupungissa olivat totuneet iloiseen seuralämään, leikkeihin ja tansseihin, oli tuo erikoisasema hyvin kiusallinen, eikä taas kamreerin mieleen ollut oikein se, että he yhä enemmän seurustelivat entisten tuttaviansa kanssa. Mutta minkäpä sille teki, ja kun nämä, — enim-

mäkseen opiskelevaa nuorisoa kumpaakin sukupuolta — panivat hankiretket toimeen, niin eihän hän ollut voinut kieltää lapsiltaan tuota viatonta huvitusta. Hyvin häntä tosin oli epäilyttänyt tuo kotiin kutsuminen, mutta pitihän rukouksiin vihdoinkin suostua, kun niitä rouvakin kannatti. Vaan jälestäkäsinkin tuo yhä enemmän mietitytti ja kadutti, ja hän päätti kutsua «lasten paaleihin» muitakin — uudesta seurapiiristään.

Se oli syy miksi luutnantteja ja muita outoja naamoja oli näkynyt retkeläisten tansseissa. Mutta kamreeri huomasi illan kuluessa hyvin, että tuo seura ei yhteen sovi. Toinen tai toinen aines pois, — ei auta! Ja kun tyttöset taas alkoivat puhumaan uusista hankiretkistä ja tansseista, niin ukko kävi levottomaksi ja närkästyneeksi; «antakaa nyt jo olla, en minä viitsi enää kuulla» tuumaili hän. Huolettava siinä oli pulma.

Silloin tuli kamarineuvos P:ltä kutsut tansseihin sunnuntai-illaksi. Se teki selvän asiasta, lopun hankiretkistä. Niiden lopettamiseen tuli lisäksi muita syitä, jotka kauhistivat kamreeria.

Kun luutnantti Lendau, se samainen Hellaan sankari, samana iltapäivänä kävi kamreerin luona muutaman paperin kanssa — luutnantin isä oli arvoltaan kamreeria korkeampi ja tämä siis melkein velvollinen siihen paperiin kirjoittamaan, — niin siellä tuli puhe äskeisistä lastentansseista ja niistä monista talonpoikaisista keltanokista, joita siellä oli ollut. Kamreeri selitti että kun nämä olivat per-

heessä tuttuja vanhastaan pikkukaupungin ajoilta, niin oli hän katsonut sopivaksi ja kohtelihaaksi kerta kutsua heitä taloonsa, vaikk'ei ollut aikomus niitä useammin seurapiiriin vetää.

Luutnantti sanoi sen kyllä ymmärtäneensä. Muutoin hän heistä yhden tunsikin jo entuudestaan, ehk'ei paraalta puolen, sen näet pitkän, ruskeakiharaisen. Usein oli hänet nähnyt Hellaan ravintolassa y. m. yhdessä jonkun huonompiin kerroksiin kuuluvan naisen seurassa; muutamassa julkisessa tilaisuudessa se pariskunta oli erittäinkin yleistä huomiota herättänyt, ja oli täytynyt viimein ohjata ulos molemmat.

— Soo! Vai moinen heittiö!

— Niin, muutoin en tunne vaikka lie kelpo mieskin, muistui vain mieleeni, kun hänet täällä näin niinkuin etummaisena herrastelevan.

— Se hävitön! Olisitpa silloin sanonut, niin eiköhän olisi taas löytynyt reikä ulos. —

Ja kun tytöt illallispöydässä puhuivat hankiretken lykkäämisestä tiistaiamuksi sunnuntaisen tanssin tähden, niin isä suuttui. Hän suuttui hyvin harvoin, mutta nyt hän löi kahvelia pöytään niin että teekupit läikähti.

— Sen minä sanon kerrassaan, että niistä on tullut loppu, hankiretkistä ja teidän seurustelemisista kaikenlaisten renttujen kanssa. Minkälaisia ihmisiä vedätte te minun huoneisiini, ja vielä muiten ihmisten pariin! Täytyyhän minun hävetä silmät päästäni. Ja luuletteko oikeitten ihmisten

enää huolivan meitä joukkoonsa, kun täällä näkevät kaikkea liekoa. Tiedättekö mikä mies sekin teidän Eljaanne on, joka täällä muka kukkona pöyhistelä toisten vertaistensa parissa? Tiedättekö että koko kaupunki tuntee hänet irstaaksi heittiöksi, jolla ei edes ole häpyä peitellä siivottomuuttaan?

Ja kamreeri kertoi mitä oli luutnantilta kuullut, eikä suinkaan valkaissut hänen sivelemää pohjaväriä.

— Ja samanlaisia ovat kaikki. Onko se sopiva seura . . . No, no älkäähän nyt itkekö, teidän ette tienneet, eikähän se vielä niin vaarallista ollut. Mutta pitää olla arka nimestään ja arvostaan, kun kerta on asema yhteiskunnassa. — Lauhtuneena ja tyytyväisenä päätökseen sytytti isä sikaarin ja käveli huoneesensa.

Tytöt itkasivat pikkuisen rauenneita toiveitaan, kun kaikki uneksitut keväthuvit kuivuivat, mutta lohduttivathen pian kiirehtiessään valmistautumaan tansseihin sunnuntai-illaksi. Sylvia suri sentään kauemmin aikaa, itki vielä sängyssä maata pantuaan ja oli alakuloisena kokonaista pari päivää, sekä haaveksi saaneensa jo tuntea palasen elämän todellisuutta. Pirstoihin oli mennyt hänen ideaalinsa, — hän oli jo melkein Eljasta rakastanut. Mutta nyt hän päätti karkoittaa tykkänään mielestään Eljaan kuvan, tuon kurjan, joka ei ollut sen arvoinen että häntä ajatteli. Nyt hän ymmärsi miksi toiset olivat hänen Hellaasen menemisestä ilveilleet, nyt tiesi hän kuka se nainen oli ollut Hellaan parvella, nyt tajusi hän koko sen ruman kavaluuden. Sentäh-

den, kun hän eräänä päivänä näki Eljaan tulevan vastaansa kadulla hymyssä suin ja nähtävästi ai-keessa puhutella, hän tuskin silmän liikkeellä kylmästi vastasi tervehdykseen, niin että mies jäi naama pitkänä takaapäin töllistelemään.

Lassi tuli sopimuksen mukaan sunnuntaina ilmoittamaan, että Oulunkylässä huoneet oli tilattu, että Antti oli ostanut viuluunsa varakielet, ja että siis aamulla oli kokouduttava Arkkadian portaille puoli kuusi. Mutta kohta hän jo äimistyi ja sanatomaksi jäi siitä kohtelusta. Tyttöjä ei näkynyt, ei kuulunut — Lassi oli toivonut hupaista illanviettoa perheen keskuudessa — ja isännän kamarissa, johon hänet käskettiin istumaan, oli kovin tukalata. Ei kamreeri eikä hän tiennyt mitä sanoa, vaan istuskelivat siinä vastakkain.

— Ne on jo huoneet tilattuna Oulunkylässä, sopersi Lassi vihdoin.

— Vai niin, vai niin. Pankaa tupakka. Me olemme tästä lähdössä kamarineuvos P:lle tanssiaisiin... Me lähdemme jo kohta. — Kello ei ollut kuuttakaan.

— Ohoo. Ja tekö sanotte neitosille, että aamulla...

— Minä sanon että ne eivät lähde mihinkään aamulla eikä illalla. Niin, se tahtoo sanoa ne lähtevät illalla kamarineuvos P:n luo tanssiaisiin... jo kohta.

— Yhy.

— Niin, täällä oli luutnantti Lendau, ja minä olen kuullut... kerrotaan koko kaupungissa että te, eli se herra, se pitkä ruskeatukkainen, se...

— Eljasko?

— Niin, kuuluu käyttäytyneen monella lailla pahasti, eli rumasti, seurustelleen kadulla ja yleisissä paikoin, teattereissa ja arpajaisissa pahamaineisten naisten kanssa, lutsukkain, ymmärrätekö?

— Joo. Vaan puhuiko ne minustakin?

— Ei, ei suinkaan, vaan kuten te sen näette, enhän minä voi antaa tyttäreni seurustella sellaisen kanssa, näettesen, siihen asemaan katsoen, joka minulla on yhteiskunnassa — te ymmärrätte itse.

— Joo. Vaan tarkoittatteko te minuakin?

— En, en mitenkään. Enkähän minä sitä usko, mutta kun puhuvat, ja sitä täytyy näettesen mukautua oloihinsa — te ymmärrätte.

— Joo. Mutta minä en ymmärrä mitä se kuuluu hankiretkeen.

— Herra Jumala kuinka te olette tyhmä. Kun miehet yhtenä päivänä esiintyvät kapakkaenkelin seurassa arpajaisissa ja toisena tulevat minun tyttäriäni pyytämään retkille, semmoisessa asemassa kuin minä olen, niin enhän siihen voi suostua, te voitte muuten olla jos kuin kunnollisia, mutta kun kerrotaan — ymmärrättehän?

— Joo. Mutta kerrotaanko sitä *minustakin*?

— Ei, ei suinkaan.

— Se on hyvä se. Hyvästi!

— Hyvästi. Käykäähän pian taas... niin, käykäähän joskus.

Lassi oli ymmärtänyt senverran ettei heidän retkestään tullut mitään nyt eikä vasta ja juuri Eljaan typeryyden takia. Ja hänenkin päälle oli varjo langennut. — Kalman kalpeana syöksyi hän portaita alas ja mennä vouhki katua pitkin juuri-kuin höyryn voimalla, takki leuhtoen auki ja lakki päässä vinossa. Ihmiset syrjäytyivät pelokkaina, kun hän esplanaatin poikki viilletti ja ylös Yrjön kadulle. Kun hän soitti Eljaan ja Juhanan ovelle, niin kajahti koko kerros, ja matami säikähti niin, ettei tahtonut kiireessä löytää avainta eikä avaimenreikää ovea avatakseen.

— Enkö minä jo sanonut sinulle, ettei se passanut, ja että sinä sillä turmeleisit kaikki, puhui Lassi jo ennenkuin sisään pääsi. — Niin, miten on nyt käynyt? Kenen syy? — Hän puuhkui hengästyneenä.

— No miten? Ja kenen ne syyt? Ja missä asiassa? Istu Lassi ja ryyppää vettä, äläkä purase kieltäsi. — Eljas harjasi juuri pyhätkkiaaan, oli aikeessa mennä teatteriin. Hän oli iloisella mielellä, oli päiväntyönsä tehnyt, päivä paistoi huoneesen ja koko mailma näytti hymyilevältä, eikä hän ensinkään siis voinut ymmärtää Lassin suuttumusta eikä kiihoittunutta mielentilaa.

— Kenenkö syyt? Onkiko se siivoa kävellä hienoissa arpajaisissa kapakkatyön vieressä koko illan, ja kadulla ja teattereissa, — missä kaikissa kuulut kulkeneen?

— Kuule Lassi! Mitä hemmettiä sinulla on aina siitä tytöstä puhumista? Minä sanon sen sulle kerrassaan ja viimisen kerran että se on minun asiani, eikä kenenkään muun. Ja sinä saat . . .

— Vai ei kenenkään muun. Eikö ne siat jo olleet sotkeneet minuakin siihen juttuun niin että häintuskin pelastin oman kunniani.

— Oman kunniasi — sen olet syönyt monasti. Mutta pura suustasi mitä sinulla on purkamista. Mitä tietää tuo kaikki puuskuminen?

— Hitto hänet tiesi! Senverran vain tiedän että juuri sinun tökeryytesi takia ei tule meidän hankirekkestä mitään, ei huomenna eikä koskaan. Mene nyt Oulunkylään peruuttamaan huoneita, ja mene itse kamreerilta kuulemaan.

— Kamreerissako nyt olet ollut? — Eljas päätti lypsää tiedot Lassilta.

— Olen ollut. Ja olisitpa sinä siellä ollut minun housuissani, niin etköhän olisi lähtöä saanut. Mutta minun käskettiin käydä vastakin.

— Ja mitä siellä sanottiin? Mitä ihmeitä ne on sulle näyttäneet?

— Mitä! Ovella jo piika hampaita näytti tyttöjä ei näytetty ollenkaan ja isäntä näytti kuin olisi vasta saanut selkäänsä ja lisää odottaisi. Sanoi menevänsä erään kamariherran luo tanssimaan, ja sanoi ettei hän päästä tyttöjään semmoisten pariin.

— Niin mimmoisten?

— Semmoisten kun sinä. Minun suhteen peruutti toki sanansa ja käski käydä talossa. — Pi-

tääkin olla mies tökerö, kun menee Hellaan Annin pariin oikeissa paikoissa. Kaikki ihmiset kuuluvat kertoneen, ja muuan luutnantti.

— Ahaa! Vai niin! — Eljaalle alkoi asia vähitellen selviämään, ehk'ei Lassin sanoissa paljon tolkkua ollut. Mutta pääasian hän käsitti.

— Vai niin, vai niin! Juokse nyt ympäri kaupunkia ja ilmoita retkeläisille ettei niistä tule mitään. Minä en juokse. Eikä sitä toki tarvitsekaan, jo sen tietää koko mailma. Hyh! se on miestä. Kun minä en olisi jo siellä varoittanut. — Ja missä se on Juhanakin ja hänen tupakat?

Mutta Eljas ei enää kuunnellut Lassin porinata. Seisoi vain takki kädessä ja mietti. — Hän oli merkitty mies, hylyksi merkitty. Ja minkätähden? Sentähden että hän kerran oli ajatellut hyvää ihmisistä ja mailmasta, oli uneksunut voivansa joskin pienessä muodossa saada aikaan jotakin hyvää, kaunista, jaloa, sentähden että hän oli haa-veksinut löytyvän viattomuutta, puhtautta, lujaa tahtoa, sentähden että hän oli ollut mieletön ja luullut suorudella ja rehellisyydellä mihinkään päästävän. Sentähden oli hän nyt potkaistu pois niistä seuroista, joihin pääsi mikä roivaaja tahansa, kun vaan ymmärsi peitellä törkeytensä, sen tähden oli hän vielä tuottanut mielipahaa ja ikävyyksiä muillekin. Niitä hän nyt siinä mietti yhä takkiaaan harjatessaan eikä kuullut Lassin porinaa.

— Ja mitä se tuosta takistaan hankaa, pakisi yhä Lassi. — Kukahan sieltä nyt soittaa -- kas

Antti. Joko olet kylliksi harjautunut viulua viiltämään? Hehehe! Huomenna me ei, Antti, lähdetä mihinkään, ja tiedätkö miksi?

Tiesihän se jo Antti. Oli kuullut sisareltaan, jolle Sylvia oli kertonut ettei heidän haluttanut seurustella kaikenlaisten kanssa, ja oli lausunut ihmeensä Eljaan julkeudesta ja röyhkeydestä. Ja niistä ikävistä asioista se oli nyt Antti tullut juttelemaan.

Kolmissa miehin he nyt istuivat siinä ja tuumailivat kovaa kohtaloaan. Kovin se oli heille nolosti käynyt. Lassi varsinkin tempoili ja haukkukeli etenkin Eljasta, muistellen hyvin tarkkaan kuinka hän oli maneesissa varoittanut. Antti ei Eljasta niin ahdistanut, oli vain kummissaan äkinäisestä käänteestä ja pahoitteli hukkaan menneitä humaloita. Eljas istui äänetönnä, tuijotti maahan ja mietti. Äkkiä kavahti hän, tempasi lakkinsa ja virkahti:

— Pojat, lähdetään Hellaasen.

— Eikö lie selvintä, tuumasi Lassikin, joka jo oli moneen kertaan purkanut sisustansa.

— Niin lähdetään, kehoitti Anttikin. Mitäpä se tässäkään istumalla ja hautomalla paranee. Kun ei meidän seurasta huolita, niin haetaan itse seura.

— Hellaan Anni vanha tuttu, hyvä juttu. Hänhän se on Eljaalta paperit pilannut, lohduttakoon nyt vuorostaan.

— Hyvin oot sinäkin Lassi lohdutuksen tarpeessa. Vaan viina se huuhtovi huolet pois . . .

— Niin lähetettiin siis. — Eljas työnsi toiset ulos ja tuli itse jälestä.

Paljo sitä viinaa käytetään suruja ja huolia hetkeksi karsimaan mielestä. Sillä vaikkakin ne kohta taasen uudella vauhdilla palaavat, niin on suloista, lohduttavaa kumminkin jos kuin lyhyeksi ajaksi päästä vapaaksi ajatuksesta, joka muutoin herkeämättä kaivelee mieltä ja kummituksena pyörii sielussa nukkuissa ja valveilla.

Vaan sitävarten ei Eljas kumminkaan nyt ehdoittanut Hellaasen menoa. Hänessä heräsi vain äkkiä halu mennä katselemaan, minkälaista siellä nyt Annin eläminen oli, vieläkö tuo muisteli häntä ja heidän kertaisia houreita ja teeskentelikö tuo vielä viatonta pelastettavaa. Ennen oli hän kammonut ajatustakin uudistaa tuota tuttavuutta, nyt hänestä tuntui että hänellähän ei ollut enää mitään peitettävää tai hävettävää omissa eikä mailman silmissä. Hän oli ajettu muista piireistä ja juurikuin karkoitettu Annin luo. — Kun he kävelivät maantietä ja Hellas alkoi puitten lomitse vilkkumaan, muisti Eljas kuinka hän siinä viikko sitten oli kieltänyt tuntevansa Annia, ja muisti silloin punastuneensa. Oli hän nyt siitä palkkansa saanut.

Vanhassa tutussa salissa istahtivat vieraat erään pöydän ympärille, ja heläyttivät tiukua. Mutta Anni ei tullut, toinen tuli vanhempi ja rumempi. Vasta myöhemmin saapui Anni — kaupungilla oli ollut, — ja Eljaasta näytti että hän oli reippaampi ja iloisempi kuin ennen, mutta myös vapaampi.

Tuttavasti tervehti hän vieraita, taputti muuatta herraa paljaalle päälle, toiselle kättä pisti ja nyökäytti päätä, kun tämä kohotti lasinsa juodakseen hänen maljansa.

Samassa havaitsi hän tuttavamme nurkkapöydässä . . . mutta ei, hän ei hämmästynyt, ei punastunut, tuli vaan rohkeasti kohti.

— Oo! Harvinaisiakin vieraitahan täällä on. Mistäpäin nyt tuuli puhaltaa, kun herratkin kerran taas on tänne osanneet?

— Pohjoisesta tuulee kylmästi ja kolkosti. Sehän se ajoi, selitti Antti.

— Niin tännekkö lämmittelemään? Eihän sitä näy tarvitun talvenkaan pakkaisissa.

— Talvella on lämmitelty muualla. Vaan ettekö ole nähneet meitä koko tällä vuosiluvulla, kysäsi Eljas, silmiin katsoen.

— Olenpa kyllä nähnyt teidän lämmittelevän täällä Hellaan puolessakin. Saako teistä ketä onnitella?

— Saahan meitä kaikkia. Hahaha! Lassi nauroi. — Eljasta varsinkin, sillä hän on eniten jäädytetty.

— Vai niin. No hän tulistuu kai taas huomenna. Pahempi se on kun vähitellen vaan myötään hyytymistään hyytyy; silloin ei sula koskaan.

Eljas ymmärsi että hän tuolla tarkoitti itseään; vaan muut jatkoivat yhä juttua, kertoilivat, pilaa laskivat, ja nauroivat, ja Eljas nauroi myös toisin vuoroin, toisin oli vallan vakava. — Mutta kesken

kaiken huomautti Antti että kellä heistä oikeastaan rahoja oli maksaa kaikki nuo juomiset, joita runsaanlaisesti kului. Kevätpuoli oli, köyhin aika, jolloin kaikkien taskut tyhjinä astustivat: neljä markkaa oli yhteensä miehillä. Keltä nyt lainaisi; päiväkauden näki ylioppilaita juoksevan tuttavan luota toiselle uudistamaan samaa pyyntöä, «vip-paapa mulle kymmeninen», ja vaarassa oli, jos illalla olivat rikkaammat kuin aamulla. Keltä siis saisi iltapuhteella Hellaassa! Mutta Lassi hoksasi, että eiköön Eljaan sana käy täällä rahasta, hänelle niin tutussa paikassa. Kovin oli vastenmielistä Eljaalle mennä kysäsemään, mutta täytyihän, ja velaksi olisi saatu vaikka paljokin. Utta tilattiin. Vähitellen keräysi tuttavien muitakin heidän seuraan, — teattereista ja visiiteistä kun palasivat, tulivat sinne. Ja niin tuli Juhanakin; hän oli taas saattanut Julian Malminkadulle ja sieltä lähtenyt kävelemään Hellasta kohti niinkuin kerran ennenkin, vaikk'ei hän nyt ainakaan tiennyt tulla Eljasta sieltä hakemaan.

Muut vieraat olivat vähitellen pois menneet tai siirtyneet toisiin suojiin, ja kun siinä istuttiin hetkisen ja tunteet kiihtyivät, niin alkoi jo juhlalliselta tuntumaan, ja kohtapa puheita pidettiin; ne näet ovat aina välttämättömiä seurauksia veljellisestä innostuneesta mielentilasta. Kohta nousi Eljaskin puhetta pitämään.

Hän oli kerran ennenkin siinä samassa huoneessa puhunut puolta vuotta aikaisemmin, muisti

sen hyvin; samoin kuin silloinkin kilautti hän nyt lasia ja pyyhkäsi tukan silmiltä, ja niinkuin silloinkin seisoi Anni ovella ja kuunteli. Mutta ero oli niitten puheitten välillä. Silloin oli hän hehkunut innostuksista ja toiveista; katkeroita sanoja, pettymyksen, halveksimisen sanoja tulvi nyt hänen huuliltaan — luonnollisesti, sillä kovin oli hän nyt ärtyneessä mielentilassa. — Keskustelu oli illan kuluessa tietysti liikkunut hänen äskeisen häväistyksensä tienoilla, eikä siis kummakaan jos Eljas siitä puhui ja itsestään; — se näet on nuoren mieli semmoista, että jos mitä hetken tuntee, niin se pitää heti saada toisille puhutuksi. Eljas kertoi toiveistaan, niiden raukenemisista, ja tunteistaan. Hän oli muka taistellut — pieksänyt ilmaa hän oli kuin tuulimylly. Taistelu alkoikin vasta, taistella aikoi hän kahta kovemmin, tuhatta tulisemmin, mutta vastapuolueen riveissä aukastakseen omia silmiään ja muitten. «Ja jos arkana vetäyn syrjään, huudahti hän, jos kätkeyn suojaan mailman mainingeista, silloin saatte majani ovelle ripustaa taulun: Tässä lepää Eljas . . .» -- Samassa pyysi hän myös sanoa joksikin ajaksi jäähyväiset hyville veljilleen. Hän oli näet päättänyt parin päivän perästä lähteä pois Helsingistä, paeta maalle piiloon yksinäisyydessä oppimaan, miettimään, vakautumaan.

Näin hän hehkuen puhui ja eläköötä huudettiin julmasti. Toinen vastasi, ja taas huudettiin, ja juotiin. Eikä siinä kohta oltu surkeita eikä me-

nehtyneitä, ei köyhiä eikä kipeitä. Tyttökin, Anni tuli siihen istumaan ja joipa likööriä kuin mies. Eljaan vieressä se pysytteli, naureskeli vain ja kun Eljas polvelleen veti, niin istuipa siinä arastelematta oikein rakkaasti käsi kaulassa ja penkoili Eljaan tuuheata tukkaa.

— Se on tuolle Eljaalle näkyvä sama, olipa se Sylvia vai Anni.

— Olipa kamreerin tyttö vai Hellaan tyttö, ykskaikki.

— Kunhan on tyttö ja rakas.

— Kippis Anni, juodaanpa sitä vanhaa rakkautta, hei!

— Hei! Kapakkatyttö juopi kun juotetaan ja rakastaa kun rakastutetaan, virkkoi Anni ja pani lasin pohjaan.

Aamupuoli oli jo, kun he Hellaasta irtausivat. Mutta ei tehnyt silloinkaan mieli kellään vielä kaupunkiin lähteä, ja kun yö oli kaunis, ilma raitis ja puhdas, päättivät he yksimielisesti astella hiukan metsään päin vilvoittelemaan ja raitistelemaan. Siellä kävelivät he kauan, milloin jutellen, milloin ääneti, enimmäkseen ääneti; hetkinen ilo oli hervahtanut, kullakin oli omat mietteensä harkittavina. Tuumaa oli seassa vakavampaakin. Ja kun vihdoin takaisin palasivat, alkoi keväinen päivä jo sarastamaan: kohtahan lähestyi se aika, jolloin heidän oli ollut määrä mennä hankiretkelle. Nyt menivät kotiin nukkumaan. — Mikaelin kadulla tuli joukko ihmisiä vastaan, palasivat kamarineuvoksesta, praasnikoista,

tanssiaisista. Siinä tuli kamreerikin rouvineen ja heti jälestä Sylvia ja Alma. Kohtelijaasti nostivat nuorukaiset lakkia, vaan saattoi ilveen hymy pilkistellä jostakin silmännurkasta. Mutta Eljas katsoi Sylviaa rohkeasti silmiin, juurikuin olisi tahtonut sanoa: «niin, niin, tällöisiä hävittämiä yönkuljoita me ollaan, vaan onko muut paremmat?»

Siinä ne oli syyt miks'ei maanantiaamuudesta hankirekkestä Oulunkylään tullut mitään. Mutta se ei vaikuttanut mullistavasti mihinkään piireihin, ei mitenkään muuten, kuin että Juhana jäi yksin asumaan huoneesen kivitalon kolmannessa kerrassa Yrjönkadun varrella. Sillä eräänä päivänä ajoi Eljas rautatietä pohjoiseen päin, ja nousi junasta muutamalla pienellä asemalla Hämeessä. Siellä maalla aikoi hän lukea, tahtoi viihdyttää mieltään, joka taas oli monesta syystä kiihtynyt, tahtoi vakautua, ja sinne jäi hän kesään asti. Silloin tuli kotoa kirje, että isä oli sairastunut, tuli kohta toinen mustalla lakalla, että isä oli kuollut, perhe jäänyt vähiin varoihin. Eljaan täytyi alkaa elämisestään itse huolta pitämään, ja hän hankki sentähden aluksi itselleen kotiopettajan paikan eräässä varakkaassa perheessä, vaan jäikin sinne vuodeksi.

VII.

Juhana istui keinutuolissaan, pää taappäin vaipuneena. Hyvin hän tuntui uupuneelta, väsyneeltä,

kyllästyneeltä. Jäsenet roikkuivat hervottomina, sie-luttomina tuijottivat silmät ulos ikkunasta, — aja-tuskaan ei juossut. Poroa karisi sammuneesta si-kaarista housun polvelle, vaan sitäkään ei hän viit-sinyt pois pyyhkäistä, tuskin katsettaan siihen kään-tää. Jähmettyneeltä tuntui sielu ja ruumis.

— Rasvaiset liharuoat, ja monet jälkiräätit . . . nehän ne raukaisee, tuumi hän, jännittäen vähän voimiaan. Tätinsä luona oli ollut päivällisellä. — Ihan kuin olisi painajainen! Juhana huokasi syvään ja haukotteli. — Vaan liekö tuo ainoastaan ruoka-kaan, joka painostaa, ytelältäpä tuo tuntuu koko mailman meininki. Mikä lieneekin, vaan joku tässä on vinossa.

Juhana oli äsken suorittanut oikeustutkintonsa ja oli nyt ylimääräisenä kirjoitettu senaatiin. Sem-moinen hän oli laukkukainalainen, joutilas herra, jommoisia jo ennestään oli kylliksi vetelehtänyt Helsingin kaduilla. Vähän oli työtä, vielä vähem-min palkkaa, — ja semmoista kai se tulisi olemaan pitemmät ajat. Ne sitten elämän toiveita! Kyllä-hän ne muutamat pikemminkin pääsivät kiinni ruu-nun kannikkaan, varsinkin jos sattui olemaan joku setä tai eno missä virastossa, mutta ei Juhanasta mielestään ollut siihen kissanhännän vetoon. No eihän niitä velkojakaan vielä ollut hyvin paljo, mutta se taival edessäpäin tuntui niin mustalta, niin sulje-tulta, niin yksitoikkoiselta. Se ajatushan se mieltä piti myötään nolona. Huoneensakin näytti hänestä ikävältä ja raskaalta, vaikka olihan se nyt verrat-

tain siisti ja hyvin sisustettu, maksoikin 65 markkaa ilman päivällisettä. Mutta ilotonta oli aina siinä yksin istua, yksin kävellä, yksin lukea, yksin tuumailla, jättää se autioksi lähteissään virastoon, ja virastosta palata sinne takaisin autioon yksinäisyyteen. Kolkolta tuntui. — Menee kapakkaan. Inhotti ajan pitkään. — Ottaa eukon. Tekihän ne senkin muutamat — hullut. Tappelemista on kyllän markoista ja penneistä itse puolestaankin, hiihteen se veisi akottuminen keskinkertaisen neron. Ja mitäpä siitä naisväestä sitten...!

Juhana käännähti, pyyhkäsi karstan vaatteiltaan ja työnsi keinutuolin liikkeelle. Olisi sytyttänyt tupakankin, vaan ei nähnyt tulitikkuja — eikä hän tuo maistanut sekään.

Hittojako se hän välitti niistä naikkosista! Mutta aina se mieli palailemaan vain tuo vanha ajatus perheellisestä onnesta, jota hän usein oli uneksinut, ehk'ei tahtonut sitä itsekään tunnustaa. Hänkö uneksimaan tässä täysi mies selvillä päin — pyhyttis! — Niin olihan hän luvannut lähteä teatteriin illalla arkkitehtiläisten seurassa, ja Julia tulisi mukaan. — Vasta viisi kello, — puoli kahdeksan kai sinne mennään. Julia mukaan; hm — ei nuo mahda kovin iloisia olla hänenkään päivät. Istuu konttorissaan kesät talvet, viikot umpeensa, kahdeksasta aamulla kahdeksaan illalla kirjoittaen laskuja ja numeroita, ja viettää sitten vähät loma-aikansa parsimalla sukkiaan eli kutomalla pitsejä,

jotka sitten sunnuntaina päälleen pukee, kun käypi arkkitehdissa istumassa.

Eikähän tuo hyvin vanha hänkään vielä saata olla, olisiko kahdenkolmatta, — mutta murhaavina luulisi hänellekin toiveensa kajastavan. Jo kolmisen vuotta oli Juhana harva pyhä ollut yhdessä hänen kanssa, ja aina oli tyttö ollut yhdenlainen: hiljainen ja koruton käytökseltään, puvultaan sievä ja miellyttävä, tasainen ja ystävällinen luonteeltaan. Kauan oli hänestä jo Juhana pitänyt, ja vaikk'ei hän ollut mikään ihmistuntija, vaikka he eivät paljo olleet sanoja tuhlanneet, niin oli sen jo nähnyt, ett'ei tyttöäkään... Hm! Juhanaa nauratti itseäänkin ja pisteli. — Tuotako laihaa nykerönenää hän siinä taas oli istunut ja muistellut. — Kaikkia! Hiidessäkö ne tulitikut? — Ylös hän vihdoin nousi, haki eteisestä päällystakin taskusta tikut ja sytytti sikaarin.

— Ihmeppä kun ei jo Eljasta näy. Ainapa se näihin aikoihin on ilmestynyt. Mikä tuo tulee siitäkin pojasta: terävä mies, vaan liian tulinen ja epätasainen. Tiukassa sillä on raha-asiat, vaan luvuistaan ei siltä pidä täyttä huolta että joutuisi, ahmii vain noita uusia ulkomaalaisia lorukirjoja, juoksee seuroissa ja kokouksissa ja pitää puheita uusista aatteista. Ihmisten ennakkoluuloja, suvaitsemattomuutta, teeskentelemistä vastaan hän saarnaa yksityisesti ja yleisesti, ja paljo sillä jo onkin kannatusta, ja paljo puolta tuumissaan esimerkiksi noissa miehen ja naisen keskenäisestä suhteesta.

Nyt jos et ole rikas, niin älä ajattelekaan avio-
onnea ennenkuin ikävoiton mies olet, ja kummin-
kin semmoisella kuin mullakin pitäisi olla joku, jota
saisi rakastaa.

Juhana lämpeni oikein tuota ajatellessaan, hy-
myili taas omille tuumilleen, sytytti sikaarin pät-
kän ja vaipui taas ajattelemaan teatteriin lähtöä,
ja Juliaa, Eljasta tuumineen, omaa sulotonta ase-
maansa, mailman tylyyttä ja vihelijäisyyttä.

Ovella soitettiin, piika avasi, ja Eljas tuli si-
sään takki päällä, — kalossit tuskin riisui.

— No mitäs se härssötinki siinä tuumailee?
Itsekseen mököttää niinkuin tavallisesti.

— Kenen kanssapa tässä... Minä mietiske-
lin juuri, jotta on kai se sittenkin joku mutka tässä
mailmassa vähän vinossa.

— Vinossa! Nurin se on koko laitos. Vai
jo vihdoinkin vähän vinossa! Et siis ole oloosi oi-
kein tyytyväinen?

— Hm. — Eljaan kanssa puhellessa oli Ju-
hana tottunut ensiksi panemaan puheen alulleen.
Sitten hänen ei tarvinnut vastata kuin väliin no,
niin, tai hm, — kyllä Eljas jatkoi.

— Ymmärrettävästi. Tuntuu kolkolta toisi-
naan syysiltoina. Ei vastaa lämmin eikä maista
tupakka. Marssi kapakkaan. Eikö miellytä?

— Eikä kannata. — Häntä ilette pitempää ka-
pakkaelämää ajatellakin.

— Eli mene naimisiin. Kolakalta kai tuntuu

koti. Johan olet neljänkolmatta ijässä, eikä miehellä vielä eukosta tietoa. Mene naimisiin!

— Hm mene!

— Niin. Vastahan kuuluu maisteri Erälä, lääkäri, naimisiin menneen. Köyhä kuin rotta, tyttölläkin velkoja. Arvaa sen mihin se viepi, jos kohta eivät lapsia saakaan: kahden hampaat kalahtaa nauhaan. Mutta viisi siitä — rakkaus näet, ja rakastaa ei saa ilman avioliittoa. — Mietippäs sitä autuutta, jos sinäkin saman tekisit. Kihloissa olisit ensiksi jonkun aikaa — hurmaava aika, — sitten kuulutettaisiin kolmesti, toverit pitävät sulle eropöydät, ja tytöt pirakat, pitävät puheita ja lausuvat ja juovat maljoja. Sitten tulee häät, itketään pikkuisen, veisataan, vihitään ja vannotaan, kättä paiskataan, puheita pidetään, kipataan, syödään, juodaan ja tanssitaan ja viimeksi saatetaan nuori pari nurkkakamariin, josta syrjäisellekin oven ra'osta vilahtelee silkkiset täkit ja lumivalkoiset vuodeliinat... Autuaallista! — Kaikki ne temput, metkut ja juhlallisuudet tarvitaan, ennenkuin saat henttuasi rakastaa ja omanasi pitää. Ja jos niihin et uskalla ryhtyä, ennenkuin sinulla on kohtalaiset tulot ja vakava asema, niin odota. Ja jos odotatkin neljänkymmenekiseksi, niin eihän se haittaa, silloin saat naida, jos silloin enää haluttaa. — Onko se mailma vähän vinossa? — Mutta tule ulos, lähdetään kappeliin istumaan.

— Minä olen aikonut teatteriin.

— Kenen kanssa? Julianko? Vieläkö se tei-

dän äänetön, vanha ystävyys kestää? Entiselläänkö hän on?

— Mikäpä hänet olisi muuttanut?

— Puolessatoista vuodessa olisihan joku muutos voinut tapahtua. Yhä te siis siellä arkkitehdissä istutte sunnuntaisin yhdessä, ja huokaatte kumpainenkin rakkaudesta; mutta älä koske! Se on kielletty. Ei ole lupa mennä naimisiin, ennenkuin vaimonsakin elättää jaksaa.

— Kaikenlaisia sinä Eljas houřit kokoon. Kuka tässä nyt naimista ajattelee!

— Niin, niin, kyllä minä tiedän. Vaan tulehan nyt kävelemään, minä kerron sulle muutaman jutun. Olin tois'iltana Hellaassa.

— Yhy. Vieläkö se tyttö on siellä?

— Anniko? Eikö mitä. Sanoivat hänen menneen Tukholmaan, vaan kyllä minä ne Tukholmat jo tunnen. Se ei ollut kukaan muu kuin hän joka tässä eräänä iltana ajoi vastaani, — harso kyllä oli silmillä. Ja niinhän tuo tuntui Lassikin tietävän että sen on «hyyrännyt» luutnantti Lendau, se sama, joka minua panetteli kerran kamreerin luona, — muistatko? Mutta niinhän sen pitikin mennä, ihan luonnollinen kulku. Ja minä kun niitä pelastustuumia silloin hourailin; muistatko kuin minä luin sen syksyä! Olisipa Kiesus auttanut, jotta sitä olisi riittänyt niin kauan, että olisin tentteeratuksi saanut!

— Joko sulla nyt pääaineesi alkaa valmistua, kysyi Juhana. Vaan silloin Eljas meni äänettö-

mäksi, katsella tuijotti ulos ja rupesi ikkunalasille rumputtamaan Vaasan marssia. Sitten katsoi kelloaan.

— No lähdetään nyt. Onhan vielä toista tuntia aikaa teatteriin menoon. Sattuu niin minäkin tulen.

— Vaan mitä sinä lupasit jutella Hellaasta, kysyi Juhana pukien takkia päälleen.

— Niin, siellä oli Puhujayhdistyksen vuosijuhla, sen seuran, johon minäkin ennen muinoin kuuluin. Sinne oli paraat puhujat valittu puhetta pitämään, joten sen arvaat mikä mahdottomuus koreita sanoja ja sananparsia siellä tulvi. Ja jokaisen puheen johdosta juotiin tietysti, eikä siinä kapakka-tyttö päässyt vähillä juoksuilla, mutta ei se nykyinen niin sukkela olekaan kuin Anni ennen vanhaan. Tavalliset puheet tietysti seuralle, perustajille, isänmaalle, puheenjohtajille ja naisille. Ja vihoviimein nousi siellä muudan vanhempi oratori tilapäiselle puhujalavalle ja alkoi sanelemaan sitä puhetta, jonka Kossuth piti muutamassa pienessä kaupungissa Unkarissa yllyttääkseen kansaa sotaan viimeisen vapaustaistelun aikana. — Hän oli olevinaan Kossuth, me Unkarin kansaa. — Siinä puheessa sitä vasta oli tulta ja intoa toiseksikin kerraksi. Siinä ihminen ja yksilö arvosteltiin kärkeäkin halvemaksi, ja isänmaa, isänmaa se vain oli pelastettava, maineella verhottava, vaikk'ei siihen mainehikkaasen isänmaahan jäisi tervettä koiraakaan raatojen sekaan ulvomaan. Ja aina hetken kuluttua piti mei-

dän kuuntelijain koorissa vastata siihen puheeseen: vannomme! uhraamme! tai kuolemme! Minäkin tietysti innostuin niinkuin muutkin, huusin «vannomme» niin että kurkkua kähisti ja lopussa «eläköön» ihan henkiahveriini. Ja jos joku olisi tullut teurastajapuukko kädessä minua pistämään, niin varmaan olisin silmiä räpäyttämättä antanut pistää niinkuin vierasta sikaa. — Silloin piti lähetettävän Kossuth'ille sähkösanoma, ei auttanut, — tylsyneelle ukkorahjalle, joka vieraassa maassa mökön turkkia paikkailee. Se kyhättiin niin koreaksi kuin suinkin, Unkarin kieltä tietysti pantiin parasta, ja virs-tan pituiselta — arvaat sen mitä semmoinen mak-saa — ja lähetettiin sitten issikalla eläköön-huutojen kaikuessa. — Mutta niinpä luulen että eilen moni-kin päättään pidellen kiroili, jotta siihenkin sähkö-sanomaan meni kolmisen markkaa muitten virallisten ja ylimääräisten juontien lisäksi. Niin ainakin minä tein.

— Ohoo. Ja etkö sinä siellä puhetta pitänyt-kään?

— Kuinkas muuten. Koetin tietysti vastapai-nona olla, mutta kaduttaa että menin koko juhlaan.

— Rahoja meni — paljoko?

— Kymmenkunta juhlaan, ja sitten Hellaan isäntä karhusi minua vielä vanhasta 20 markan velasta. Mikä sekin lienee ollut, mutta maksaa piti. Mutta eipä nuo raha-asiat sen huonommiksi päässe muutaman kymmenisen kautta, kun tuhansia kai-paan.

— Kohtahan on N. S:n vuosipäivä taas. Aijotko tulla Hellaasen silloin?

— Eiköpä pitäne. — Vasta on siis kaksi vuotta kulunut siitä, kuin siellä ensi kertaa olin. Tuntuu ihmisijältä.

Niin jutellen kävelivät serkukset Ruununhaasta, jossa Juhana nykyään asusti, keskikaupunkia kohden.

Eljas oli vuoden ollut maalla, syrjässä kaikista ajan virran kuohuista ja vaihdoksista, kotiopettajana. Hänen isäntänsä siellä oli harvinaisen sivistynyt mies, paljon lukenut, paljon ajatellut; mutta julma vanhoillaanoliija hän oli mielipiteiltään, moitti ja epäili kaikkia uusia rientoja ja pyrintöjä, joita milloin milläkin alalla alkoi pilkistelemään esiin meidänkin maassa. Ja kaikenlaisia niitä oli keksittykin: uskonvapautta, yhteiskasvatusta, naisliikkeitä, uusia suuntia kirjallisuudessa, taiteessa — mene tiedä kaikki! Kaikkia näitä hän tuomitsi humnigolle vievinä, vaarallisina, turmiollisina yrityksinä. Vaan halukas hän oli niistä keskustelemaan, ja kun Eljas rupesi uusia aatteita vähin puolustelemaan — aluksi vain jotta väittelyä syntyisi — soimaili ukko niitä sitä tuimemmin. Siten Eljas niihin yhä enemmän innostui, muuttui miedosta puolustajasta lämpimäksi kannattajaksi.

Vaan pitääkseen väittelyssä puoliaan täytyi hänen oikein perehtyä noihin kysymyksiin, ja tilasi sentähden Helsingistä tuon tuostakin ulkomaalaista, noita asioita koskevaa kirjallisuutta ja ahmi sitä.

Ja ne vähät kokemukset, joita hän itse oli ehtinyt saada, erehdyksensä Helsingissä ja muitten esimerkit kävivät hänestä selviksi, luonnollisiksi. Se mailmankatsanto, johon hän vähitellen oli alkanut kallistumaan, selvesi hänelle nyt lukemisen ja väittelyn kautta ainoaksi järkeväksi. Nyt hän vasta huomasi tai oli huomaavinaan ne erehdykset, ne puutteet, ne valeet, jotka mailmaa vallitsivat, ja joita hän ei ennen ollut nähnyt.

Ja niinpä, tullessaan pääkaupunkiin pitkän poissaolon jälkeen, esiintyi hän kaikissa asioissa, kaikissa seuroissa jyrkkänä uusien aatteiden miehenä; sillä tulinen luonteensa pakoitti häntä aina seisomaan äärimmäisten, kiihkeimpien riveissä. Ja kun hänellä oli sujuva puhelahja eikä sitä koskaan säästänyt, herätti hän piankin jonkun verran huomiota.

— Kas, tuossahan se istuu Eljaskin, hän jonka kanssa tuonaan väittelimme uskonvapaudesta ylioppilastalossa.

— Sekö sama, josta tässä toissa kevännä niin paljon puhuttiin, kun oli kapakkatytön seurassa julkisesti esiintynyt?

— Taisivat ne olla juoruja vain. Mutta eikö hän ole suuri idealisti, muistan kun hän keltanokkana kerran N. S:n vuosipäivänä piti hyvin innokkaan vaan samalla lystikkään puheen. Hyvänlainen puhelahja . . .

— Sama mies, mutta nykyjään on hän aivan «ympäriinikäännetty».

— Niin, tois'iltanakin Hellaassa piti hän P. Y:n vuosiklubissa oikein jyrkän puheen sättien vaa-
leeksi koko mailmaa, — nähtävästi oli Nordau'ta
vasta lukenut. Omanvoitonpyynnin, egoismin ja
intohimojen sanoi olevan ainoan yllyttimen ihmisellä,
kaikki muut periaatteet ja ihanteet muka sulaa lör-
pötystä. Ja vähältä oli siitä riita syttyä, kun kah-
teen puolueesen hajausi seura.

— Sitäpä olisi pitänyt olla kuulemassa. Hän
puhuu, sen verran mitä olen kuullut, vakaumuk-
sesta, ja hänen puheissa on paljon totta.

— Onhan niissä. Vaan kuulisitpa hänen esit-
tävän grisette-systeemin tarpeellisuutta ja välttä-
mättömyyttä meilläkin, niin sitten kai sinä häneen
vasta mielistyisit.

— Sinä lyöt leikiksi, mutta minä pidän suu-
ressa arvossa Eljasta ja hänen mielipiteitään, sen
sanon suoraan.

— Lukisi kirjojaan mies ja puhuisi vähemmän,
niin olisi paljo parempi. Ja hoitaisi raha-asioitaan,
nekin kuuluvat olevan hiidessä.

— Sehän on hänen oma asiansa. —

Silleen juttelivat muutamat ylioppilat, jotka
istuivat kappelissa oluthaarikot edessään ja kuun-
telivat soittoa. Kappelissa oli näet musiiki ja ma-
hoton ihmistungos — niinkuin ainakin, ja pyhinä
varsinkin. Suomen kaartia suuri osa oli siellä espla-
naatilla kävelemässä kynkitysten naispuolisten kanssa,
ja iso prosentti pääkaupungin piikoja ja renkejä sei-
soi tiukalle ahdetussa läjässä soittokomeron edus-

talla ja ympärillä. Vaan itse kappelissa, sen portailla ja lähimmällä edustalla istui pienien pyöreitten pöytien ympärillä «parempia» ihmisiä eri joukoissa juoden olutta ja viiniä. Siellä oli miehiä ja naisia, oli arvokkaita silkkihattuherroja, pullevia rouvia, nuoria poikia, oli neitosia, oli ylioppilaita. Pienissä parvissa he istuivat, puhelivat, tekivät toisistaan havaintoja ja pilkkaa, — ja joivat.

Vastamainittujen ylioppilasten läheistössä istuivat Juhana ja Eljas ja tekivät havaintoja, eli Juhana istui ja Eljas teki havaintoja..

— Tuommoista miestä minä sanoisin onnelliseksi, puhui Eljas, kuin tuo lihavahko herra tuossa, maanviljelijä arvoltaan, mutta Helsingissä hän elää koroillaan ja tuloillaan. Hänellä on melkein kuin jalansija ulkopuolella tätä ahdasta yhteiskuntaa, hän on riippumaton mailman meiningeistä, ei tarvitse kumarrella ketään, ei kuunnella ketään. Mutta myöskään hän ei ole mikään ruhtinas, ei valta- eikä raharuhtinas, jolla olisi velvollisuuksia muita kohtaan ja asioita heidän kanssa. Elelee vain missä tahtoo, kenen seurassa miellyttää, yhtyy mihin puolueeseen, mihin rientoihin näkee järkevimmäksi yhtyä, toimii niiden eduksi kykynsä mukaan — eikä kellään ole oikeutta tulla häntä komentelemaan.

— No mikäs tekee juuri hänet noin riippumattomaksi?

— Mikäs kuin raha? Sattuu mies perimään eräitä tuhansia — niillä on hän onneensa autettu; toinen vaikka tekisi pikku ihmeitä saapi kummin-

kin kaiken ikänsä veloissa nuhertaa ja tiukennella suolivyötä ja kumarrella jokaista tusinaporvaria, joka on osannut itselleen pikkuisen rahoja keplutella. Onko se kohtuus?

— Onhan se siitäkin kohden mailma vähän vinossa. — Minkälaisia vastauksia olet saanut takuupyyntöihisi? — Juhana arvasi mistä kohden se taas Eljasta kipeimmästi nipisti.

— Minkälaisia! Yksi on vasta saanut maksaa tuhansia eikä koskaan enää mene takuusen, toista ei rouvansa lupaa, — akkavalta näet, — kolmas kirjoittaa että niin epävarmaa asiaa kuin tasautumattoman nuoren miehen tulevaisuutta hän ei voi taata. Voivat ne olla oikeassakin, mutta jos niihin kahteen kirjeeseen, joita mulla taasen on mailmalla, tulee samanlaiset vastaukset, en tiedä muuta neuvoa kuin ruveta hampuusiksi eli pap... — Ka hitto Lussia! No tuo nyt on naurettavaa!

Lassi käveli sinne taluttaen käsivarresta Antin sisarta. Kihloissa siis! Oli siitä tosin puhuttu, ja itse oli Lassi siitä varsinkin puhunut että niin tulisi käymään, vaan naurettu oli sille puheelle eikä todeksi uskottu. Lassi kyllä oli vanhastaan tunnettu ajattelemattomaksi, mutta mikä tyttö voisi olla niin typerä, että menisi kihloihin ylioppilaan kanssa, nulikan, josta ei vielä tiennyt tulisiko siitä miestä koskaan? Mutta siinä sen nyt näki! Lassi käveli siinä uljaasti selkä suorana ja pää pystössä taluttaen morsiantaan, ja sehän se Eljalta kirouk-

sen päästi. Mutta hän nousi kumminkin kohteli-
jaasti, tervehti ja toivotti onnea.

— Onko se tyttökin höperö, puhui Eljas, kun kihlatut olivat ohi siirtyneet. — Mennä nyt kihloihin vuodeksi tai puoleksi ja sitten purkaa, sillä ei suinkaan Lassista ole naimaan jos koskaan, ei ainakaan kymmeneen vuoteen. Lääkäriksi mies aikoo ja nyt kihlaa! — Isää sanovat tosin talonpojat pohataksi, vaan kauaksiko ne arkunpohjalta rahat riittävät, kun kovin paljo alkaa mennä, eikähän se toki ukkokaan viimeisiään anna. — Kas kuinka rakkaina! Lassiksi tuo ei ole kumma, mutta kun tyttökin...

— Rakkaus, näet Eljas, ei ole mikään potaatti.

— Rakkaus — höpsis! Vai aijotko sinäkin rakkaudestasi kihlata Julian ehkä jo tänä iltana teatterissa, — ja sinuksi tuo sentään olisi toista.

— Ne on asioita, joita sinä et ymmärrä. Juodaan pukit pohjaan ja lähdetään.

— Minäkö ymmärrä? Mulla oli sielläkin maalla kolme henttua peräkkäin, joihin kaikkiin olin pikeynyt kuin tervaän, — vaan ei ollut yhtään kyllin rikasta.

Juhana meni arkkitehtiläisiä noutamaan ja Eljas käveli hetken kuluttua Arkkadiaan suoraan Lassin ja hänen morsiamensa kera. Rakkaina nämä kuhertelivat ja puhua lirkuttelivat kuin lintuset, niin että Eljasta, joka siinä kolmantena oli, melkein tympäsi, ja hän ajatteli, että parempi olisi itsellenne kuta vähemmin kuhertaisitte, — vieläpä sen näette.

Heidän viereiseen loosiin osuivat teatterissa Juhana ja Julia istumaan, ja usein kääntyivät Juhanan silmät kihlattujen puoleen. Onnellisia he näyttivät olevan, puhtaasti onnellisia. Ja taas kääntyivät Juhanan silmät Juliaan päin, ja hän ajatteli että miks'ei voisi hänkin olla yhtä onnellinen; Eljaskin oli sanonut että häneksi se ei niinkään kumma olisi jos kihlaisikin. Ja mitä se siitään paranee viivyttelemällä, jos siitä milloinkaan on tolkkua tuleva. Ei ollut heidän välillä tytön kanssa tosin koskaan ollut puheessa viittaustakaan sinneppäin, vain sen tiesi Juhana kumminkin, että menestyksensä olisi varma. Miks'ei hän voisi jo tänä iltana puhua puhtaaksi suunsa ja sydämensä? Puhuttavaa tuntui olevan niin paljon.

Näyttämöllä juuri esitettiin, kuinka kaksi rakastavaista heitti viimeiset, sydäntä särkevät jäähyväiset toisilleen — ijäksi päiväksi. Heidän ei sallittu mennä yhteen; ylpeys esti, säätyeroitus esti, vanhemmat estivät. — Niistä Juhana viisi välitti. Mutta siihen se loppuikin toinen näytös.

Suurin osa yleisöä meni bufettiin teetä eli muuta juomaan. Ovella oli Eljas jysähtää pohki muutamaan lihavaan herraan, — niin kamreeri Hallman'han se olikin, ja perhe oli muassa. Eljas tervehti kohtelijaasti ja sai ystävälliset vastaukset; ei hän mennyt siinä vähääkään hämilleen muistaessaan entisiä aikoja ja minkätähden hän kerran oli joutunut heidän seurasta pois, sillä hän oli jo oppinut että ainoastaan rohkeudella ja hävittömyy-

dellä tässä mailmassa eteenpäin päästään. Ja kun hän siinä ahdingossa joutui Sylvian rinnalle seisomaan, aloitti hän heti keskustelun vapaalla, sujuvalla tavallaan.

— Suomalaisessa teatterissahan olette, miten se on ymmärrettävä?

— Miksi niin, me käymme täällä aina toisinaan.

— Todellakin, en olisi luullut teidän täällä viihtyvän.

— Näytteleväthän täällä paremmin kuin ruotsalaisessa, ja kieli ei tee vaikeutta entiselle maalaiselle. Voisin vaikka huomauttaa vikoja heidän lausumistavassaan.

— Sepä harvinaisen ilahuttavaa... — Näyttelemisestä ja teattereista he sitten jatkoivat puhettaan hetkisen. — Mutta syyt kamreerin ja hänen perheensä oloon suomalaisessa teatterissa olivat syvemmältä haettavat kuin Sylvia sanoi, eli ne riippuivat nekin hänen valtiollisesta ohjelmastaan. Ei ollut hyvä suututtaa jyrkkyydellä tai halveksimisella mitään puoluetta, vaan parempi oli niitä mielistelemällä tehdä kaikki suopeiksi itselleen ja keikkuella sillä välillä. Siitäpä oli erinomaisen suuri etu olla suomalaisuuteen kallistuvien luvussa ja sitä asemaa tahtoi kamreeri ylläpitää. Siksi piti väliin esiintyä sen puolueenkin piireissä.

— Milloin Leopold tulee sinua täältä noutamaan, kysyi Alma, kääntyen sisarensa ja Eljaan puoleen.

— Anteeksi tietämättömyyteni, kiiruhti Eljas sanomaan. Saan siis toivottaa onnea kihloissa olevalle.

— Paljo kiitosta. Sulhaseni ei joutanut tänne mukaan kanssamme, vaan lupasi tulla noutamaan minua täältä yhdeksän aikaan.

Hetkisen kuluttua näkikin Eljas vanhan tuttunsa, luutnantti Lendaun tulevan ja tervehtivän ja kohta vievän hymyilevän Sylvian käsikoukussa pois. Alma seurasi mukana, mutta kamreeri rouvineen jäi vielä kolmanneksi näytökseksi istumaan. Silloin oli hänkin jo mielestään täyttänyt kaiken vanhurskauden, ja lähti.

Viimeisellä väliajalla istui Eljas itsekseen paikoillaan, viitsimättä lähteä bufettiin tungeskelemaan. Ei häntä nyt miellyttänyt teatterit eikä muut; kaikki tuntui niin tyhjältä ja teeskennellyltä. Kiikarilla katseli hän pitkin melkein tyheitä rivejä, ja luki sitten kattoon maalattuja kirjailijain nimejä. Silloin sattui hän laskemaan putken ylimmäistä riviä kohden, paratiisiin päin, ja samassa kohtasi hänen katsettaan tutut silmät, tutut kasvot, ja pää joka nyökäytti hänelle tervehdykseksi; siihen tervehdykseen hän melkein vastasi, vaikka se oli tuiki sopimatonta. Niin — Hellaan Annihan se oli tuo, joka paratiisista tervehti. — Tukholmassa! tiesinhän minä, sopersi itsekseen Eljas. Ja vasta meni täältä se luutnantti Lendau, taluttaen autuasta morsiantaan. Tuommoista pesäkuntaa minä kerran haaveksin parantavani, tuotakin tyttöä pelastavani! Höpsis!

Jo ennen näytelmän loppua, pikkuista ennen kuin siellä nuoret rakastavaiset olivat saaneet toisensa ja kaikki oli päättynyt onnellisesti, nousi Eljas ja kävellä sipsutti teatterista pois yksin. Kotiinsa hän aikoi mennä, mutta pistäysi kumminkin ohimennen ylioppilastalon eteisessä katsoakseen olisiko ehkä kirjeitä. — Kas, oli kerran ihmeeksi, oli kirje oudolla käsialalla. Keltähän tuo... Jaha, entiseltä isännältä... ja mitä se vastaa? Eljas luki: «— — — Kaunista ja mieluistakin olisi auttaa eteenpäin pyrkiviä nuoria ja toivorikkaita, vaan perheellisenä ja jo vanhana miehenä olisi ihan kevytmielistä minun sitoutua takuusiin siksi suurista summista aivan epävarmalla vakuudella, varsinkin kun minulle on kerrottu että et sinä luvuistasi ole tarpeellistakaan huolta pitänyt, vaan enemmän muihin joutaviin aikaasi tuhlaat...»

Eljas rutisti kirjeen kokoon, tukki sen taskuunsa, painoi lakin syvemmälle päähänsä — kolakka oli syksyinen ilta, — pisti kädet taskuihin ja lähti niin ulos jatkamaan matkaa. Käveli katua alas, toista takaisin vetäen verkalleen jalkojaan perässään, ja miettien asioitaan mieli täynnänsä katkeruutta. —

Sillävälän päättyi näytäntö teatterissa, ja ihmisiä lappoi ulos oven täydeltä. Juhana ja Julia tulivat myös siinä virrassa, joka Henrikin katua pitkin kaupunkiin vieri. Ääneti he kulkivat, — eihän siinä joukossa juuri sopinutkaan puhua, mutta Juhana arveli että kun katua ylöspäin kääntyisivät, niin silloin se paremmin passaisi. Ja ylöspäin he

kääntyivät Simonin katua, mutta senkin kävelivät kokonaan ääneti. Vasta siinä mutkassa, jonka katu nakkaa vasemmalle, sai Juhana virkatuksi:

— Siellä päättyi kaikki onnellisesti, nimittäin näyttämöllä.

— Niin, he pääsivät kumminkin vastusten jälkeen yhteen.

Valtavasti sykähti Juhanan povi, ja jo oli hänellä ääni vähällä tunkeutua kurkusta, sanat solahtaa kieleltä: eikö sopisi todellisuudessakin, että kaksi rakastavaista kerran pääsisi yhteen. Ja paljon muuta olisi siinä silloin tullut jälestä. Mutta sanaakaan hän ei sanonut; ainoastaan hieno, huokauksen tapainen ääni lähti kurkusta, kieleltä ei hiiskaustakaan lohennut. «Olethan sinä hullu, Juhana, ja lapsellinen! Kosimaan nyt tässä velkainen rotta, jolla ei ole palkkaa eikä palkasta toivoa! Sinun pitää hillitä itsesi», puhui hän itsekseen. Ja hän hillitsi itsensä. Vaan kalpealta hän näytti siinä lyhdyn valossa, ja kalpeana kulki tyttökin hänen rinnallaan. Samassa sitä oltiinkin Julian kotiportilla.

— Hyvää yötä, sanoi tyttö, vaan hieno värähdys tuntui hänen äänessään.

— Hyvää yötä, vastasi Juhana, ja hänen ääni värähti vähän tuntuvammin.

Julia meni huoneesensa nukkumaan, noustakseen aamulla aikaisin konttoritöihin. Ja Juhana painoi lakin syvemmälle päähänsä, kun kolakka oli syksyinen ilta, pisti kädet takin taskuihin ja lähti

patikoimaan katua alas Eljaan äskeisiä jälkiä, ja mietti — mitä lie miettinytkin.

VIII.

Helsingissä elettiin syksyä edelleen kukin omaa elämistään omissa harrastuksissaan, omissa huolis-
saan, omissa huvituksissaan. Musiikki vaikenä kap-
pelissa, vaan vallassäätyläisille tarjosivat siitä run-
saan korvauksen säännölliset soittajaiset sosieteetin
muhkeassa salissa, ja alempi rahvas sai itse hakea
hyvitystään. Mutta huoneisiin ajoi vilu, tuuli ja
sade kaikki, niin ylemmät kuin alemmat.

Syksyisin se on paras työaika ainakin ylioppi-
laalla. Kotonaan maalla on hän lepäillyt pitkän
kesän, ja taas tullut työpajoille «jatkamaan» luku-
jaan. Mutta useinkin huomaa hän että ei ole mitä
jatkaa, ja pahalla omallatunnolla katuen entisiä lais-
kuttelemisiaan alkaa hän siis alusta vakavilla pää-
töksillä. Ja uutuuden halusta istuukin hän huo-
neessaan ja lukee vahvasti koko päivät, sillä ka-
dulla vetelehtäminen ei miellytä, huveista on hän
päättänyt pysyä erillään niin paljon kuin suinkin,
ja kapakoita vältellä kerrassaan, — pitää säästää
aikaa ja rahaa. Ja niin se työ edistyy aluksi jol-
tisestikin.

Se on vakava aika.

Lassikin luki niin että silmät muljotti rillein
alta, kun hän milloin kadulla näyttäytyi. Hänhän
oli kihloissa oleva mies, piti siis saada jo jotain kä-

sistään tehdyksi, vähän sitä ennen vielä olikin tullut tehtyä. Nyt hänen piti näyttää mihin kykenee. Ja nyt piti vakautua, heittää kerrassaan pois kaikki toveripiirit ja niiden viekotukset, — nyt ei ollut leikki käsissä.

Maalla, Keravalla asui Antti, luki ahkerasti ja kävi välin vain kaupungissa kirjoja y. m. asioita toimittamassa, aloittipa jo tenttaminatkin. Pian häneltä luvut suoriutuivat.

Vaan Eljaalta ne eivät paljo edistyneet. Väliin hän tosin suuttui julmastikin lukemaan, aikoi heti ja äkkiä tiukalla työllä korvata laiminlyömisensä, ja sitä semmoista lukua kesti päivän ja pari, tai viikonkin. Mutta puuskia ne olivat vain, joista näkyväistä jälkeä ei jäänyt, sillä muita asioita ja puuhia tuli keskeyttämään ja häiritsemään. Tuli kokouksia, juhlia, seuroja, joista ei malttanut eikä voinut olla poissa, tuli vielä muita yksityisempiä tai yleisempiä harrastuksia. Vaan etenkin rahaasiat häntä eniten häiritsivät, hidastivat ja huolestuttivat, nehän ne juuri alituisesti pitivät mielen haluttomana ja raskaana, pitivät koko miehen kykenemättömänä, nolona.

«Nuori mies on paljasta rahaa» sanotaan, ja ensivuotias ylioppilas sitä tavallisesti saapikin suuremmitta vaikeuksista; — hänestähän voipi toivoa kaikkea hyvää, pitää siis antaa. Mutta mies, joka useampia vuosia jo on yliopistossa «maannut», eikä näkyviä jälkiä jättänyt tutkinnoissa, hänen asemansa on surkeampi, varsinkin jos hänellä vielä on näyttänyt

olevan muita harrastuksia kuin tutkintonsa. Sen sai Eljas kyllin kokea. Yritellyt hän kyllä oli pitkän syksyä suullisesti ja kirjallisesti, kaupungissa ja maalla hankkia varoja kaikkien mahdollisten sukulaisten ja tuttavien luona, vaan turhaan: ei saanut takuita, siis ei rahoja. Ihmiset olivat tulleet varovaisiksi. Vaan elää piti hän sitä kumminkin hänenkin, pysyä ruoassa ja vaatteissa. Jo oli Eljas kiinni jos jossakin kassassa — niitä on ylioppilasten yhdistyksissä monta, joista tovereiden takuulla lainataan pieniä summia pariaksi kuukaudeksi, — ja kun yhdestä lankesi velka maksettavaksi, piti haalia laina toisesta omalla nimellä tai muitten tahi viime hädässä yksityisiltä tovereilta kerätä summa kokoon, ja näille maksuksi taas «vipata» muilta, tai kassoista. Semmoisissa lainaamisjuoksuissa, alituisissa uudistamisissa ja vaihtamisissa meni aikaa, meni rahaa, ja mikä pahinta, meni luottamus. Ja silleen ne pikkuvelat ihmeen sukkelasti kasvoivat, eikä niistä erilleen päässyt mitenkään, kun suurempaa lainaa oli mahdoton saada. Ja elää piti. Kummako jos luvut pysähtivät.

Niissä puuhissa se Eljaalta meni syksy, tuli joulukuinen ja meni sekin ja uusi vuosi alkoi. Eräänä lauantai-iltana helmikuun alussa tulla torvesi Eljas epätoivoisen ja uupuneen näköisenä Juhanan luo. Kalpea oli hän kasvoiltaan ja hiki valui ohimoilta, kun hän vaipuneena heittäytyi sohvaan, suori tukkaansa kaksin käsin ja tuijotti sanatonna eteensä.

Juhana oli vasta tullut kotiin päivällisen syönnistä — hän söi näet ravintolassa — oli muuttanut tohvelit jalkaansa ja niin valmistautunut levossa ja rauhassa ryhtyäkseen kirjoittelemaan. Hän oli nimittäin onnistunut saamaan vähän syrjätyötä, hidastekoista tosin ja vähänpalkkaista, mutta piti hän sitä tienestin tähden nuhertaa, jotta jotakin vähää ilmestyisi tulon puolelle. Kovin vähiksi se työnteko kumminkin aina päivän osalle jäi, suututtavan vähäksi. Aina oli jotakin estettä, johonkin menoa, joitakin asioita. Ja nyt taas tuli Eljas, peijakas, sama jos pois panisi paperit huomiseen. Tulipa taas pahalla ajalla, hemmetin . . .

— No mikä sinulle nyt taas on tapahtunut, kysyi hän serkultaan rypistellen otsaansa.

— Sitä on enää mahdoton auttaa. Tunnin perästä valssaa kolmen miehen nimet minun paperissa. Rahoja en saa kokoon, en jos ulvoisin. — «Valssaaminen» on hyvin tuttu sana ja asia ylioppilaspiireissä. Kun laiminlyödään «velan määräkainainen takaisinmaksaminen», niin kadotetaan oikeus siitä kassasta vasta lainata, silloin nimet valssaavat.

— Vai jo alkavat tanssimaan. Suuriko summa?

— Ei kuin satainen, mutta viime-lauantailliseen puolentoista sadan paperiin näkyy loppuneen minun mahdollisuus hoitaa asioitani. Lujassa oli silloin, nyt ihan mahdoton. Ei saa nimiä eikä rahoja, ja kaikilta loppuu kärsivällisyyskin, kun myötään käypi ahdistamassa. Olen juossut koko viikon, tänään syömätönnä. Turhaan. Ja emäntäkin man-

kuu joka päivä hyyrystä, ja pyykitkin on maksamatta . . .

— Se on siis sitä, että jos tänään saisitkin velkasi maksetuksi, niin jo viikon perästä olisi sama juttu edessä, ja emännät ja pyykit olisi siltä ennallaan.

— Joka voittaa aikaa voittaa kaikkia. Tähän asti olen hoitanut kaikki, vaan nyt: kolmen kelpo miehen nimet ja viimeinenkin luottamus!

— Onko sulla toivoa saada mistään päin rahoja — ensi viikolla?

— Ensi viikolla? Ei vähintäkään, jos ei tule taivaasta. Yksi olisi tosin takuumies, vaan hänkin ainoastaan sillä ehdolla että kolme takaa. Mistä ne ottaa meikäläinen?

— No miten hornassa sinä täällä aijot jatkaa lukujasi semmoisilla toiveilla?

— Minä en aijokaan mitään, en voi mitään, enkä kykene mihinkään. Kaikki aikani menee raha-asioihin, joita en jaksa hoitaa.

— Eihän sinun lukuhommista siis tule koskaan mitään. Miks'et ole jo aikoja heittänyt kaikki ja antautunut jollekulle käytännölliselle alalle?

— Antautunut käytännölliselle! Mihin sinä luulet kelpaavan ylioppilaan, joka ei ole muuta oppinut kuin kirjoja lukemaan, — eikä sitäkään? Olen pyrkinyt konttoristiksi ja muuksi kirjuriksi, mutta nauravat. Ja sepän oppiin on myöhäistä lähteä elähtäneenä ja velkaisena.

Juhana käveli muutamia kertoja laattian poikki edestakaisin. Aina kun tuli uunin puoliseen nurk-

kaan, sylkäisi hän, ja pöydän ääressä sytytti hän yhä uudelleen jo ennestään palavan paperossinsa. Sitten pysähtyi hän suoraan Eljaan eteen.

— Sinun olisi Eljas pitänyt jo aikoja lähteä pois Helsingistä, sinun täytyy nyt heti paeta, kuta pikemmin, sen parempi. Tännehän et voi jäädä, näethän sen, muuten olet mennyttä miestä.

— Niin olenkin jo, tunnin perästä. — Pois! Mitenkä minä lähden, kun en pääse. Ja jos pääsinkin, niin minne? Onko minulla isäntötiä, johon voin huoletta ajaa seljälleni loikoilemaan, sulattamaan lohta ja viiliä ja odottamaan parempia aikoja, niinkuin moni muu? Minulla on ja syntyy karhuja kaikkialla. — Isän kuoltua oli Eljaan äiti nuorempien lasten kouluuttamista varten muuttanut maakuntakaupunkiin, jossa eli niukka elämätä.

— Hyh! — Juhana käveli yhä Eljaan kertoessa siltaa edestakaisin ja rypisteli otsaansa. Hänellä oli hyvin hellä sydän, ja varsinkin serkkunsa eduksi olisi hän ollut valmis tekemään mitä suinkin hänen mahdissaan oli. Mutta mitä tuommoisista sotkuista saattoi tehdä? Jos kerraksi olisi kyennytkin auttamaan, niin siitä asiat vain pahenivat, eikä se miestä auttanut vähääkään. Tuo asiain epätoivoinen tila ja hyvän neuvon puute kävi Juhanastakin sietämättömäksi, hän ei ymmärtänyt mitä hän sanoisi ja neuvoisi — ja se tuskastutti.

— Ei tuntiakaan enää ja nimet ovat menneet, ja muilta en saa koskaan, puheli Eljas huoaten ja vaipui hervoton sohvan nurkkaan.

— Ja minulleko sinä tulit tuota viheliäisyyttäsi kertomaan, juurikuin minä siihen olisin syyppää. Minkä Herran nimessä minä sille teen? Omat asiansi eivät ole paljoa paremmat, niistä minulle on kyllin huolta. Miksi minulle tulet kurjuuttasi purkamaan? — Kärsimättömyydessä pääsi Juhanalta nuo huu-dahdukset.

Eljas katseli serkkuaan pitkään ja kauan, va-vahti sitten hiukan. Juhanakin oli siis häneen kyl-lästynyt, suuttunut; hän oli jo rasiukseksi kaikille, kiusaksi, ja enin itselleen. — Eljas nousi ylös ääneti, tapasi lakkinsa ja lähti sanaa sanomatta.

Portailla ehätti hänet kumminkin Juhana lep-pyneenä jo, ja katuen äskeistä kiivastumistaan. Hän tarttui serkkuaan käsivarresta, ja niin he yhdessä kävelivät ulos.

— No, no, älähän pahastu, vaikka minä siinä tarpeettomasti tuskausin. Koetetaanhan nyt ase-tella asioita jollain tapaa. Vielä on puoli tuntia aikaa, minä pistäyn ohimennen arkkitehdistä satai-sen lainaamassa — sitä ei ollut Juhana ennen kos-kaan tehnyt — ja muut velat voitaneehan järjestää nekin vähän vakavammalle kannalle.

— Vaikea sinun taitaa olla sieltä lainata, ja takaisinhan se on sekin maksettava. Ja pitäähän minun elääkin. — Hiiteenhän se kumminkin minut viepi, samapa jos jo tänään taikka viikon perästä, Mutta vielä elää juutalainen.

— Juut... Syö jo äimiä Eljas, sinäkö proo-sikseen?

— Sinne se tulee meno ennemmin tai myöhemmin.

— Mitä vielä, tätilästä kyllä saadaan, eikä ole sinne niin hoppu takaisin maksaa, ja muutkin asiat kyllä asetellaan. Mutta on se toisakseen aivan tarpeellista että sinä siirryt tästä maalle, aluksi ainakin. Minä kirjoitan huomisaamuna kotiini, että sinä tulet sinne joksikin aikaa.

— Sinun kotiisi — ei veli, niistä ei tule mitään.

— Ole huoletta, kyllähän sinä siellä sentään toimeen tulet, vaikk'ei siellä liiat prameudet haittaa. Vanhuksista minä vastaan. Siellä voit ehkä tehdä jotain kirjoitustyötä, ja sieltä voit paremmin koettaa saada rahojakin; ja jos et saa, niin antaudut rautatielle, tai lääninhallitukseen eli muualle. Eihän nyt vielä ole mitä epätoivon syytä.

— Eihän tässä ole, siltä se on näyttänyt tämänkin viikkoa! Ja miten sinä luulet täältä päästävän?

— Muudan satainen, neljä, viisi, se nyt aina saadaan, ei se kalahda kumpaiseenkaan laitaan.

Silleen lohdutteli Juhana Eljasta ja serkukset tunsivat toisensa. Juhana häpesi, kun oli syyttä suotta ottanut närkästyäkseen huolestuneelle serkulleen, jota hänen juuri oli velvollisuus auttaa koronkiskoijien kynsiin joutumasta, ja Eljas häpesi että oli hetkeäkään luullut Juhanan häneen todella suuttuneen.

Ja Juhanan ehdoituksen mukaan ne asiat siksi järjestettiin, että Eljas jo ensi viikolla pääsi lähte-

mään Helsingistä. Huononlaista oli Juhanankin taloudellinen toimeentulo, ja kun hän nyt vielä serkkunsa eduksi sitoutui kaikenlaisiin asioihin, kävi se yhä enemmän huolestuttavaksi. Ja Eljasta pitivät jo useimmat huonon jäljelle joutuneena, menneenä miehenä, haaksirikkoutuneena, joka jo ennen pitkää kai jossakin maan nurkassa tulisi alituisissa puutteissa ja huolissa elää kitkuttamaan surkeata elämätä, niinkuin monet muut hukkaan joutuneet nerot. Kun se kerta noin oli lähtenyt vierimään, niin ei se ennen pysähtäisi, ennenkuin mies ryyssissä kulki ympäriinsä ryyppylanttia kerjäämässä. Sitä oli nähty ennenkin, oireet oli samat. Semoista ajatteli jo vähin Juhanakin, mutta toivoi kumminkin, ja oli iloinen, kun sai serkkunsa jo ajoissa pois.

Hyvillä mielin hän siis samana päivänä, jona oli saattanut Eljaan asemalle, meni tätinsä nimipäiville. Harvemmin oli hän viime aikoina siellä käynyt. Sen teatteri-illan jälkeen oli kulunut kuukausi niin ett'ei hän näyttäytynytäkään. — Juliata näet ei tahtonut tavata, — ja Julia oli pysynyt saman verran aikaa poissa. Mutta sitten eräänä pyhänä tulivat he kumpainenkin, ja sopertelivat rouvalle kumpikin erikseen saman syyn, että näet olivat sattuneet olemaan muualla. Mutta sen jälkeen kävivät he arkkitehdissä niinkuin ainakin, tapasivat toisensa, puhelivatkin joskus ja olivat niinkuin ennenkin. Mutta tyttöä ei Juhana sen koommin kotiin saattanut — ei.

Arkkitehdissä olivat tavallistakin ystävällisempiä; kyselivät Eljaasta ja hänen aikeista ja tuli sitten puhe Juhanankin toiveista ja tulevaisuudesta. Arkkitehti kehoitti Juhanata toimeliaammaksi leipäpaikkaa hankkiessaan, kehoitti häntä puuhaamaan sitävarten suoranaistemmin ja innokkaammin, käymään asianomaisten, vaikuttavain henkilöjen luona kumartelemassa, käski empimättä vain hakea virkoja, joita saattoi hakea, jos kohta ei olisikaan toivoa niitä saada, sillä siitä on aina etua kun yrittelee-kin ja huomatuksi tekeypi.

— Vaan kun on niin paljo muita, soperteli vastaan Juhana.

— Paljo on, mutta ei auta. Jos sinä siellä ylimääräisenä istut äänetönnä ja unhotettuna, niin saat kai semmoisenasi pysyä kymmenen vuotta, eikä kukaan tule sinulle sittenkään palkkaa tarjoamaan. Onko sinulla ketään tuttavvia ylempäin virkamiesten joukossa?

— Ei ketään. Ketäpä minulla olisi?

— Se on vahinko, mutta ei se sentään tee mitään. Käyt vain esittämässä itsesi, pyytämässä puoltosanaa. Niitä on aina toisinaan auki joitakin sijaispaikkoja ja pikkuvirkoja, mitättömiä tosin, vaan kun semmoisenkaan kerta onnistuisit saamaan, niin se olisi jo suuri askel eteenpäin, — niin sillä olisi jo melkein kaikki voitettu mitä nyt voi toivoa. Kun kerta on portailla, niin kyllä sitten aina sisälle pääsee. Sinulla kai ei nykyään ole mitään tienestiä?

— Ei muuta kuin mitä vähän syrjätöistä, kirjoituksista.

— Niistä on vain haittaa, heitä ne jo ajoissa, Vakainainen paikka, jos pienikin aluksi, se olisi toista. Ja semmoisia nyt tavallisesti saapi, kun oikein koettaa, eihän se mikä mahdottomuus ole. Ja silloin olisi asemasi vakaisempi, silloin voisit jo omaa kotia alkaa ajattelemaan.

Kun arkkitehti mainitsi oman kodin, käänsi Juhana tahtomattaankin silmänsä Julian puoleen, joka vaikka syrjässä istui käsityönsä ääressä kumminkin heidän puhetta kuunteli, ja myöskin samassa nosti silmänsä ylös, niin että katseet osuivat vastakkain. Ja ne katseet käsittivät toisensa, vaikka eivät silmänräpäystäkkään vastakkain olleet. Salamahti tuokion vain, mutta tulta ja toivoa. Juhana soimasi itseään veltoksi pöllöksi, kun ei ennen ollut tehnyt kaikkea mahdollista saadakseen asemansa vakaisemmaksi. Nyt hän päätti koettaa kaikkia konsteja, kaikkia kierrosteitä, saattaakseen tulevaisuudessa, niin läheisessä kuin suinkin, perustaa oman kodin. Vielä oli aikaa. Hän päätti lähteä kumarruksille, kamreeri Hallman'ille ensiksi, sehän tuo oli ainoa, joka oli vähääkkään tuttu.

Tuo päätös häntä innostutti, eikä hän voinut olla sitä Julialle kertomatta, kun he taas vierekkäin sattuivat istumaan. Ja tyttökin kehoitti häntä hymyillen toimimaan, — sillä tukalatahan se kai oli elää pitemmän aikaa noin epävarmalla kannalla.

Mutta silmiin ei uskaltanut katsoa, ne olisi puhuneet paljon enemmän, — liaksi.

Kun siis arkkitehti vielä hyvästellessä neuvoi häntä kaikkialla katsomaan eteensä, ja sanoi että tässä mailmassa pitää rientää ja reistaila mailman mukaan, niin oli Juhana ihan samaa mieltä — vaikka tuo kumartelemis-aate häntä tosin vähän tympäsi. Ja huomispäivänä aikoi hän harjata hennystakkinsa ja opettelipa jo ruotsiksi puheen, minkä kamreerille sanoisi. —

Mutta tekemättä ne jäivät kumminkin Juhanaalta sillä kertaa aijotut kumarrusretket. Muutamia päiviä myöhemmin makasi hän näet klinikassa, houri kuumeessa.

Taudin teitä, niitä ei osaa arvata. Kaupungissa oli lavantauti liikkeellä ja pieni vilustuminenko kylmässä huoneessa sille lie valmistanut sijaa, vai mikä. Aamulla se jo Juhana tunsi pahoinvointia, iltapäivällä pani jo pitkälle ja parin päivän perästä tuli lähtö klinikkaan.

Siellä makasi Juhana kauan ja huonona. Ja kun viimein tauti hellitti, ja hän alkoi toipumaan, oli sittenkin surkeanlaiset hänen päivänsä. Maata piti siellä toisten kituvaisten seurassa, hoitokin oli kehnonlaista ja epäystävällistä, harvoin uskalsi joku toveri tulla häntä tapaamaan. Täti kävi pari kertaa, sittenkuin vihdoinkin sai tiedon hänen taudistaan.

Mutta Juhana oli siksikin tyytyväinen ilottomaan potilaana olemiseen. Sillä joka sunnuntai-aamu tuotiin tuolille hänen vuoteensa ääreen vih-

konen tuoreita, kauniita, tuoksuvia kukkaisia, ja Juhana tiesi mistä ne tulivat, Juhana tiesi kuka se häntäkin muisteli, ja ajatteli, että moni on häntäkin onnettomampi. Ohi ne menevät vielä nämä kovat päivät, ja iloisemmat koittavat. Ja kun hän siksi oli vironnut, että jo vaatepäällä makaili, tuli Julia itse kerran tädin seurassa kukkia tuomaan. Silloin kohosi hieno puna kalvakalle poskelle ja li-keltä piteli, ettei kyynel kimaltanut silmän nurkassa; tauti oli näet tuolleen miehen pehmentänyt.

Kotoaan toi hänelle täti taas pitkät kirjeet. Niissä pyydettiin häntä tulemaan kotiin voimistumaan niin pian kuin jaksaisi. Eljas, joka siellä oli voittanut kaikkien suosion, kuului lähtevän pian takaisin Helsinkiin papiksi lukemaan.

— Takaisin . . . papiksi . . . Juhana luki sen kolmeen kertaan. Hyvin se häntä ihmetytti, kun sitä ei tarkemmin selitetty. Juhanan vanhemmat olivat vanhoillisia ihmisiä, ankaran uskonnollisia, jyrkkiä puhdaskirkollisilta mielipiteiltään, oikein «vanhan testamentin ihmisiä», kuten Eljaan oli ollut tapa sanoa. Kaikki uudet ilmiöt, ei ainoastaan liikkeet ja aatteet, joista he tuskin olivat kuulleet puhuttavankaan, vaan myös kaikenlaiset keksinnöt, ajanmukaiset parannukset ja muutokset olivat heistä mailmanlopun ennustuksia. Juhanaa oli hyvin epäilyttänyt lähettää serkkuaan kaikkine vapaamielisine aatteineen tuohon ahdasmieliseen, joskin ystävälliseen kotiin. Hän oli pelännyt, että kun niin vastakkaiset ainekset jysähtäisivät yhteen, niin hyvä

sopu pian pilautuisi, ja oli katsonut tarpeelliseksi oikein kirjeessä pyytää vanhuksia olemaan pitkämielisiä. Ja nyt sai hän tietää että Eljas oli siellä kaikkien suosiossa, ja tulee pian Helsinkiin papiksi lukemaan. Kummallinen käänne!

Vaan Eljas itse ei koko talvena kirjoittanut kellekään, ei Juhanalle eikä muille. Huhuna vain kerrottiin että hän olisi puuttunut kotipuoleltaan vallitseviin uskonnollisiin rientoihin, kerrottiin että hän olisi liittynyt hihhulilaisuuteen, ruvennut tuon laajalle levinneen lahkolaisuuden varsinaiseksi pääapostoliksi. Tuota nyt ei toverit Helsingissä usko- neet, he nauroivat koko sille huhulle. Ja toiselta puolen kuuluikin, että hän juuri oli esiintynyt mainitun lahkolaisuuden ankarana vastustajana, saarnannut kirkossa ja seuroissa sitä vastaan ja innokkailla ja hartailla puheillaan saavuttanut kansassa suuren suosion.

Tuommoisia suupuheita niitä oli kulkenut, tietysti löyhiä huhuja, joihin ei paljo voinut luottaa, kun Eljaalta itseltään ei mitään kuulunut. Mutta jotain peräähän niissä nyt kai saattoi olla, ja toverit arvelivat muutamat Eljaan pahanlaisesti ilveilleen, toiset hänen joutuneen päänvikaan.

Vaan eräänä iltana, kun muutaman kokouksen jälkeen ylioppilastalon kapakan puolella istui joitakuuta ukkosia juttelemassa tuutingin ääressä, sattui joku taas mainitsemaan Eljaan nimen.

— Nyt minä tiedän sen varmasti, on niissä

puheissa sittenkin perää, huudahti muudan katkais-
ten entisen keskustelun.

— Ettäkö hän olisi hihhuliksi ruvennut?

— Ei, muuten vain yhtynyt siihen kirkolliseen
herännäisyyteen, joka niillä paikoin nykyään on
hyvin valtava, ja johon hänen setänsäkin kuuluu,
— ruvennut uskovaiseksi.

— Liekö jo körtitkin laittanut. Ja mistä sinä
nyt sen niin varmasti tiedät?

— Minä sain kirjeen velimieheltä, joka siellä
oli käynyt. Eljas kuuluu siellä seuroissa kulkeneen
ja seuroja pitäneen, saarnanneen, puhuneen, luke-
neen ja veisanneen. Sanalla sanoen: tehnyt paran-
nuksen ja parantanut muita.

— Loruja! Eljas, joka aina oli niin vapaa-
mielinen ja järkevä.

— Eihän se mikään mahdottomuus ole, puo-
lusti joukossa muudan. Eljas oli hyvin tunteellinen
ja vaikutuksille herkkä, hän jo koetti ja rientoili
jos jonnekin päin, yhdestä tuumasta nakkautui toi-
seen, — miks'ei siis uskonnonkin helmoihin, jolla
on niin suuri vaikutus ihmisiin?

— Ja kun hän vielä viime aikoina oli joutu-
nut ahtaalle ja mailma kaikilta puolin tuntui sul-
keutuvan hänelle, kun hän jo alkoi kyllästymään
jokapäiväisiin, joutaviin riitoihin, niin onpa luonnol-
listakin, että hän siihen tuli turvautuneeksi. Ken-
ties hän niinkuin moni muu näki turhuudeksi kaikki
nämä mailman riennot ja haki rauhan sataman.
— Näin puhuja oli teologi.

— Minä olen Tuomas, jos niinkuin jatketaan puhetta vertauksissa. Minä en usko koko herännäisjuttua. Mikä se nyt miehen parissa kuukaudessa olisi villinnyt!

— Saatpahan nähdä, kun hän itse tulee tänne jonkun ajan perästä.

— Tänne? Mitävarten?

— Papiksi lukemaan tietysti.

— Papiksi! Ja millä rahoilla? Aikooko hän maksaa velkansakin, ja sitten vielä täällä papiksi lukea? Mistä Eljaalle ne rahat?

— Sitä en tiedä, vaan tulevan kuuluu.

Mutta joukosta eräs naupsautti sormiaan ja päästi naurun:

— Nyt se peijaanin poika on hoksannut viimeisen hätäkeinon. Eli ei juuri hoksannut, sillä johan sitä on ennenkin käytetty.

— Ettäkö olisi heittäytynyt?

— Heittäynyt uskonnolliseksi tietysti, pitänyt saarnoja ja veisannut sionia, veitikka. Poikennut tositeologisille poluille. Siten puijannut herännäisyydellään ukkoloilta rahoja, — siellä on ukkoja semmoisia kyllin, jotka mieluiselle papinkisällille kaivelevat setelejä arkun pohjalta, kunhan itkettää heidän eukkojaan! — Sitä konstia on ennenkin koetettu.

— Liekkö käytetty, mutta Eljas ei semmoisiin konsteihin kajoa. Hän on puhdasluonteinen, terveysdämmäinen mies, eikä ryhdy mihinkään vastoin vakuutustaan. Kevyt on hän kyllä, vaan petosta

ja valetta hän vähemmässäkin inhoo, saatikka sitten tunteen arimmissa asioissa.

— Hätä kun käskee, niin la-la-la — hiiteen vakuutukset. — Mintähden sitten papiksi, ja mistä ne rahat?

— Ehkäpä on saanut rahat sieltä maalta ja ehkä rupeaa papiksi, mutta miks'ei vakuutuksesta?

— Ei Eljas mikään tyhmä mies ole koskaan ollut. Henki raiska on kallis ja papin pala lihavaa — vakuutusta kylliksi. Eikä ne sen kauniimpia ole monen muunkaan vaikuttimet. — Hän puhui teologille.

— Kaikiksi se tosin ei näyttäisi kumma olevan, mutta Eljas oli aina vaikka vapaamielinen, kumminkin suora luonteeltaan, — jota ei monestakaan muusta voisi sanoa.

Keskustelu oli livahtanut arkaluontoisille paikoille, ja sentähden ryhtyi eräs vanhempi jäsen sovittelemaan.

— Älkäähän riidelkö. Pääasia nyt on että Eljas on saanut rahoja ja rupeaa papiksi. Syyt ja vaikuttimet olkoot hänen asianaan. — Puhutaanpa jo muistakin. —

Vaikea sitä olikin syrjäisen arvostella, oliko Eljas pyörähtänyt elämän uudelle polulle halusta, vaiko pakosta. Kenties sovittelemalla kumpaisetkin vaikuttimet mahtuisivat samaan päätökseen, ei kokonaisuudessaan, mutta osaksi noin vähän muodostelemalla; ei enemmän toinen kuin toinenkaan, mutta kumpanenkin saattoi siihen vaikuttaa.

Eikä Eljaskaan ruvennut lähempiin selvityksiin, kun hän huhtikuun viime päivinä saapui Helsinkiin ja kirjoitutti itsensä jumaluusopilliseen tiedekuntaan, — ei ruvennut selvittämään Juhanallekaan, vaikka hän tälle muuten oli hyvin ystävällinen ja kiitollinen. Eikä tämä taas kysynytäkään. Juhana oli vasta päässyt sairashuoneelta pois, voimaton oli vielä ja työhön kykenemätön. Eljas koetti auttaa ja huvittaa häntä kaikin keinoin, teki hänen seurassa kävelymatkoja, istui illoin hänen luona juttelemassa, avittelipa kirjoitustoimissakin, kun Juhana vähitellen alkoi virastossa käymään; sillä kotiinsa hän ei joudattanut. Ja Juhanan raha-asiat, jotka taudin aikana olivat ihan häiriölle joutuneet, järjesti nyt Eljas vuorostaan. Sillä rahoja hänellä oii; vaikka kaikki entiset pikkuvelkansa pois maksoi, niin riitti vielä Juhanatakin autella. Mutta rahalähteitäänkään ei Eljas sen tarkemmin kertonut.

— Kävithän sinä kaupungissa omaisiasi katsomassa sieltä maalta, kysyi kerran Juhana.

— Eikä tullut käyntiä, ei tuo himottanutkaan mennä äiti muorin näkyviin, ennenkuin vähän ovat puhdistuneet entiset jäljet.

— Etkö sinä sieltä sitten käynyt lainaasi ottamassa?

— Enhän minä sieltä mitä lainaa ole ottanut.

— Vai siellä maallako sinä kaikki sait?

— Siellä, setäkin auttoi. — Voih kun pääsisi pois täältä vanhasta pesästä — pois, pois maalle.

Täällä pelkään, että alan taas tuntemaan erään, jota en koskaan enää tahdo tuntea, entisen itseni.

Juhana ymmärsi jo ettei Eljas halunnut raha-asioistaan puhella, ymmärsi sen vaikk'ei hän muuten serkkuaan enää ensinkään ymmärtänyt eikä tuntenut.

Ja muuttunut se olikin Eljas kokonaan mieheksseen: luonne ja käytös oli ihan toinen. Siitä Eljaasta, joka vastuksissakin päättään rohkeasti pysytyssä kanteli, siitä innokkaasta Eljaasta, joka aina oli valmis väittelemään hetkisenkin vakuutuksensa puolesta, siitä avomielisestä Eljaasta, joka vähimpiä aikeitaan, tuumiaan, tunteitaan ei voinut olla heti toiselle kertomatta, siitä joka aatteidensa ja rientojensa palveluksessa aina oli tulena ja leimauksena, — siitä Eljaasta ei ollut merkkiäkään jälellä. Allapäin ja vakavana asteli hän nyt, milloin ihmisten seurassa esiintyi, ja jokin surunvoittoinen leima näytti lepäävän hänen kasvoillaan. Puheensa oli hiljaista, väsynyttä, luonteensa umpinaista, suljettua. Vanhoja tovereitaan hän ei suorastaan juuri vältellyt, vaan ei hakenutkaan.

Toverit paremminkin hakivat häntä, ja niinä päivinä ne juuri sattuivat olemaan Antin kandidaati-
pidot. Tapa on näet vanha ja kaunis, että sen, joka on jonkun julkisen tutkinnon suorittanut, täytyy tämän johdosta juoda itse, ja juottaa muita. Ja kyllähän sitä silloin mielellään ryypähtääkin hyvien tovereiden seurassa, kun on takanapäin kaikki tenttaminatukset, jännitykset, kuristukset ja vavis-

tukset, kun vihdoin saapi heittää inhottavaksi käyneen frakin kaappiin tomuttumaan, saapi ruveta unhottamaan niitä kiusallisia pikkuasioita, joita on pitkät ajat päähänsä ahtamalla ahtanut. Niille määrin se oli nyt Antti päässyt, ja hänen kekkereihin piti saada Eljaskin mukaan vaikka väkisin, — kaikki luokkatoverithan toki koulun ajoilta piti olla koossa. Eljas empi ensin, vaan lupasi sitten kumminkin tulla Hellaasen.

Muut olivat jo koolla, kun Eljas saapui. Jo ulkona kuuli hän «hip»- ja «huraa»-ääniä. Anttia, päivän sankaria hurrattiin, nostettiin, viskottiin kattoa kohden, — sen tiesi Eljas, ja ennen olisi hän ollut siinä ensimmäinen mies. Mutta nyt hän ei kiirehtinyt. Ja kun hän porstuassa kuuli tutun laulunpätkän:

Eikä ne surut paljo paina
Tällä kymmenellä,

niin hän jo vakavasti tuumasi palata: mitä se hän tuossa joukossa teki? Meni kumminkin sisälle.

— Kas Eljas! — Yleinen oli riemastus. — Yksi konjakkari jo ovella, muutoin et tähän seuraan pääse. Ka siinä!

Pitihän se nielasta. Vaan syrjäpuoleen vetäysi Eljas heti hiljaisuudessa.

Pitkä pöytä oli taaskin asetettu keskelle Hellaan salia, ja sen ympärillä istui miehiä pariinkymmentä juoden, puhellen, laulaen ja rähisten, ihan niinkuin silloin, jolloin Eljas ensi kertaa siinä huoneessa oli. Samoin kuin silloin komennettiin kapak-

katyttöä ja kisailtiin hänen kanssa, samoin kuin silloin pidettiin puheita, kilistettiin ja huudettiin «eläköön».

Kaikki oli vanhoillaan, Eljas vain ei. Ensi miesnä hän nyt ei johtanut keskusteluja, ei ehdottanut lauluja, ei noussut lasiaan kilistellen pitääkseen puhetta, joihin toverit niin usein jo olivat tottuneet mielistymään. Miettiväisenä istui hän siinä pöydän päässä jutellen kahdenkesken, jos ken tuli hänen pakinoilleen, ja maisteli lasiaan tuskin nimeksi. — Lassin kanssa puheli hän kauan, toisten laulellessa ja kaskutessa. Sillä Lassi oli aluksi myöskin vakavatuulisena, vähän niinkuin lannistettuna; vasta oli kihlat purettu. Antin välityksellä se oli tehty kaikessa sovussa ja hiljaisuudessa molemminpuolisella suostumuksella, sillä he olivat vihdoin kumpainenkin tulleet ajatelleeksi ettei niillä kihloilla ollut mitään merkitystä, kun naimista ei kumminkaan voinut ajatella, varsinkin koska Lassin jo oli täytynyt ruveta velkautumaan, kun isäukko tiukaksi kävi. Ei se sitä Lassi sentään juuri surrut, vaan vähän oli noin toverein keskuudessa häpeissään, kun nämä eivät malttaneet olla pientä pilaa laskettelematta.

Niistä he puhelivat, ja tuli puhe sitten Eljaastakin, vaikka tämä itse koetti sitä vältellä.

— Aijotko tulla syksyksi Helsinkiin, kysyi Lassi.

— Luultavasti en.

— Olisithan jo syksyllä saanut kandidaatisi sinäkin, ja sitten voinut kääntyä teologiksi. Miksi noin äkkiä pyörähdit?

— Siitä ei ollut tietoa vähintäkään minun kandidaatista. Ja mitäpä minä sillä? Joutava koristus.

— Hyvähän se olisi ollut olemassa. Nyt lukea poruutat teologiaa?

— Niin. Hankin täällä nyt kirjat ja menen kohta taas takaisin kotipuoleen lukemaan. Helsingissä aijon olla vain sen verran kuin on välttämättöntä.

— Joko niin olet Helsinkiin kyllästynyt?

— Olen jo saanut siitä tarpeeksi, olen leikki-nyt kylliksi.

Joku siinä sillävälän piti liekillistä puhetta. Sille taputettiin käsiä, naurettiin ja huudettiin «eläköön». — Ja Antti oli hyvä isäntä.

— Soo! Kolmas lasi pojat! — Eikö Lassi juokaan; entä Eljas. Kippis! Pankaa pohjaan ja tehkää uutta. Vielä yksi ehditään siemata ennen iltasta.

Iltasen jälkeen oli taas kahvin ja liköörin ja yhteisten laulujen mieluisat hetket käsissä. Silloin Eljas hiljaa ja huomaamatta vetäysi pois. Sivumennen nykäisi Lassia, joka myös oli aikuisin luvannut lähteä, mutta tämä oli nyt vasta päässyt makuun, oli juuri lystimmillään ja poislähdön tuumat oli hävinneet. Eljas läksi siis yksin tiehensä Hellaasta: hänen paikkansa ei ollut enää siellä,

iloisissa seuroissa, niistä oli hän jo erillään. Hän oli reuhtoillut ja tempoillut aikansa, nyt oli todet edessä, työalat toisilla vainioilla. — Niitä hän mietti kävellessään tuota tietä Hellaasta kaupunkiin, jota hän niin usein ennen oli kävellyt, eikä hän voinut olla muistelematta mitä hän milloinkin oli aikonut, millä mielellä ollut ennen kulkiessaan näitä polkuja. Ne oli menneitä aikoja. Nyt hän käveli Hellaasta viimeistä kertaa.

— Eljas!

Ajatuksistaan hän havahtui, kun äkkiä kuuli nimeään mainittavan, ja kääntyessään taappäin katsomaan tunsikin hän huutajan, Annin, entisen Helmaan Annin. Olisihan Eljas voinut jatkaa matkaansa tytöstä välittämättä — pakkoko niitä on tuntea kaikkia, jotka kadulla huutelevat, — vaan hänessä heräsi äkkiä halu puhutella Annia, tiedustella, kysellä hänen nykyistä elämistään, menneitä kohtalointaan. Kuihtuneilta näyttivät illan hämärässä ennen niin sirot kasvot, arka oli katse, puku huoleton, huonohko. Kiusallista se oli Eljaasta viipyäkin. Mutta hän tahtoikin kiusata itseään, sillä kenties oli juuri hänkin tavallaan kiirehtinyt tuon tytön turmiota. Tuota naista oli hän kerta säälinyt, oli häntä rakastanut, lämpöisestikin, oli tahtonut korjata häntä hylyksi joutumasta, — niin, oli häntä ajatuksissaan ja unelmissaan jo omanaan lempinyt. Se oli siihen aikaan, kuin hän itsestään luuli voitavansa jotakin, uskoi tahdon voimaan ihmisessä. Hän ansaitsi kurituksensa. Hän päätti nyt samalta naiselta

kuulla, kuinka tämä oli vajonnut vajoamistaan, laskeunut ihmisarvossa myötään mailman ja omissa silmissään, kuulla että tämä ei enää surrutkaan elämänsä haaskiota, halunnutkaan pois mieronsa tieltä. Sen verran oli hän omasta voimastaan toimittanut! — Ja semmoista hän saikin kuulla kylleksensä. Nykyjään oli tyttö myöjäntärenä syrjäisessä, pahamaineisessa olutkapakassa, ja jonkun ajan kulltua luultavasti vielä syrjäisemmässä — niinhän se meni, ja yhden teki!

Katkeroilta tuntuivat Eljaasta nuo kertomukset, vaikka hän ne kyllä jo saattoi ennestään arvata. Ja hän mietti, olisiko tuota ollut mikään mahdollisuus pelastaa siihen aikaan, kuin hän sitä haaveksi. Mutta hän tuli siihen pääkseen, että ei olisi ollut. Tyttö oli silloin jo määrätty ihmiskunnan hylyksi; se oli jo laki, jota ei voinut muuttaa. Ihmisen pyrinnot siinä olivat turhuutta.

— Ja etkö nyt halua mitään parempaa, etkö toivokaan pois tuosta kapakkamailman vihelijäisyydestäsi, kysyi vielä Eljas, vaikka tyttö jo siihen kerta oli vastannut.

— En. Muistatko ehkä, kun kaksi vuotta sitten viimeistä kertaa tavattiin, että minä silloin sainoin: kun ihminen vähitellen vaan myötään hyytymistään hyytyy, niin hän ei enää koskaan sula? Ymmärsitkö silloin mitä tarkoitin?

— Niin, ymmärsin.

— Silloin olit sinäkin sattumalta vähän jääh-

dytetty jostakin tuumastasi. Olet kai siitä jo lämminnyt?

— Lämminnyt ja jäähtynyt moneen kertaan.

— Tiesinhän sen. Ja mikä sinusta sitten on oikeastaan tullut?

— Ei mikään — vielä.

— Ja mikä sinusta sitten tehdään?

Eljas vitkasteli pikkuisen aikaa, vastasi sitten vakavasti, melkeinpä juhlallisesti:

— Pappi.

— Pa-pappi! No niin, miks'ei? Puhumaan kyllä olet ovela ja mieliä sulattamaan ja sydämiä valloittamaan. Ja taidatpa olla taitava teeskentelemäänkin, ja valehtelemaan.

— Älä ivaile vakavista asioista.

— Ohoo! Ja mistä se pappi tulee tähän aikaan vuorokautta?

— Minä kävelen Hellaasta.

— Vai Hellaasta, tutusta paikasta. Vieläkö siellä pappinakin kuletaan? Ja vieläkö siellä on kaikki entisellään? Vieläkö siellä seisotaan tiskin luona puhuttelemassa kapakkatyttöä, josta nyt kai aijotaan tehdä papin rouva. Vieläkö siellä eteisessä puristetaan lämpöistä kättä ja vannotaan että: ei suukkoakaan — ha-ha-ha-ha!

— Kuule . . .

— Ei. Tästä kääntyy minun tie syrjäpoluileni, olutputkaani, tänneppäin ei papin sovi kääntyä; tänne laskeudutaan. Hyvästi.

Puhellessaan olivat he yösydännä verkalleen kävelleet kaupungin halki siihen torinkolkkaan, josta Robertinkatu lähtee ohjaamaan kaupungin laiteille. Siinä se Anni hyvästit sanoi ja lähti viiltämään alaspäin hämäränlaista katua ja katosi ensi nurkasta vasemmalle. Eljas seiso siinä hetken ja asteli hänkin sitten päinvastaiseen suuntaan, nousi katua Korkealle vuorelle, jossa hänellä korttieri oli.

Ja yksin kävellessään hän mietti tuota kohtausta.

Oli se Anni häntä pilkkaillut ja soimailutkin, vaan ne soimaukset eivät häneen tuntuneet, ne sinkoilivat ohi, kalahtivat jotakin tuntematonta vastaan, jonka Eljas oli entisyyteensä haudannut. Sillä hän oli itse pettynyt, se oli ollut erehdystä, unelmaa kaikki, mitä hän oli luullut ja luottanut saavansa toimeen — omin voimin. Se oli ollut turhuutta, valetta. Hän oli hapuillut kuin sokea, yriteltyt ja kierrellyt kaikilla suunnilla, juossut joukon matkassa ja vastaan joukkoa, — aina muka vakuutettuna asiansa oikeudesta. Ja aina se oli ollut turhuutta, valetta. Nyt oli hän vasta oikealle polulle päässyt, nyt oli hän löytänyt sen vaikutusalan, jota oli hakenut, nyt oli hän vasta vakuutettu.

Vai oliko hän todella nytkään oikein vakuutettu, — pieni epäily pisti semmoisena kiilana varmuuden väliin. Oliko se hänen oikea vaikutusala? Oliko se hänen kutsumus? Eiköhän nytkin ollut teeskentelemistä, valetta seassa; eikö hän nyt valehdellut itselleenkin? Eiköhän ehkä kaikki nykyinen vakuutus ollutkin petosta?

— Ei, tuumi Eljas päättäväisesti kääntyen sisään kotiportista. — Ei, nyt minä vasta tunnen sen, että olen löytänyt tieni ja työni; minä olen siitä vakuutettu, minä tunnen sen.

Ja noustessaan ylös rappusia hän vielä puoliääneen toistelihe: minä olen siitä vakuutettu, juuri kuin jos joku olisi tahtonut väittää vastaan.

Mutta yksin hän oli, ei kukaan voinut väittää vastaan, — ellei hienoinen, moittiva ääni hänen omassa povessaan.

IX.

Kaksi vuotta oli «vierähtänyt ijankaikkisuuden mereen», — syksyyn asti kolmatta.

Eljaasta oli keväällä tehty pappi, ja apulaisena hän nyt oli kotiseudullaan. Häntä sanottiin hyväksi papiksi, ja useinpa heltyivät itkuun sydämmet hänen saarnatessaan ja puhuessaan. Sillä hyvät olivat luonnonlahjansa, puheensa selvää ja äänensä helisevä, kaunis. — Ja häntä sanottiin myös oikeaksi papiksi: vakava oli ryhtinsä ja varmaa vakuutusta todisti koko hänen levollinen, harras, tyyni olentonsa ja lämpöisestä sydämmestä tuntuivat hänen sanansa lähtevän.

Ja niin hän vakuutti usein itselleenkin, että siellä syrjässä poissa mailman metelistä oli hän nyt oikean paikkansa löytänyt, voittanut epäilyksensä ja hourensä, voittanut itsensä.

Ja hän oli jo kihloissa. Sehän on niin luonnollista kulkua tuo, että apulainen maalla naapirovastin tyttären, ja sitä luonnollisempaa vielä Eljaan suhteen, kun hän jo lapsuudestaan oli morsiamensa tuttava, ja jo ennen poikana maalla ollessaan oli häntä väliin hentukseen kutsunut, — nimikoksi tosin vain, sillä ainahan se pitää joku henttu olla, jos ei muu niin nimikko.

Kaikki oli nyt niin luonnollista ja selvää. Rauha ja onni näytti vihdoinkin saaneen varman asuntopaikan Eljaan ennen rauhattomassa mielessä. — Joulun alla ne häät oli pidettävät.

Syksy se näet taaskin oli, kolakka, harmaja syksy, jolloin pakkanen jo on iskenyt roudan maahan, kelmentänyt luonnon ja riistoittanut rannat, jolloin alaston maa peitteekseen odottaa puhdasta, talvista lunta, ja hallava taivas odottaa kirkasta, talvista tähtikoristetta. Sunnuntaipäivä oli jo iltapuolelleen kulunut. Eljas oli saarnannut aamupuolella, syönyt päivällisensä ja lepäili nyt hiukan lämpöisessä huoneessaan, loikoili suloisesti sohvallaan silmäillen ulos syksyiseen luontoon.

Elämä tuntui Eljaasta nyt niin levolliselta, niin varmalta. Oli hänelläkin ollut tuommoinen raivoamis aika, jolloin hän katsoi elämätä ainaiseksi taisteluksi, jolloin hän koko innollaan oli heittäytynyt tuohon taisteluun, oli tahtonut siihen vaikuttavana ottaa osaa, taistella ja voittaa, edistää yhteishyvää, niittää kunniaa. Silloin oli hän sydämensä pohjasta halveksinut semmoista syrjään vetäytymistä,

mokomata pakolaisasemata, joka hänestä nyt jo oli käynyt niin suloiseksi. — Nuoruuden unelmia! — Se aika oli ohi. Mutta hän olikin jo koulut käynyt, oppinut näkemään nuo taistelut kaikki turhuudeksi, ja valeeksi. Hän oli voittanut itsensä. —

Postin tulo nostatti Eljaan levoltaan. Harvoin se muutenkin tulee posti maalle, syrjään valtateiltä, ja rospuuton aika ja kelin huonous oli sitä nyt vielä viivytännytkin, joten se oli mieluisa vieras päivällislepoakin häiritsemään. — Sanomalehtiä tuli koko tukku, päivälehtiä ja uskonnollisia aikakauskirjoja; ne pantiin syrjälle, viikon varaksi. Kuulutukset, kirjeet ja paperit pastorin kansliaan tuomiokapitulista ja maaherralta joutivat myös jäädä avaamatta myöhäisempään. Yksityisten kirjeitten kimppuun ensiksi käytiin.

Ja Eljaallekin oli kirje. Harvoin niitä tuli, sillä hän ei ollut kirjeenvaihdossa paljo kenenkään kanssa. Hän oli katkaissut entiset houreitten aikuiset tuttavuutensa eikä paljo rakentanut uusia. Kukapa siis olisi kirjoittanut? Tämä kirje oli Juhanalta; Eljas oli hänelle lähettänyt ilmoituksen kihloistaan, ja onnitellakseen kai se nyt Juhana niin pian vastasi. — Niinpähän olikin. Eljas luki:

Helsingissä lokakuun 16 p:nä 18—

Rakas serkkuni.

Kiitosta monta kirjeestäsi ja kihlakortista. Arvasin semmoisen kyllä tulevan, vaikka en vielä tien-

nyt odottaa. Mutta mitäpä siinä onkaan vitkastelemista, kun kerta on tilaisuudessa naimispuuhiin ryhtyä. Onnea siis, paljo onnea toivon sinulle täydestä, sulasta sydämmestä! Vaalisi onnistumista en ensinkään epäile, sillä vaikkakaan en Selmaasi tunne, — en ole nähnyt sittenkuin kymmenvuotiasna, — niin on kai molemminpuolinen taipumuksenne kylin takeena onnenne kestäväisyydestä.

Sano siis Selmallesikin minun onnentoivotukset. Jospa voisin, niin mielellänihän tulisin hääjuhlaanne, samalla kotonakin taas kerran käydäkseni, vaan pelkäänpä, että en täältä pääse löysäämään.

Tänne olen näet pikeytynyt pääkaupunkiin, ja samaa jatkutusta on elämiseni kuin jo vuosia sitten. Aamupäivät virastossa, illat ulkona missä milloinkin, aina sen mukaan kuin massi lupaa. Onhan se mulla nyt jo muka viran nimellinenkin, ja hyvähän se on sekin, vaikka ei sillä vielä kauas potkita noin taloudelliselta kannalta minun oloissani. Sillä siitä mulle on monet vaikeudet ollut, huolet ja harmit kun olen tullut kirjoittaneeksi nimeni muitten papereihin. Mutta eihän siitä saa nurkua, kun olen itsekin taas apua tarvinnut. Huonompi se on Lassin laita, joka on tullut kirjoittaneeksi muitten nimiä omiin papereihinsa. Nyt on mies kesästä asti kateessa, Amerikkaan lie mennyt.

Kysyt, enkö minäkin jo kohta lähetä korttia, jossa olisi omani ja Julian nimi. Yllämainituista rahallisista syistä jo huomaat minulle tuiki mah-

dottomaksi omaa kotia ajatella. Ja sitäpaitsi ne unelmani, joista sinäkin tiesit, ovat jo häipyneet. Kivulloinen oli Julia jo koko menneen talvea, keuhkolla sai hän kovan rintataudin ja lääkärit selvittivät että keuhkot ovat lopussa. Nyt he ovat lähettäneet hänet maalle, jonkun sukulaisen luo muka virkoamaan, mutta itse asiassa, niinkuin kaikki sen tietävät — kuolemaan. Sinä ehkä arvelet niinkuin moni muukin, että eipä tuossa köyhässä, laihaassa kirjurimamsellissa ollut paljo kadottamistaakaan; ei hän siinä ollut, mutta minusta se tuntuu usein raskeammalta, kuin voisi luullakaan. —

Utisiapa en tiedä paljo mitä kertoisin, tärkeimmät tapahtumat kaikki sanomalehdistä näet. — Äskenhän oli taas, kuten tiedät, N. S:n vuosijuhla Hellaassa vanhaan tapaan, ja minä olin siellä nytkin, kuten edellisinä vuosina. Samallaista hurakkaa siellä oli kuin ennen vanhaan, jolloin me nuorina ensikertalaisina siellä innostuimme; useimmat vanhat vain olivat poissa, uusia nuoria paljo siassa. Antti, joka oleskelee Helsingissä käytännöllisiä opettajan kokeita suorittelemassa, oli vanhemmista melkein ainoa saapuvilla. Hänen kanssaan me muistelimme siellä entisiä aikoja ja iloja Hellaassa, kuinka sinäkin siellä nuorena mailmanparantajana ensimmäisen tulisen puheesi pidit ja sittemmin monesti elämän taisteluista innostuneena. Leikillään uhkasi Antti joskus tulla naulaamaan sinun ovellesi lapun: «Tässä lepää Eljas . . .», johon kerta puheessasi luvan annoit, jos muka joskus mailman taisteluja pa-

koon ja syrjään vetäytyisit. Mutta samanlaisen lapunhan tarvitseisi ovelleän hän itse ja me kaikki.

Siellä Hellaassa kuulin muitten kaskujen joukossa senkin, että se Anni, se Hellaan entinen buffetityttö, se sama jota sinä aikoinasi ehkä muistat aikoneesi «pelastaa», ja haaveilleesi hylyksi joutumasta korjata, hän kuuluu nyt olevan jossain Punavuoren puolella, talossa, johon issikat yönäikaan opastavat nousevaa sukupolvea . . . —

Eljas pysäytti lukemisen. Hän oli jo siitä saanut niin paljo mietittävää, niin paljo sulatettavaa, että enempää ei yhteen otteeseen mahtunut. Juhanan sanat synnyttivät hänessä paljo ristiriitaisia tunteita, herättivät monta jo aikoja sitten uinahanutta muistoa, tapausta, tuumaa ja aijetta. Hän muisti selvästi tuon illan Hellaassa, jolloin hän innosta hehkuen teki päätöksensä uhrautua jalon aikkeen palvelukseen, miten hän oli ollut vakuutettuna onnistumisestaan, miten hän sitä varten oli tehnyt työtä. Hän muisti monta muutakin iltaa, hän muisti pettymistään, ja yrittelyjään taas uudelleen voimakkaana astua elämän taisteluihin, — ja muisti kuinka hän siitä oli luopunut. Koko hänen nuoruus, sen unelmat ja toiveet palasivat hänen mieleensä, ja hän tuli ajatelleeksi että kenties hän ei ollutkaan taistellut kylliksi. Kenties hän velttoudesta oli vetäynyt pois, niinkuin etana kuoreensa vaivoja pakoon, tuudittanut itsensä väärään unelmaan että entiset yrityksensä oli olleet turhuutta ja nykyinen vakautumista. Ja istuessaan siinä pöytään nojau-

tuneena tuntui kaipaus mielessään, hänestä tuntui juurikuin tuo kirje, jota hän piti kädessään, olisi syyttänyt häntä siitä, että hän oli pettänyt nuoruutensa aikeet, pettänyt itsensä. Sillä hän tunsi, että silleen kuin hän ennen oli lämmennyt rohkeimmistakin toiveistaan, silleen ei hän enää voisi lämmentä koskaan.

Pehmoinen käsi peitti silloin äkkiä takaapäin hänen silmänsä ja raikas nauru helähti. Hän ei ollut huomannutkaan, kun hänen morsiamensa hiljaa hiipi huoneeseen.

Eljas käännähti, mutta kummallisen surunvoitoinen oli katse, jonka hän tyttöön loi. Sillä hänen silmänsä edessä oli juuri kuvastanut toiset kasvot, joita hän kerran oli rakastanut hellemin, puhtaammin kun nyt.

— Oletko surullinen armaani, kysyi Selma hämmästyen ja istui sulhonsa viereen. — Ja mistä syystä? Tuoko kirje?

— Niin, sekin . . .

— Keneltä se on? Annas kun luen.

— Ei. Se on Juhana serkultani. Hän onnittelee meitä.

— Onnittelee ilkiö! Kun sinut panee noin pahalle tuulelle.

— Ei se ole Juhanan syy. Muistatko häntä ensinkään?

— Hyvin vähän. Mutta millä lailla hän sinut noin murheelliseksi on voinut saattaa?

— Hän kertoo eräästä . . .

— Kenestä? Ystävästäkö? Onko hän kuollut?

— Ystävistä, niin... Ei, hän ei ole kuollut. Kumpi hän vaan olisikin kuollut!

— Huih! kun toivot toisen ihmisen kuolemaa, ja vielä ystäväsi! Oliko se hyväkin ystävä?

— Oli ennen, mutta siitä on aikoja. — Ja ne ajat on menneet.

Eljasta tympäsi tytön läsnäolo ja hänen utelemiset. Hän olisi nyt tahtonut olla yksin muistossaan, olisi tahtonut kuin tuomarina yksin tutkia sisustaansa. — Vain parempi ehkä on näin. Hän ei ehkä olisi uskaltanutkaan käydä pohjaa myöten sydämiensä kammioita katselemassa, hän ei ehkä olisikaan kestänyt semmoista tutkintoa. Parempi oli näin, nykyisyydessä hän eli, häipyköön kerrassaan se, joka ei voi konsanaan palata.

— Voi unhotta se nyt jo Eljas, ja tule ulos vähän kävelemään ennen illan tuloa. Raitis on ilma, se karsii pahat muistosi. Ilkeä Juhana kun...

Ulos he lähtivät ja kävelivät käsikkäin pitkin polkua joen ahteella, astelivat äänetönnä siihen lepikkoniemeen, kosken alle, jossa kuohut jo alkavat lannistumaan ja tyyntymään, vaan vielä kiertasivat eräitä vihaisia pyörteitä, ennenkuin ihan kesytyvät ja suvannossa lauhkeina lepoon asettuvat.

Siihen niemen törmälle he seisattuivat hetkeksi, katselivat vettä, ja katselivat taivasta. Sillä pilvet, jotka koko päivän olivat sakeina peittäneet laen, olivat nyt illan suussa pois häipyneet, ja taivas oli selkeän sinervä.

Mutta päivä oli jo ehtinyt laskea ennenkuin pilvet eestä väistyivät. Helakan ruskon loi se vain enää taivaan rannalle, osoittaakseen kuinka kirkaana se olisi paistanut, ell'ei pilvet olisi peittäneet.

Tuota se Eljas katseli. Hän näki miten jo ruskokin myötään kelmeni, varjot tummeni ja hämärä laskeusi.

— Tule, armaani, sanoi hän, ja tarttui tyttänsä käteen. — Täällä käy kolakaksi, päivä on jo laske-
nut. Lähetään kotiin, suojaan, lämpimään.

Pois he kääntyivät ja kävelivät käsikkäin kiirein askelin kotiin päin.

Otavan kustannuksella

on ilmestynyt:

Werner Holmberg, Elämä ja teokset. Kirj. *Eliel Aspelin*. Hinta 12: —.

Werner Holmberg, Hans lefnad och verk, af *Eliel Aspelin*. Pris 12: —.

Tämä teos on varustettu *taiteilijan muotokuvalla, yhdeksällätoista koko lehden täyttävällä valopainoskuvalla sekä useilla pienemmillä valokivipainoskuvilla*. Kertomus Holmbergin, Suomen nerokkaimman naimemamaalaajan, elämästä perustuu hänen kotiin lähetettyihin kirjeisinsä sekä varta vasten tehtyihin tutkimuksiin ulko- ja kotimaalla, ja liittyy siihen pääpiirteissään toimitettu *kuvaus Suomen taiteen kehityksestä Holmbergin kuolinvuoteen 1860 saakka*.

Kirjan kustantamiseen on Yliopisto antanut apua.

Samalta kirjailijalta on kaksi vuotta sitten ilmaantunut kaikissa maamme kirjakaupoissa saatava teos:

Johannes Takanen. Elämä ja teokset.

Tämäkin kirja, josta maamme sekä suomen- että ruotsinkieliset sanomalehdet ovat julkaisseet mitä kiittävimpiä arvosteluja, on runsaasti kuvilla varustettu. Siinä kerrotaan seikkaperäisesti ensimmäisen perinsuomalaisen nerokkaan kuvanveistäjän surunsekainen elämäntarina. Kirjan hinta on 8 markkaa.

Hellaassa. Novelli. Kirjoitti *Santeri*. Hinta 2: —.

Kirjassa kuvataan nykyistä ylioppilaselämää Helsingissä.

Islannin kalastajat. Kirj. *Pierre Loti*. Suomentanut *O. Relander*. Hinta 2: 50.

Kuvaus Bretanelaisen kalastajakansan raittiista elämästä, ja sen kalastuksesta Islannin meressä.

Köyhiä ja rikkaita. Kirjoitti *Emil Lassinen*. Hinta 2: —.

Teos kuvaa sitä muutosta erään ylimaankunnan elämässä, minkä ensiksi tukkikauppa, maakauppa ja olutpanimo, sekä sittemmin suomalaisen kirjallisuus, raittiusasia y. m. aatteelliset riennot saavat aikaan. Varsinkin kansakirjastoihin sopiva.

Kehitys-aikana. Tytöistä kertoeli *Tea*. Suomensi *E. S.*
Hinta 2: —.

Hinta 2 markkaa.

Suom. kaunok. 1.

Ivalo

KANSALLISKIRJASTO-KANSALLISKOELMA

120 101 9681

M B9554

+

